Günther Prien

Tengerek szürke farkasa

Günther Prien

Tengerek szürke farkasa

Életutam Scapa Flow-ig

AUKTOR KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST • 2011

Fordította:
FARKAS ISTVÁN

Borítóterv:
SZABÓ ÁRPÁD

Szerkesztette:
LOTHRINGER MIKLÓS

Tipográfia:
TORDAS GYÖRGY

Lektorálta és az utószót írta:
RÁZSÓ GYULA

ISBN 978-963-9676-13-8

Kiadja az AUKTOR KÖNYVKIADÓ
Felelős kiadó: Lothringer Miklós
Szedte és tördelte: Tordas és Társa Kft.
Nyomta és kötötte: Borsodi Nyomda Kft.
Felelős vezető: Ducsai György ügyvezető igazgató

TARTALOM

ELMEGYEK HAZULRÓL

Amit elmondandó vagyok, az Lipcsében történt, 1923 szomorú nyarán. Az infláció mindnyájunkat kifosztott. Szüleink elszegényedtek. Az utcák szürkék, piszkosak és elhanyagoltak voltak.

Esett az eső.

– Megmondjuk ma? – kérdezte tőlem Heinz.

Anyámra gondoltam és húzódoztam.

– Azt hiszem, az öregemet megüti a guta – vélte Heinz vidáman, és öklével jelentősen a levegőbe csapott. Az a kilátás, hogy az apja keményen elnáspángolja majd, nem tudta megfélemlíteni. Egyformán erős volt az adásban és elviselésben.

Házunk kapuja előtt elbúcsúztunk. Heinz néhány lépést ment aztán visszaszólt: – Ami engem illet, én bizony még ma megmondom az öregúrnak! – A térképtartóját megforgatta maga fölött, és eltűnt az utcakereszteződésben.

Én fölmentem a lakásunk lépcsőin. Keskeny, kitaposott lépcső volt, a kis ablakon

át csak gyéren esett rá a napfény. Az ablakok az udvarra nyíltak. Mi a második emeleten laktunk.

Anyám nyitott ajtót. Tálalókötény fehérlett rajta. – Pszt, csend legyen, Günther – suttogta –, Buzelius úr még alszik! – Buzelius úr kövér diák volt, aki a bejárattól jobbra eső szobában lakott. Most éppen a tizennegyedik egyetemi félévnél tartott. Délig mindig ágyban maradt. Azt állította, fekvés közben tud legjobban dolgozni. Még az ajtón keresztül is hallottam horkolását.

Hátramentem a szobánkba. Az asztalt már megterítették. Liselotte és Hans-Joachim nevű testvéreim sápadtan és félénken ültek magas gyermekszékükben. A terítéken három levél hevert kék borítékban: számlák!

Anyám bejött, és az ételeket hozta. Daralevest kaptunk. Mindnyájan hallgatagon étkeztünk.

– Sok? – kérdeztem, és tekintetemet a számlák felé irányítottam.

– A legkomiszabb a fogorvos számlája – sóhajtotta anyám, és hozzátette még: – Igazán fölösleges, hogy emberek, akiknek ennivalójuk sincs, fogorvoshoz szaladgáljanak!

Jól megnéztem őt. Jóindulatú, kerek arcocskáján az elkeseredés és kínlódás vonása szántott végig. „Eh, mégsem mondom meg neki... Ma még nem...!”

Ebéd után, miközben anyám elhordta az edényeket az asztalról, felém fordult:

– Ha megcsináltad az iskolafeladataidat, a csipkéket elviheted Kleewitz és Brandfeldhez. Megint megvásároltak egy kartonra valót!

Bólintottam. Nem kaptam kellemes megbízást, de elvégre is a csipkékből éltünk. Egyik néném szerezte be a csipkéket az Érchegység falvaiban, és anyám eladta azokat Lipcse kis boltjaiban vagy magánosoknál. Sovány kenyér kerülközött ebből, s nem is ritkán úgy látszott, ez a sovány kenyér is elmarad...

Csak estefelé indultam el. A karton óriási nagy volt, és mindig attól féltem, hogy iskolatársaimmal találkozom, ami igen kellemetlen lett volna. Az üzlet, ahová tartottam, az Újpiacon volt. Kis üzletecske egész apró kirakattal, amelyben régimódi fehérneműk virítottak; éjjeliingek lyukashímzéssel, filéterítők és klöplicsipkék, a mi klöplicsipkéink... Úgy festett az egész, mintha a kirakatba egy, a nyolcvanas esztendőből származó fehérneműs szekrényt helyeztek volna el. A boltban pedig a két Kleewitz nővér idősebbike fogadott fekete madárszemével és hegyes orrával.

– Jó estét! – köszöntem és odatettem a kartonomat a pult üvegtetejére. – Anyámtól hoztam ezeket a csipkéket.

– Te sem tudsz korábban jönni? – mordult rám a hölgy. – Éppen most, amikor már sötétedni kezd? – De azért levette a karton fedelét, és belevájkált a csipkékbe. Közben nagyokat morgott maga elé:

– Természetesen megint elfelejtették kifehéríteni... s mindig ugyanaz a minta: Istenszemek... mindig csak Istenszemek... A kutya sem érdeklődik ma Istenszemek után! Megmondtam ezt már, mikor legutóbb itt voltál!

Nem válaszoltam.

A csengő megszólalt a boltajtón, és egy vevő jött be.

Kleewitz kisasszony erre faképnél hagyott engem, és kiszolgáláshoz látott. Csodálatos volt, amint mogorva arca egyszerre mosolygósra változott, és amint a hangja felcsengett, mikor a vevőjével bíbelődött.

Én csak álltam, és mindent élesen megfigyeltem. Hát igen: ilyenek a kalmárlelkek... görbült derékkal alázatoskodnak fölfelé, az alantasokba pedig belerúgnak...

A vevő végre egy csomag gombostű birtokában eltávozott, és Kleewitz kisasszony ismét a kartonomnak szentelte figyelmét. Úgy turkált benne, mint szemétdombon a tyúk, amely kukacok után kutat. Megint elkezdett morogni:

– A minták egészen mások voltak... sok-

kal csinosabbak... sokkal jobban voltak kidolgozva... legszívesebben át sem venném ezt a szemetet.

– Hát akkor... – gerjedt fel bennem az indulat.

A hölgy felkapta a fejét, és rám meredt. Szemei vékony csíkká húzódtak össze, szája a meglepetéstől nagyra nyílt. Még egy szó – gondoltam –, és úgy repülök innen a csipkéimmel együtt, hogy a lábam sem éri a földet! Oly pontosan tudtam ezt, mintha a kisasszony már meg is mondta volna. De anyámra és testvérkéimre gondoltam – és hallgattam, mint a csuka.

– Mondtál talán valamit? – kérdezte a hölgy.

– Nem... semmit sem szóltam.

– Jobb is, hogy nem hallottam semmit – felelte a hölgy hűvösködve. Aztán a pénztárhoz ment, és kiszámolta a vékonyka összeget a pultra.

Én megköszöntem a pénzt, és amilyen gyorsan csak lehetett, kisomfordáltam az üzletből.

Mihelyt kívül voltam, bevezetőül rágyújtottam egy cigarettára, bár még világos volt, és tanáraim közül valaki bármikor meglephetett.

„Nem... ez nem mehet így tovább! El kell menekülnöm innen, ha nem akarok az undortól megfulladni!

Heinz már biztosan megmondta az apjának, hogy mindketten tengerre akarunk menni, ezért nekem is beszélnem kell az anyámmal... Mégiscsak a legjobb lesz még ma..."

Mihelyt hazaértem, bekaptam szerény vacsorámat, és a szobámba menekültem. Apró, szűk kis szoba volt; ablaka az udvarra nyílt, keskeny tábori ágy állott benne, azonkívül egy asztalka, egy szék, valami mosdóféle és egy könyvállvány. Ha egészen az ablakhoz álltam, még az égből is láthattam egy nagyon kis darabot.

Ágyam fölött kép lógott. Vasco de Gama arcképét ábrázolta. Valamennyi régi nagy tengerész közül őt kedveltem leginkább. Legszívesebben az ő élettörténetét olvasgattam. Ahogy elindult hazulról – mint huszonhétesztendős legény – három hajóval, amelyek alig lehettek nagyobbak a halászbárkáknál... ahogy kimondhatatlan fáradozásokkal Afrikát körülvitorlázta, ahogy Indiát meghódította, és aztán hazajött... és királyok üdvözölték, népek ünnepelték!

Hej, ha egyszer én is így indulhatnék, és olyan életet folytathatnék, mint amilyen az övé volt!

De az én anyámnak nem volt pénze... és e kérdés mellett nem lehetett elsiklani. Összes vagyonom kilencvenegy svéd korona volt, ezt is úgy szereztem, hogy a kiál-

lításon idegeneket vezettem. Magam is kételkedtem abban, hogy ennyi pénzzel el lehessen végezni a tengerésziskolát!

Talán... És ha a pénz nem lenne elég, hát akkor nélküle megyek tengerre. Ezzel az elhatározással aztán el is aludtam.

A következő nap reggelén Heinz Fränkel értem jött. Ugyanazon az úton szoktunk iskolába menni. Most is megvárt a ház kapuja előtt.

– Nos, én már beszéltem az én öregemmel – újságolta, miután üdvözöltük egymást –, meglepetésszerűen értelmes volt a korához képest! Azt mondta, hogy mindenekelőtt a nagybátyámmal beszél. Ha tengerre akarok menni, egyetlen kavicsot sem tesz az utamba.

– Remek – válaszoltam.

– És te? – kérdezte Heinz. – Mit szólt hozzá az öreg hölgy?

– Ej, semmit... én tudniillik még nem beszéltem vele.

Heinz kacagva csapott a vállamra:

– Nos, öreg csont, akkor továbbra is bőrhulladékokat gyűjtünk a Carolában!

Nem tudtam vele kacagni.

Ugyanennek a napnak a délutánján egyedül mentem el a Munkaszolgálat Hivatalának tanácsadó irodájába. Felvilágosításokat akartam beszerezni arra vonatkozóan, mi a hajósinas jövője, és hogyan

lehet egyáltalán ebben a minőségben hajóra jutni.

Nem hasonlított a portugálok királyához, aki az irodában fogadott. Sárgásan sápadt, vastag üvegű ókuláréval ellátott férfi vizsgálgatott eléggé rosszindulatúan, majd rám mordult:

– Te akarsz a tengerészethez kerülni? Ilyen kis dugasz? Mit szólnak hozzá a szüleid?

– Anyám beleegyezett – hazudtam.

– Hát akkor majd gyere el ismét, de vele együtt – mondotta a sárga képű bizalmatlanul, aztán aktái fölé görnyedt, mintha már itt sem lennék.

Összeszedtem minden bátorságomat, és tovább beszéltem. Hogy most csak azért jöttem, mert informálódni akarnék... a kiképzés miatt... emiatt és amiatt... s végül azért, hogy megtudjam, az egész kiképzés... mibe kerül.

A sárga képű mogorván rám nézett, aztán a háta mögé nyúlt egy könyvszekrénybe, és vékony füzetet vetett az asztalra anélkül, hogy egyetlen szót is pazarolt volna rám.

A füzetecske a finkenwärderi német tengerésziskola tájékoztatója volt. Odaadta nekem a füzetet, mire sürgősen elköszöntem. Odakünn rögtön olvasni kezdtem a füzetet. A képek ezúttal nem érdekeltek.

Csak azt kerestem, mibe kerül... és meddig tart a kiképzés!

Itt van ni: három havi tanítás – és egy összeg papírmárkában, amitől elszédültem. „Kötelezettség nélkül" – állt a szöveg végén...

Kiszaladtam a nagy szürke házból az utcára. Vásároltam egy lipcsei napilapot, és az újság közgazdasági rovatában olvasható pénzátszámítási adatokat tanulmányoztam.

Tényleg! A koronáim, német papírmárkára átszámítva, kifutották a tanítás költségeit!

Hazaszaladtam.

Anyám a festőállványa előtt ült és dolgozott. A képén valami erdőrészlet és néhány őz látszott. Ismertem a festményt: gyakran megfestette már ugyanezt a képet...

– Képzeld, gyermekem! – kiáltotta örvendezve. – A fogorvos, adósságunk fejében, át akar venni tőlem egy festményt! Képeimet kifogástalanoknak tartja, és máris két új rendelést szerzett!

Szegény anyám arca az öröm pírjában égett.

– Legalább harminc aranymárkát kérhetek egy-egy festményemért – folytatta –, a fogorvos mondta ezt! Ha jókedvem van, két-három képet festhetek hetenkint. Ez havonta 240–300 márka! Tudod mit: a

csipkékkel való házalás a mai nappal véget ért!

Mély lélegzetet vettem.

– Ez mind nagyon szép, anyám – mondtam –, de nézd csak: nem volna jobb, ha naponta legalább egy éhes gyomorral kevesebbet kellene ellátnod?

Anyám palettája az ölébe hullott.

– Mit jelentsen ez, Günther?

– Arra gondoltam – feleltem –, itt az ideje, hogy egyszer már jómagam is a pénzszerzésre gondoljak.

– És... mit akarsz kezdeni?

– A tengerre megyek, anyám.

Felállt. Egy pillanatig némán néztünk egymásra.

– Nézd csak – szóltam ismét kapkodva –, már beszereztem egy tájékoztatót a finkenwärderi tengerésziskolára vonatkozóan. A költségek egészen alacsonyak. A magaméból kifizetem, ha beváltom a svéd koronáimat. És aztán...

Anyám félbeszakított:

– És... te... szívesen mennél tengerre?

– Igen... teljes szívemmel odavágyom, hiszen tudod!

Anyám nem válaszolt. Lehajtotta szép fejét, s nagy sokára szólalt csak meg, egészen halkan:

– Hát... ha ez így van, igazán nem volna okos dolog, ha tervedet megakadályoznám...

KIBONTOTT VITORLÁKKAL

A finkenwärderi tengerésziskola nagy, vörös kőház volt. Közvetlenül a folyam mellett feküdt. Napközben megfigyelhettük az épület előtt elvonuló folyami hajókat, amelyek vagy a tenger felé úsztak, vagy onnan tértek vissza a szárazföld belseje felé. Éjszaka fények siklottak el ablakaink előtt. Ha a hálóteremben feküdtünk, és már semmit sem láttunk, akkor is hallottuk a gőzösök dudálásának hangját. És az ember önkéntelenül is kifelé vágyott az épületből, ha a dudálást hallotta.

Osztályunk harminc-negyven fiatal kölyökből állt. Mindig éhesek voltunk, mint a farkasok, mindig vidámak voltunk, és lelkünk megtelt a nagy-nagy várakozásokkal. Az iskola belső élete rendkívül szigorú volt. Akit dohányzáson értek, azzal megetették a cigarettát. De mi az ilyesmit nem vettük tragikusan. Azt loptuk el az életből, amit éppen lehetett, még ha az igazgató ebédjéről volt is szó. Egyébként valami egész különleges felkészültség kellett ah-

hoz, hogy igazgatónknak, Ölker kapitánynak az ebédjét elemeljük, de ezt a tehetséget egyik generáció a másiktól örökölte. Abban a pillanatban, amikor az ételhordó lift a mi étkezőnkhöz ért, akkor kellett villámgyorsan a mi üres tányérjainkat a kapitánynak szánt teli tányérokkal kicserélni. Aki ügyetlen volt, annak a lift becsípte az ujját vagy a kezét. Egy azonban bizonyos: a lopást, akárhogy büntették is, amikor csak lehetett, végrehajtottuk. Rossz nyelvek szerint Ölker kapitány azért maradt olyan kis termetű, mert gyakran csak levegőt talált étel helyett a tálj aiban.

Örökös éhségünk közben szorgalmasan tanulgattuk a hurkok és kötélcsomók készítését, a jelzőkönyv szövegét és a tengeri forgalom törvényeit. A tanítás gyorsított volt, mivel három hónap alatt le kellett vizsgáznunk; öreg tengerészek az iskolánkat nem is hívták már másként, csak a finkenwärderi matrózgyárnak...

Ennek dacára az egész társaság türelmetlen volt, és szabad délutánjainkon csaknem kizárólag a pályánk további lehetőségeiről beszélgettünk. Óhajunk abban merült ki, hogy hosszújáratú hajókon kapjunk helyet... Ha a kikötőbe mentünk, szétvetett lábakkal járkáltunk, mintha a tengeren születtünk volna; a vízbe köpködtünk, és feszülten vártuk, hogy ezért

valaki a nemtetszését nyilvánítsa, vagy legalább elcsudálkozzék. De ilyen ember széles e világban nem akadt.

A három hónap vége felé tanáraink vizsgát tartottak. A vizsgát mindnyájan kiálltuk, és Ölker kapitány – mindnyájunk kezét megrázva – a továbbiakhoz őszintén szerencsét kívánt. Valamennyi társunk hazautazott, csak ketten maradtak az iskolában: Jancke és Prien. Vagyis jómagam. Nem volt meg a pénzünk a hazautazáshoz, azonkívül az esetleges elhelyezkedési alkalmat sem akartuk elszalasztani. Így lett belőlünk úgynevezett D-tanuló. Ezek voltak a legszegényebbek. A tengerésziskolában az A csoportba tartoztak a helybeliek, a C csoportba azok, akik elérkeztek a vizsgához. A D-sek azonban teljesen vagyontalan, mondhatnám szárazra vetett halacskák voltak, akiket az iskola segélyalapja addig etetett, amíg valamiképpen állást szereztek.

Nem mondhatnám, hogy az iskolában töltött idő életem legszebb korszaka volt. Amit pedig a vizsga után éltem át, az nem volt egyéb, mint fáradhatatlan mászkálás a kikötőben egyik hajótól a másikig. De ennek dacára senkinek sem kellettünk.

Amikor egyik reggel Ölker kapitány hívatott bennünket, nagyon megörültünk. No, most aztán vége ennek a kínlódásnak,

így vagy amúgy! Mikor beléptünk hozzá, a kapitány az íróasztal mögött ült. Üdvözöltük, és katonásan eléje álltunk.

– A *Hamburg* nevű hosszújáratú hajó két inast keres – közölte a kapitány rövid, parancsoló szavakkal. – Nagyon jó hajó a *Hamburg*, és a kapitánya egyike a legjobb tengerészeknek azok közül, akiket ismerek. Már holnap reggel fedélzetre mehettek!

– Igenis! – feleltem hálásan.

A barátom azonban annál szárazabban kérdezte:

– És mekkora lesz a fizetésünk?

Ölker kapitány homloka összeráncolódott.

– Fizetés? – ismételte rosszallóan. – Hogy jössz te a fizetéshez? Hiszen ti még tanultok, és egy hajónak csak a terhére vagytok. Azonkívül a *Hamburg* állítólag iskolahajó lesz. A tulajdonosa havi harminc márkát kér a kiképzésetekért. És ez nagyon olcsó ár, kölykök, mondhatnám, kivételesen olcsó ár.

Láttam, hogy Jancke elpirult. Pomerániából származó, üzleti szellemmel megáldott parasztfiú volt.

– Kapitány úr – mondta –, hiszen ez akkor nem is állás! És azonkívül az apám nem fogja megfizetni a harminc márkát.

– Úgy? – felelte Ölker. – És hogy állnak a dolgok nálad, Prien?

– Azt hiszem, a harminc márkát az én anyám sem tudja kifizetni.

– Hát jó, majd még egyszer meggondolom a dolgot – és egy kézmozdulattal már el is voltunk bocsátva. De estefelé a kapitány újra hívatott bennünket.

– Nahát – mondta mogorván –, keresztülvittem, hogy nem kell fizetnetek semmit.

– És a jövedelmünk? – kérdezte a szemtelen Jancke ismét.

Ölker végigmérte a fiút pillantásával. Csodás pillantás volt ez: meglepetés és felháborodás sugárzott belőle, de volt benne valami elismerésféle is. Aztán így szólt:

– A fizetés? Nulla márkától lassan emelkedő lesz! – Ezzel a kapitány sarkon fordult, és faképnél hagyott bennünket.

A következő reggelen felmentünk a hajó fedélzetére. Hideg, tiszta vasárnap volt. A nap szikrázott a frissen esett havon, és az Elbán egymást verték a tenger felé úszó csillogó jégtáblák. A *Hamburg* a parthoz kötve állt, éppen a Blohm és Voss cég üzletével szemben. A hajót bizonyára még rakták, mert a fedélzetén mindenféle kötelek és húzóhurkok feküdtek, s az egyik sarokban nagy határ üres konzervdobozt láttam a konyhatűzhely hamujába dobálva.

A hajó egész üresnek látszott. Csak az alsó fedélzetén állt két férfi: egy tiszt kék

egyenruhában és mellette egy óriás, polgári gúnyába öltözve. Ez utóbbi veszedelmesen hasonlított a rozmárokhoz; piros képe volt és apró bajusza. A szigorú hideg dacára inge nyitva volt, s ebből egy rettenetes, vörös nyak nőtt elő. Gyönyörű kék mellénye volt, melynek alsó végében vastag aranylánc ragyogott egyik zsebtől a másikig.

– Ti vagytok az új Mózesok? – kérdezte a Rozmár mély basszushangján, miközben a szájából valóságos pálinkagőzfelhő vágódott felénk.

– Igenis, fedélzetmester úr, mi volnánk a hajósinasok – válaszoltam.

– Ahá!... Az urak a tengerésziskolából – mondta ő, és gúnyosan vigyorgott a tiszt felé. Aztán elüvöltötte magát: – Stoks!

– Itt vannak az új Mózeskék – dörögte a fedélzetmester –, adjál nekik valami hálóhelyet a kabinban. Ez itt – a barátomra mutatott rettenetes hüvelykujjával – foxliba kerül, ezt a másikat pedig a hajófaron, a zsidótemplomban helyezd el!

Megfordult, óriásit köpött a vízbe. A Stoks nevű matróz a barátomat előreküldte a foxlinak nevezett hajóorrba, ahol másodosztályú matrózok és inasok laktak, engem pedig magával vitt a hajófarra. Menet közben oldalvást alaposan megnéztem kísérőmet. Apró, sovány emberke volt, lehe-

tetlenül barátságtalan, sápadt képpel. Metszőfogai kiálltak a szájából, s ezért arcéle a leggyönyörűbb patkány pofájához hasonlított.

A „zsidótemplom" az öreg tengerészek lakosztálya volt. Közvetlenül a nagy hátsó fedélzet mögött feküdt. Hatalmas, alacsony helyiség volt. Jobbra és balra, a hajó oldalához ragasztva, szűk ágyak, mindig kettő és kettő egymás fölött, mint megannyi sötét kis barlangocska. A helyiség közepén hosszú faasztal, két, ugyancsak hosszú paddal. A napsugarak betolakodtak a kerek ablakocskákon át, és a félhomályban szinte kézzelfogható aranysávokat húztak. Az egész környezet tele volt a tengeri fű, a kátrány és a sós víz szagával. Senkit sem láttam, csak hallottam, hogy a barlangocskákban, itt is, amott is, emberek fordultak felém, amikor beléptünk.

– Ez a te ágyad – mondta Stoks, és egy, a hátsó sarokban sötétlő lyukra mutatott.

Odamentem, és az ágyra vetettem a tengerészzsákomat. Stoks leült az asztalhoz, újságot húzott elő, és olvasni kezdett.

– Mégiscsak meg kellene mutatnod a szekrényemet is – mondtam neki.

Stoks felkapta a fejét.

– Mit mondtál?

– Arra akartalak kérni, mutasd meg a szekrényemet.

Stoks felállt, és felém indult. Nesztelenül lépett, a fejét kissé előretartotta.

– Mit mondtál? – ismételte. A szavakat apróra törve lökte ki magából.

A következő pillanatban az arcomba csapott öklével. Egyszer, kétszer, háromszor... kezének külső felületével, keményen és erőteljesen ütött.

– Jegyezd meg magadnak, hogy matrózzal beszélsz, lurkó! – kiáltotta.

Annyira meglepett az eljárása, hogy nem is gondoltam az ütések elhárítására. De aztán kezdtem a világot vörösnek látni. Ez a fráter vagy tíz esztendővel idősebb nálamnál; kétségtelenül erősebb is, kitartóbb is. De megverni mégsem engedem magam! Behúztam a fejem, és már emeltem az öklömet, mikor valaki hátulról a vállamra tette a kezét, és úgy tartott, mintha „satuba", szorítóba kerültem volna.

– Csak nyugodtan, kölyök, nyugodtan – hallottam egy mély hangot, amely aztán Stoks felé fordult:

– Abbahagyni, te béka!

Megfordultam. Matróz volt az egyik felső ágyból. Nem sokat láttam belőle, de annál jobban éreztem rettenetes markát, amely még mindig a vállamon feküdt. A karjából is láttam valamelyest: szörnyű szőrös volt, és az izmok mint vastag kötelek szaladtak végig rajta.

Stoks az ajtó felé hátrált, és morgott valamit, de úgy, hogy egy szavát sem értettük. Aztán az ajtó súlyosan bevágódott mögötte.

Az én megmentőm kilódította lábát a vacokból, és lelépett.

– Te vagy az új Mózes? – kérdezte.

– Igenis!

– Hogy hívnak?

– Günther Prien.

– Az én nevem Max Witaschek – mondta, és a kezét nyújtotta. Ez az ember jó két fejjel magasabb volt nálam, és majdnem dupla olyan széles, mint én.

– Ne vedd a szívedre a történteket – dörmögte –, ez a Stoks alávaló fráter! Mivel ő maga egészen erőtlen, hát még gyengébbet keres, és odavág neki.

– Én nem vagyok nálánál gyengébb – mondottam –, s ennek az ügynek még koránt sincs vége!

– No – felelte ő, és rám mosolygott. Pillantása tiszta volt, mintha szél és hólé mosta volna meg.

– No – ismételte –, egészen biztosan gyengébb lettél volna. Mert ha ezt a Stoksot magad alá gyűröd, hát mindnyájan neked estünk volna. Így van ez a fegyelem miatt. – Nehézkesen ült le a padra, és kezdte megtömni a pipáját.

– Egyszer már előfordult ilyesmi nálunk

– mondotta. – Akkor is visszaütött egy inas. Erős fickó volt, és alaposan ellátta a matróz baját. Utána azonban három hétig a vackában feküdt, és alumíniumból csináltak neki új fogakat. Ezeket legalább nem kellett mindennap smirglipapírral fényesre tisztítani. Nagyon sajnáltam volna, ha éppen Stoksnak kellett volna segítenem – dörmögte a jóember, és rágyújtott. Mialatt az asztalnál ült, és némán füstölt, én a holmijaimat raktam egy üres szekrénybe.

Még készen sem voltam ezzel, Stoks visszatért, s azt mondta, jöjjek a hajóvégre, a fedélzetmesterhez.

A fedélzetmester egyedül lakott egy kis odúban. Ágyban volt, mikor beléptem hozzá. Csizmás lábait apró sámlira rakta.

– Na nézd, itt van Mózes úr – mondta –, éppen reád vártunk! Ugyanis sürgős munkám volna a részedre. – Kilépett az ágyból, és előrelököödött, végig a fedélzeten, a hajó végébe. Feltépett egy ajtót.

– Ez a mi parlamentünk – mondotta, és két egymás mellett lévő illemhelyre mutatott. – Nem is hinnéd, ugye, hogy ezek egykor szép fehérek voltak!... Na, munkára fel!... Kérj forró vizet és marhasót a szakácstól. Ha készen vagy, megengedem, hogy ismét jelentkezz nálam.

Elment, és én munkához láttam. A nyi-

tott ajtón át a fedélzet egy részét és a hajóhidat láttam, amint kecsesen, magasan a februári halványkék ég felé emelkedett.

Ez hát a tengerészélet, amelyről annyit álmodoztam?... A teremtésit! Gyönyörű kezdet!

Mikor a munkával elkészültem, jelentkeztem a fedélzetmesternél. Nem szólt semmit, de mindjárt a hajó elejére jött velem. Alaposan megnézte a két illemhelyet, aztán felém fordult.

– Rendben van, Mózes – mondotta. A hangja most szívélyes és minden gúnytól mentes volt. – Ha ezen a hajón a kötelességedet rendesen végzed, akkor Harry Stoewer mindig jó barátod lesz. – Odamázolt egyet a tarkómra, és otthagyott.

A zsidótemplomban újabb feladat várt rám: Zippel és én magas megbízatást nyertünk arra, hogy elhozzuk a matrózok ebédjét a konyháról. Ez a Zippel is hajósinas volt. Apró, mozgékony kölyök; a fején frizura helyett valami kefeszerű sörteállomány, az arcában pedig két tengerkék szem. Elhoztuk az ebédet – nem éppen kifogástalan tisztaságú bádogedényekben – a konyháról, és a matrózok, akik szorosan egymás mellett ültek az asztalnál, magukba lapátolták az ennivalót. Mivel éppen vasárnap volt, disznósültből és vöröskáposztából állt a menü.

– Tudom, hogy Günther Priennek hívnak – szólt hozzám inastársam, amint a könyökünkkel érintkezve az asztal végén ültünk. – Az én nevem Hans Zippel. Nyugodtan tegezhetsz, habár én már tizennégy napja vagyok a hajón.

Ezen jót nevettek a matrózok, csak Stoks vágott mogorva képet. Délután szabadok voltunk, és a következő napon megkezdődött a munka. Élelmiszereket raktunk be, és az én dolgom a nehéz zsákok és bálák fedélzetre húzása volt.

Ezután a vitorlákat feszítettük ki. Toronymagasságban álltunk a keresztrudakon, lecsaptuk a vásznakat, és szorosra kötöttük azokat kábelfonalakkal. A jeges szél a csontunkig hatolt, a vas keresztrudak borzasztó hidegek voltak. Az árboc a legmagasabb toronynál is magasabb volt: huszonöt méter – és a fedélzet, mint egészen apró, fehér tárgy, mélyen feküdt alattunk. Huszonnyolc vitorlát kellett kifeszítenünk, és ez a munka teljes két napig tartott.

A negyedik nap reggelén végre készen állt a hajó az indulásra. Vontatógőzös siklott az oldalunkhoz, és reggel hét órakor bevontuk tartóköteleinket. A folyamon még majdnem éjszaka uralkodott, a víz mélyfeketén surrant el hajónk oldala mellett. Csak a jégtáblák világítottak, mint fé-

nyes foltok, a sötétségben, és csikorogva reszelődtek végig a hajó orrán.

Kifelé siklottunk a folyam hosszában; a személyzet a kormányoldalon állt, és a partot nézte. De ez még mélyen aludt az éjszakában. Hirtelen egy rekedt hangot hallottam:

– Három hurrát St. Paulinak! – És az egész legénység szinte egy torokkal üvöltötte: – Hoch! Hoch! Hoch!

A part felől szintén visszakiabáltak valamit. Nem tudtam megérteni, mit kiáltanak. Egy matróz, aki mellettem állt, megszólalt: – Ezek ott... fehérnépek!

Mikor kivilágosodott, a hajóhíd barikádja mögött egy embert láttam állni. Fején fehér prémkucsma.

– Nicsak, az öreg kígyóvadász! – súgta a fülembe Zippel. Az ott, a magasban, mindenfelé tekergette a fejét, mint a kakas, amely kukorékoláshoz készül. Aztán egyszerre eltűnt a térképkabinban.

– Eddig... a szelet szaglászta – folytatta Zippel –, most az irányt számítja ki. Az öreg egyike azoknak, akik az időjárást három nappal előbb meg tudják állapítani!

Oldalvást Zippelre néztem, de ennek az arca komoly maradt. Az Elbán siklottunk lefelé, és délután elértük a nyílt tengert. Könnyű északkeleti szél fújdogált, és a tenger hidegen, szürkészölden terült el

előttünk. Közvetlenül napszállta előtt a vontatógőzös elszakadt tőlünk, és visszafelé vette útját.

Ekkor felharsant a vezényszó: – Vitorlákat le! – A kötélhágcsókon a keresztrudakra rohantunk. Az egyik nagyvitorla a másik után suhant a mélybe, és csattogott a szélben. A nap elbújt egy nyugati felhőgombolyag mögé, és keleten lassan feljött a hold, kereken és fényesen, hogy sugaraival végigöntse a tengert.

Úgy dolgoztunk, hogy a verítékezéstől ingünk testünkhöz ragadt. Néha, fáradtságom dacára, megfigyeltem, hogy a holdsugarak hogyan játszadoznak a vásznakon.

De a legszebb látvány akkor tárult elém, mikor ismét a fedélzeten voltam. Árbocaink mint ezüsttornyok szöktek a magasba, csúcsaikkal eltűntek a szürkeségben, a szél énekelt nekik, és alulról suhogva jött fel a hajóorrvágta hullámtarajok muzsikájának szava.

Vitorláztunk!

Mintha láthatatlan erők ragadták és húzták volna a hajót a távolba gyengéden, de ellenállhatatlanul. Semmi géplárma... csak mindig ez az egyhangú, álmosító suhogás...

Jó utunk volt a Vizcayai-öbölig. Ott átállt a szél, és mi kénytelenek voltunk hosszabb ideig cirkálni. De számoltunk az időveszteséggel, és tudtuk, hogy a veszteséget az

Azori-szigeteknél behozhatjuk. Ott majd a passzátszelek útjába kerülünk.

A kígyóvadász minden darab vásznat kifeszíttetett, de ennek dacára sem tettünk meg többet, mint a napi tíz mérföldet.

Mintha a tenger folyékony ólommá változott volna. A napok forrók és unalmasak lettek, az éjszakák még rosszabbaknak bizonyultak. Nem lehetett kibírni a hőséget a lakóhelyiségekben, és ha szabadidőnk akadt, a raktárfedőkre feküdtünk, így kerestünk némi enyhülést. Kapitányunkat csak nagy ritkán láthattuk. Majdnem állandóan a nyugágyában hevert a kormánykerék mögött. Csak nagy néha jelent meg hosszú alakjával és szinte kiszáradtan, déltájban, a legnagyobb forróságban a híd sáncánál, mint nappali kísértet, amelyen rózsaszínű selyeming lóg.

Gondterhelt arccal szemlélte a lefittyedt vitorlákat egy darabig, aztán ismét eltűnt a kormánykerék mögött.

Igen, csak nagyon ritkán láttuk. De hogy itt volt, és hogy a háttérben ő tartotta össze a szálakat, azt hamarosan nagyon is megéreztük.

Egyik délben Krämer, a gépészmester, Zippelt az élelmiszerraktárba küldte, hogy hozzon fel egy doboz konzervált tejet. Valami tésztát akart vele a mester megédesíteni. De Zippel tej nélkül jött vissza.

– Mit jelentsen ez? – kiáltott fel Krämer. Ez az ember nehézkes, kelet-poroszországi alak volt, aki csak nagy ritkán nyitotta szólásra a száját. Most azonban dühöngött. – Mi az, a szakács nem akar tejet adni? – ordította.

– Nem akar – válaszolta Zippel reszkető hangon. – Egyébként ő adna, de a kapitány megtiltotta neki... Úgy van, hogy takarékoskodnunk kell!

Krämer nem szólt semmit, és a többiek az asztalnál szintén némák maradtak. Csak Stoks jegyezte meg:

– Eszerint holnap valami különlegeset kapunk – mondotta –, sós húst szárított burgonyával!

Ez volt a menü, amit három hét óta majdnem mindennap végigettünk. Stoks ezért gúnyolódott.

A jelenetnek nem lett további folytatása, csak annyi, hogy ettől az órától kezdve egyszerűen sem reggel, sem délben, sem este nem kaptunk tejet.

Három nappal később – a hajó bal oldalán teljesítettem szolgálatot – lementem a hálóhelyiségbe, hogy a reggel négy órakor szétosztandó kávét felhozzam. Ez a „kávé” forró és fekete, erősen cikóriás lé volt, és nagyon keveset kávéhoz is – hasonlított. De a tengerészek, akár a trópusokon, akár

az Antarktisznál hajóznak, mindenütt egyformán kedvelik.

– Nincs többé kávé – ezzel fogadott a szakács, és úgy tűnt nekem, mintha valami fontosság volna a hangjában...

– És mit mondjak hátul az embereknek?

A szakács egykedvűen a vállát vonogatta:

– Megmondhatod, miként áll a helyzet. A kígyóvadász tiltotta meg.

A matrózok rendszerint nem valami gyors észjárású emberek. Mikor az üres, egymáshoz verődő bádogedényekkel a zsidótemplomban megjelentem, és elmondtam az üzenetet, valamennyi matróz hallgatott. Az egész banda hálóból font ingben vagy mezítelen felsőtesttel kuporgott az asztalnál, előttük nagy, négyszögletes keksz, amit a kávéhoz akartak elfogyasztani.

Nem tudom, ki kezdte el. Az hiszem, Möller volt. Fogta a kekszét, ritmikusan az asztal széléhez csapkodta, és énekelt hozzá: – *Út! Út! Út!*

Ez volt az a szó, amellyel a pihenő őrséget szoktuk ébreszteni. A kopogás lármájára a csótányok is ki szoktak ugrani a kekszből vagy máshonnan; sietve végigszaladtak az asztalon, mire egyszerűen összesöpörtük és megsemmisítettük őket. Ezúttal azonban nagyobb dologról volt szó. A matrózok hirtelen valamennyien megragadták kekszeiket, s odavagdosták az asz-

talhoz... Mint dobpergés harsant a lárma... és az agyondohányzott, rekedt férfitorkok ütemesen zúgták: – *Út... út... út!* (Úton ugyanis jár a tej, mint illetmény.)

A rettenetes lárma közepette egyszer csak a kapitány hangját hallottam. Valószínűleg futólépésben jött le a hídról, és most ott állt a lejárat világos négyszögében.

– Fedélzetmester – mondotta –, azt hiszem, gondoskodnunk kell, hogy nyugalom legyen a hátsó legénységi lakosztályban!

Rögtön ezután üvöltés reszkettette meg a környezetet. A fedélzetmester hangja zúgott át a fedélzeten: – A teremtésit, csönd legyen a zsidótemplomban!

– Finom egy alak – dörmögte valaki –, ennek a szája sem piszkolódik be miattunk!

– Olyan szelídnek látszik a kapitány, mintha az Úristen lenne a barátja – morogta Stoks. – Láttátok volna az előbbi úton, mikor Firth of Forth-ba mentünk! „Maga az árbocaival nem tud áthaladni a híd alatt" – mondta akkor a pilot, aki a fedélzetünkön volt. „Dehogynem – felelte a kígyóvadász –, kimértem a dolgot, elcsúszunk alatta." Persze a legközelebbi apályra kellett volna várnia, és ez két fonttal többe kerül... „Hát jó, kapitány – mondotta ekkor a pilot –, a maga felelősségére megkísérlem..." A kígyóvadász semmit sem válaszolt, hanem bement a térképszobába.

Én éppen rozsdát vertem a hídszélen, mikor odasomfordált hozzám Yversen, a másodkormányos. „Te Stoks! Pillants csak hátra, a térképszobában épületes látvány vár!” Odamentem, és az ablakon át benéztem, A kígyóvadász a kabin közepén térdelt, kezét a térképasztalra tette, és a fejét ráhajtotta. Imádkozott! Kérte Istentől, hogy a két fontját megtakaríthassa, hogy a vitorlacsúcsok épségben maradjanak, s hogy zsugorisága miatt az Úr meg ne büntesse. Legalább fél óráig maradt ebben a helyzetben, s közben elsiklottunk a híd alatt. Ezalatt az egész banda ellépett a térképszoba ablakánál, és megtekintette az imádkozó embert. Úgy látszik, az ima használt! A híd nem vitte le az árboccsúcsokat! De a következő napon mindenki, aki találkozott a kígyóvadásszal, tüntetőleg leverte a port a térdéről...

Néhányan nevettek.

– Remélem, a kapitány nem fogja előlünk a sózott húst is elimádkozni – jegyezte meg egy Schlegelsberger nevű matróz.

A fedélzeten egy ember szaladt a zsidótemplom felé. Az ajtó nyitva volt, már messziről láthattuk, Jessen volt. A konyharaktár felől jött.

– Emberek! – kiáltotta. – A szakács a raktárban kondenzált tejet vedel! Megfigyeltem! Éppen egy nagy doboz tejet tartott az orra alatt... és ivott...

Mintha a gyűlölet és harag láthatatlan szelepe nyílt volna meg ebben a pillanatban. Az egész banda összevissza káromkodott: – Ez a ravasz disznó! Ez a Júdás... No, majd megadjuk neki a magáét... ennek a kutyának...!

S aztán megszólalt a maga nehéz, súlyos, nyugodt hangján Witaschek:

– Ma éjjel elverjük rajta a port.

Az éjszaka sötét volt, egyetlen csillagot sem láttunk az égen, mindent vastag gőz- és páraréteg takart előlünk. Csak a hold nagyon vékony sarlója bukdácsolt a felhők között.

Szabadok voltunk éjfélig. Tíz óra tájban, miután levetettük cipőinket, harisnyás lábbal surrantunk előre. Balkenhof, a szakács a kabinjában ült, és levelet írt. Ajtaja nyitva volt, és a kis petróleumlámpa fénye a szakács tar koponyáján játszadozott. Valamennyien egy kupacba álltunk, és meghúztuk magunkat a felső fedélzet szegélyének árnyékában. Zippel panaszos hangon megszólalt:

– Balkenhof!

A szakács felnézett. Pillantása kíváncsian akart áthatolni a sötétségen.

– Balkenhof – mormogta Zippel még egyszer. Ezúttal a hangjában volt valami a hízelgésből is.

Balkenhof most már felemelkedett:

– Ki van itt? – kérdezte halkan.

– Tudnál nekem egy veder forró vizet adni? – panaszkodott Zippel tovább.

– Ki van zárva – felelte a szakács, mint mindig tette, ha bárki valamit kért tőle.

Egy darabig néma csönd. Már-már azt hittük, hogy a szakács meglátott bennünket, mert mereven nézett arrafelé, ahol lapultunk. Aztán folytatta:

– Egyáltalán, ha akarsz valamit, gyere be!

– Jaj... nem tudok – jajgatott Zippel –, a lábam... Nagyon fáj a lábam!

Ezek a szavak felkeltették a szakács kíváncsiságát. Egészen felállt, az előtérbe bukdácsolt, majd nagyon óvatosan kilépett a fedélzetre.

A következő pillanatban megtörtént... A homályból két árnyék repült elő, a szakácsra vetették magukat, és pillanat alatt eltűntek vele a csónakoldal kötélzetének szövevénye alatt. Onnan aztán szaporán csattantak a pofonok, mint mikor vasárnaponkint a szakács a húst verte ki. És közben fojtott kiáltások hallatszottak:

– Mit akartok velem?... Mi az? Mit akartok tőlem?... Hiszen én... nem csináltam nektek semmi rosszat!

– Mit? Semmi rosszat? – dörögte egy másik hang. – Egész utazás alatt kukacoknak való ételt főztél nekünk! – Majd egy

másik hang: – Kivedelted a tejünket, te nyavalyás!...

– Én? Tejet vedeltem? Soha ebben az életben!...

– Ne hazudj, Jessen látta!

De most aztán a szakács kezdett hangosabban kiabálni:

– Ez közönséges hazugság! Kissé belenyaltam abba a dobozba, amely üresen került ki az öregtől! Nem volt benne három csöppnél több... Hát ezek vagytok ti! Ha a kígyóvadász törli a tejadagotokat, egy szót sem szóltok. Akkor görbére húzzátok a gerinceteket... Igenis, kapitány úr... Köszönöm szépen, kapitány úr... és odatartjátok a feneketeket, hadd rúgjon bele még egyszer. Elveszi a kávétokat... Vagy talán ezt is rám fogjátok? És most idejöttök és el akartok verni engem. Menjetek a hídra, és mondjátok meg az öregnek a véleményeteket szemtől szembe, ha ilyen nagy legények vagytok!

A hajóközép felől köhintés... Schönborn állt ott őrt. Mindjárt a köhintés után nehéz léptek... a sötétségből Rudloff került elő. Ő volt a hajón a harmadik őrtiszt.

– Ejha – csodálkozott a tiszt –, szabadőrségben vagytok, és itt lófráltok a szabadban ahelyett, hogy aludnátok?

– Ó, Rudloff úr, olyan szép az éjszaka... – felelte Krämer.

– Igen, az éjszaka tényleg szép – hagyta helyben Rudloff, és továbbment. Lírai szellem volt, és mindig az volt a gyanúnk, hogy titokban verseket farag. Mi azonban megelégeltük az éjszaka szépségeit, és egyenkint visszalopóztunk ágyainkba.

A következő délelőtti őrségen sok munka akadt a vitorlázatnál. Én a nagy legfelső keresztrúdon dolgoztam; Zippel mellettem állt a tartókötélzeten. Egyedül voltunk. Mélyen alattunk feküdt a hajó. Zippel hirtelen felém hajolt:

– Te... velem jössz? Pensacolában leszerelünk!

Megijedtem.

– Mi az? Hogyan?... El akartok menni innen?...

Zippel nevetett:

– Természetesen. És majdnem mindnyájan velünk tartanak. Az egész zsidótemplom és hátsó helyiségek kiürülnek. Így aztán az öreg majd egyedül ülhet a hajóján, és saját maga szedegetheti a kukacokat a kekszből...

Hirtelen két éles sípjelzés trillázott fel. Azonnal le kellett mennünk a fedélzetre. Mialatt lefelé siklottam a köteleken, arra gondoltam, amiket Zippel mondott. Tehát ezek el akarnak menni? Én is elkívánkoztam a hajóról, inkább ma, mint holnap. A kezeimre néztem. Vörösek, véraláfutáso-

sak és repedezettek voltak. A sós víz szétmarta az ujjaimat. Tisztán éreztem magamban a sós hús iránti rettenetes utálatot. Mindig csak sós hús és semmi zöldfőzelék...

– Leszerelni? Hát jó, legyen! De aztán... hová? Mit kezdjünk egy vadidegen országban okmányok, pénz nélkül?

Őrségváltás után együtt kuksoltunk a szobánkban. Ettünk, és én folyton azt vártam, valaki szóba hozza a szökést. A matrózok általános dolgokról beszélgettek, vagy mélyen hallgattak.

Szabad voltam. Előrementem, és a kötélzetet rejtő raktár fedelére feküdtem. Sütött a nap, és az ég mélykéken ragyogott. A vitorlák petyhüdten lógtak, és csak nagy néha mozdultak meg a gyenge szellő csókja nyomán. Ahányszor egy-egy szelíd hullám a hajóhoz csapódott, csattant egyet a víz. Aztán megint csönd lett.

Rövidesen felém kacsázott Zippel, és mellém ült.

– Nos, meggondoltad a dolgot? – kérdezte. – Velünk tartasz?

– És mit akartok kezdeni a szárazon? – válaszoltam kérdéssel.

– Az majd meglátod.

– Tehát te magad sem tudod – izgattam a fickót.

Néhányat szippantott a pipáján, és gya-

nakodva pislantott felém. Aztán egész közel hajolt: – Ember, ami itt jön, az pokoli lesz! Stoks ismer egypár farmert odaát... Ezeknek olyan szükségük van néhány fehér bőrű felügyelőre, mint egy falat kenyérre. Az aztán az élet... Lovagolni a zöld mezőkön... ötven vagy száz négernek parancsolsz... Ezek izzadnak és dolgoznak, te meg magas lóról szemléled őket. S mindig csak hajtani a társaságot... „Csak szorgalmasan, gyerekek!" És ebédre csirkét eszel ananásszal, reggelente meg kakaót... És a négerek mosogatnak... És az alvás, fiú! Egész éjjel selymes ágyban alhatsz, és a négerek őrt állnak melletted!

A gyönyörűségtől még a pipája is szortyogni kezdett. Egyetlen szóval sem akasztottam meg az előadását. Amiket mondott, úgy festett, mint a meleg Dél színes falragasza, amiket annyiszor láttam a pályaudvarok várótermeiben. Egyedül csak Stoks látszott sötét foltnak ezen a színes rajzon.

– Mondd csak – kérdeztem –, rajtad és Stokson kívül még ki megy el?

Felsorolta őket. Öten vannak. Köztük a szakács és Jancke, az a hajóinas, aki velem együtt jött a hajóra.

No, a társaság nem éppen a legkifogástalanabb...

– Ennyi az egész? – kérdeztem.

Zippel bosszankodó arcot vágott:

– Egyelőre csak ennyi, de valószínűleg még egész sereg csatlakozik.

„Hm...”

– Nos, hogy áll veled az ügy? – faggatott Zippel tovább.

– Kérlek, én még egyszer átgondolom a dolgot – feleltem –, mert egyelőre nem tudtam határozni.

A barátom felhúzta a vállát, és elkacsázott. Láttam a háta tartásán, mennyire dühöngött magában.

Én ott maradtam fekve, és felnéztem a híd irányába, ahol a vitorlák szűzi fehéren lebegtek a két háttér előtt. Kétségek kínoztak. Hát, ami azt illeti, eleget lehetett hallani már olyanokról, akik odaát meggazdagodtak. Nem muszáj feltétlenül milliomossá lenni, de egy kis vagyon néhány esztendő alatt könnyen összegyűjthető... Ez már gyakran előfordult... Ha azonban a hajózásnál maradok, örök életemre szegény ördög leszek csupán...

Talpra ugrottam, és a szállásra mentem. A zsidótemplom üres volt, ajtaja tárva. Csak Krämer hevert az ágyában, és hortyogott.

Kivettem a fiókomból a levélpapíromat, és az asztalhoz ültem. Miközben gondolkoztam, kinéztem a tengerre, amelynek horizontja éles vonalban választódott el az égboltozattól a távolban.

Anyámnak írtam.

Édesanyám... nemsokára odaát leszünk Amerikában. Hosszú volt az út, és én a tengerészéletet egészen másképpen képzeltem el... Itt nálunk ez a jelszó: sokat dolgozz, és keveset egyél...

Hirtelen árnyék vetődött a papíromra. Witaschek állt az ajtóban. Nem vettem észre eddig, mert papucsban jött.

– Mit csinálsz te itt? – kérdezte a matróz. Betakartam a levelet a markommal. Ő azonban nyugodtan mellém lépett, kitépte a levelet a kezemből olyan mozdulattal, mintha ez egészen természetes volna. Leült, és olvasni kezdte, amit én papírra vetettem. – Úgy? – kiáltott fel aztán. – Hát te is köztük vagy? Tulajdonképpen ezt fel sem tételeztem rólad, taknyos!

Rám meredt a vizenyős kék szemével. A helyzet kezdett félelmetes lenni.

– Mi... mire gondolsz? – kérdeztem félénken.

– No, ne add az ártatlant! Te éppen olyan jól tudod, mint én, mi megy itt végbe titokban. Meg kell mondanom neked: ilyen játékhoz becsületes tengerész nem adja oda magát! Igaz ugyan, hogy útközben disznóknak való ételeket adtak, igaz az is, hogy az öreg igazán szemtelenül lopott a

mi terhünkre. De ezért odadobni mindent... az egész pályát... és ezt is!

Széles mozdulatot tett a karjával a tenger felé, amely tükörsimán álmodott a hajó alatt...

– Nem érzed, miről van szó? Hej, ha egyszer vihart kapunk... majd meglátod, milyen hősiesen verekszik vele a jó öreg *Hamburg!* Akkor nézd meg az öregünket, kölyök! Akkor nem úgy áll a hídon, mint valami cifra, lusta szalmabáb. Akkor mint tengerész áll ott, és egymaga küzd a viharral! Persze, a kapitány hősiességét az olyan Stoks-féle patkánynépség nem tudja értékelni, és az a piszkos szakács sem, mert ezeknél hiányzik a tenger szeretete, az igazi horizont! Mondok valamit – folytatta kis szünet után, s rettenetes öklét közvetlenül az arcom előtt suhogtatta el –, elvárom tőled... hogy nem csatlakozol azokhoz a csirkefogókhoz!

Úgy hátralökte a padot, hogy az dörögve zuhant a falnak, aztán dühödten ellépett a közelemből. Utánanéztem... de a levélírást nem folytattam már.

Az esetre következő éjszakán a szél megfordult, délnyugati irányt vett, és hajnalra már a szárazföld szaga lebegett körülöttünk. Olyan szag volt ez, mint az erdőé, amelyre forrón tűz a nap. A hajó fara körül egészen fura hullámok tornyosultak

a szélben, óriási, kerek víztömegek, amelyek a tarajukra mintha vékony hártyavitorlákat feszítettek volna.

Öt órakor a kosárban ülő őrszem szárazföldet jelzett. Egy órával utóbb már mindnyájan láttuk a partot. Fehér, vékony csík volt ez. Majdnem este lett, míg – ide-oda cirkálva – befutottunk az öbölbe, és Pensacola kikötője előtt lehorgonyoztunk.

Mióta Zippellel a raktárfedőn beszélgettem, a fiú nem jelentkezett nálam. Csak a kikötést követő éjszakán jött. Ott álltunk a másodtiszt kabinja előtt a korlátnál, mert előleget akartunk kérni, hogy kimehessünk körülnézni.

– Nos... Velünk tartasz ma? – kérdezte Zippel halkan.

Ráztam a fejem. Mindketten kifelé néztünk, de mindketten másfelé. Sajnáltam a dolgot, mert kedveltem Zippelt. Bár most helytelen útra tért, de azért alapjában véve jó fiú volt.

A másodtiszt kabinjában élénk csalódás ért bennünket. A matrózok három, a fiatalok két dollár kimenőpénzt kaptak, de a tanulók semmit sem kaptak!

– A kapitány úr nevelő eljárása ez – mosolygott ránk a tiszt.

Ebéd után egy motorossal kirobogtunk a partra. A városka a déli nap meleg álmosságában hevert. Mondhatom, nagysze-

rű egy város volt! Pompás üzletházak egymás mellett s közöttük nyomorúságos hullámbádoggal fedett viskók. Itt-amott, üres telkeken, mindenféle szemétholmi hevert. Portól fehérre rizsporozott, soványka pálmák álltak az utca egyik szélén. Általában minden tele volt porral...

Végigcsavarogtam az utcákat, és a kirakatokat nézegettem. Az egyik kávéház előtt megálltam. Napvédő vásznak alatt barna bőrű emberek izzadtak. Sajnos, sehová sem mehettem be, mert egyetlen vasam sem volt.

Lassan visszamentem a kikötőbe. A hosszú, széles úton, amely mintha egyenesen a tengerbe vezetett volna, kocsival találkoztam. Kis, kétkerekű kordé volt, előtte öszvér cammogott, és a kocsi tele volt emberekkel. Már messziről hallottam a lármát: Stoks és társasága ült a kordén. A bakon sárga bőrű mesztic kuporgott, orra alatt hegyesre pomádézott fekete bajusza volt, és mereven előrenézett.

Mikor a banda elhajtott mellettem, palackokat lóbáltak felém, de nem álltak meg. A kocsi túl kicsi volt ahhoz, hogy mindnyájan beleülhessünk. Mint valami méhraj lógtak az oldalán. Utánuk néztem, míg a fehér porfelleg elnyelte őket.

Sokáig kellett várnom a kikötőben, amíg csónakot kaphattam, mely visszavisz

a *Hamburg*ra. Végül is kijött értem a fedélzetmester, s hazaevezett velem.

– No, kölyök – mondta barátságosan –, nem volt szerencséd? A hölgyek bizonyára a bérmálóleveledet kérték tőled.

Röhögött, fekete fogsora és fisztulás ínye kilátszott a szájából.

Rögtön a hálóhelyiségbe mentem. Üresen tátongott a zsidótemplom, mindenki kirepült már. A hajón csend ült, mintha aludna minden, csak a horgonylánc csikorgott egyet néha. Bemásztam az ágyamba, és nemsokára elaludtam.

Az éjszaka kellős közepén ébredtem fel. Nedves, forró lehelet csapott felém, s egy rekedt hang sustorogta:

– Ébredj, kölyök... ébredj már!

Zippel volt. Csak úgy füstölgött az alkoholtól, arca örömteli volt és élénkvörös, mint valami festett léggömb. Még a kis petróleumlámpa derengő fényében is rögtön látni lehetett ezt.

– Kölyök... mi most megszökünk – súgta, mihely észrevette, hogy ébren vagyok. – Még egy búcsúszó... aztán... nézz ide!

Lehajolt, magához emelt egy vasalt ládát és – egyenesen a lábam fejére ejtette.

– Ezeket a holmikat, izé... már nem tudtam a zsákomba gyömöszölni – mondotta –, holnap délután négy órakor elhozod nekem a Café Chiquitába... Hallod?

– De...

Nem hagyott szóhoz jutni.

– Hallgass, taknyos! Vacak ember vagy, hogy nem tartasz velünk, de azért a barátom vagy! – Még egyszer ismételte: – Kölyök... ne feledd... a barátom vagy!

– Csönd! – harsogott ekkor Witaschek hangja az ágyból.

Zippel egy pillanatig meredten állt, úgy mozgatta a fejét, mint ijedt borjú, amelynek koponyáját a bunkóval épp most találták el. Aztán sarkon fordult és kitámolygott. Az ajtó nyitva maradt utána.

Kiugrottam a vackomból, és utánaszaladtam. De az éjszaka már elnyelte a „barátomat". A halvány csillagfényben alakokat láttam ide-oda imbolyogni, s a korlátokon zsákokat láttam lógni, mint valószínűtlenül nagy szilvákat. Ezek a zsákok a szökevények tulajdonai voltak!

Visszavonultam a vackomba, de sok időbe telt, míg el tudtam aludni.

A következő reggelen a sorakozónál kilenc ember hiányzott: Stoks, a matróz, öt másodosztályú matróz, két inas és – a szakács.

A fedélzetmester, akinek alig maradt dolgos embere, dühöngött. Nem volt kit beosztania munkára. Üvöltve szaladgált egyik helyiségből a másikba, s még a legkisebb szekrénykébe is benézett. Termé-

szetesen senkit sem talált az ágyában, a szekrények is üresek voltak.

Később mégis beosztott bennünket. Tizennyolc embert huszonhét helyett! Kemény munkát kaptunk: a szemetet kellett a tengerbe dobálni. Ez a szemét a raktárakban az utazás alatt kőkemény tömeggé változott, úgyhogy csákánnyal kellett szétverni, s aztán nagy vastartályokban a fedélzetre húzni.

Munka közben mellém lépett a fedélzetmester.

– Prien, a kapitány úrhoz! – kiáltotta. Hangjában ezúttal papos ünnepélyesség rezgett.

Először történt, hogy a kapitány hívatott. Reszkető térdekkel ballagtam hátra. A lakosztály előtt néhány mély lélegzetet vettem, mielőtt kopogtattam volna.

A kígyóvadász az asztalnál ült és írt. Nem is fordult felém, mikor beléptem. Nyugodtan írt tovább. Körülnéztem a kis szalonban. A szoba nem volt nagy, de rendkívül kedves, lakályos. Tele volt bőrrel bélelt székekkel, a falak sötétbarna mahagónival fedve. Az egész úgy ragyogott, mint a vadgesztenye héja.

Végre a kapitány letette a tollat, és felém fordult.

– Ha akarsz, leülhetsz, fiam – mondotta

barátságosan, s én nyomban letelepedtem az egyik bőrszék szélére.

Egy napsugár, amely a kerek hajóablakon belopódzott, éppen a kapitány feje búbjára esett. Ezúttal először nézhettem meg alaposan ezt a fejet.

A kapitány arca hosszúkás és vörös volt, kék szemei mélyen feküdtek üregeikben.

– Mondd csak, Prien – szólalt meg –, valóban barátságban vagy azzal a Zipellel?

Szünet. Mereven figyelt a kapitány. Nem tudtam válaszolni ijedtemben. A szívem a torkomban kalapált. Igent intettem a fejemmel.

– Tudomásod van arról, hogy Zippel ma éjszaka több társával együtt törvényellenesen elhagyta a hajót?

– Igenis..., kapitány úr.

– Hol vannak?

Összerezzentem, nyeltem néhányat, mielőtt válaszoltam volna.

– Nem tudom, kapitány úr.

A kapitány leereszkedett a székébe.

– Ó, Prien, rossz úton vagy... nagyon rossz úton vagy. Hazudsz! Pedig jobban tennéd, ha megmondanád az igazat, fiam!

Hallgattam.

– Azt vetted a fejedbe – folytatta a kapitány, miközben a homlokomat ütögette –, hogy jót teszel megtévedt pályatársaidnak, ha nem beszélsz? Tudod, mi a sorsuk

azoknak ott a parton? Kitaszítjuk őket a tengerészetből, és a hajózókönyvükbe beírjuk, hogy megszöktek! Ha aztán elkezdik a koldulást a szárazföldön – mert hiszen mást nem tehetnek –, egymáshoz láncolják valamennyit, és utcát söpörtetnek velük... Erre kellene gondolnod, Prien!

Tényleg erre gondoltam, és magam előtt láttam Zippelt, amint csontvázzá soványodva, csörgő bilincsben az utcákat söpri. De – azért hallgattam.

A kapitány egy teljes óráig faggatott, s amint kikerültem a kabinjából, egyetlen ruhadarab sem maradt szárazon rajtam. De azért a Chiquita kávéházi találkozónkról nem árultam el semmit.

Ebédre csak hideg ételt kaptunk, mert a szakács is megszökött. Mindjárt ebéd után a fedélzetmesterhez mentem, és kimenőt kértem.

– Kölyök, kétségtelenül megbolondultál – felelte, és faképnél hagyott.

Lementem a raktárhelyiségekbe, és tovább kotortam a szemetet a többiekkel.

Közvetlenül három óra után az első tiszt a hajólépcsőhöz kísérte a kapitányt, aki nyersselyem fehér ruhában volt, fején parafasisak díszlett, és szigorú, ünnepélyes arcot vágott.

– Most megy jelentést tenni a kikötőrendőrségre – mondotta Krämer.

Mindnyájan a korlátnál álltunk, és utánanéztünk. A motoros csattogva füstölgött el vele.

Négy órakor nyugtalan lettem. Arra gondoltam, hogy Zippel a kávéházban vár... Minden alkalommal, amikor kiemeltünk egy dézsa szemetet, a kikötő felé pillantottam. Arra számítottam, hogy majd csak felfedezem Zippelt valahol a mólók táján.

Hat órakor végeztünk a munkánkkal. Megint odaragadtam a korláthoz.

– Kukucskálj csak oda! – mondotta Krämer, és egy csónakra mutatott, amely egyenesen felénk jött a kikötőből. Színes bőrű ember evezett benne, és Zippel ült a csónak padján. Keresztbe rakta mellén a karjait, és bámulta a színes ember erőlködését. Úgy láttam, máris felvitte Isten a dolgát...

Hirtelen egy másik csónak is elvált a kikötőtől, és gyorsan követte az elsőt. Motoros csónak volt. Ez is felénk tartott. Úgy láttam, nagyon sietős a dolga. A motoros orra előtt hullámtúrások fehérlettek. Hátul, a jármű végében – a kígyóvadász állt! A két csónak közti távolság pillanatról pillanatra szűkült. De Zippel még semmit sem vett észre.

Közben a korlátoknál az egész legénység összegyűlt, és nézte a jelenetet. Úgy

álltunk ott, mintha kővé váltunk volna. Csak Witaschek mutatkozott ekkor is bátor legénynek. Integetett Zippelnek, és a csónak háta mögé mutatott.

Zippelt azonban már elkapta a gépszíj, és nem fordult hátra. Mihelyt hallótávolságba érkezett, tölcsért csinált a kezeiből, és átordította hozzánk:

– I'm free citizen of the United States!*

A kígyóvadász a motorossal már közvetlenül a háta mögé érkezett. A motorberregéstől Zippel összerezzent és megfordult. A következő pillanatban rugdalózva hevert üldözője karjaiban, mint valami torz, fehér madár.

Közvetlenül ezután a motoros a lépcsőhöz ért. A kígyóvadász kilépett belőle, a nyakánál fogva tartotta Zippelt. Felhozta a fedélzetre, s mindketten azonnal eltűntek a kapitány szobájában.

Azon az estén nem is láttam viszont Zippelt. Csak akkor jött le hozzánk, mikor már aludtam. A viszontlátás öröme, úgy látszik, sokáig tartott a kapitány kajütjében. Valószínűleg egymásután üdvözölték barátomat: az első, a másod-, a harmadtiszt, sőt a fedélzetmester is... Ez utóbbi talán a legkiadósabban.

* Az Egyesült Államok szabad polgára vagyok!

A következő nap vasárnap volt, s tíz órára istentiszteletre kellett mennünk. Tengeren a hajón, kikötőben a szárazföldön szokták tartani, de sohasem maradt el. Még a felekezetnélkülieknek is részt kellett venniök ezen. A kapitány nagy súlyt fektetett erre.

Ezúttal a fedélzeten sorakoztunk.

Mindenekelőtt egy dal hangzott el. Aztán a kígyóvadász hegedűt vett elő a szekrényéből, lefújta róla a port, a vonót körülményesen bekente kolofóniummal, aztán felénk fordult:

– Most pedig énekeljük el a hatvanhetedik zsoltárt, szeretettel! – Aztán álla alá szorította a hegedűt, és ő maga intonálta a zsoltár kezdetét emelkedett hangon: – Idehozott bennünket Isten az ő nagy szeretetével...

Zippel mellettem állt és énekelt. Félrehúzott szájjal dicsérte Istent, mert az arca dagadt volt; valószínűleg a fedélzetmester szeretetteljes üdvözletétől...

HAJÓTÖRÉS

Szeptember harmadikán kivitorláztunk Pensacola kikötőjéből. Húsz ember maradt a fedélzeten, a tiszteken és altiszteken kívül. Zippelen kívül egyetlen szökevény sem jött vissza. Kora hajnal volt. A nap még a horizont alatt kullogott. Felvontuk a horgonyt, és shanty-dal énekeltünk a hazatérés örömére. A legszebb shantyt, ami egyáltalán létezik. Csak egyszer éneklik a tengerészek egy úton: amikor felvonják a horgonyt, hogy hazatérjenek. A fedélzetmester volt az előénekes, és mindnyájan vele üvöltöttük a refrént:

Rolling home, rolling home,
Rolling home across the sea,
Rolling home to my old Hamburg!
*Rolling home, my land, to thee!**

* Hazafelé, hazafelé,
Végig a tengeren át,
Hazafelé, jó Hamburgomhoz,
Szülőföldem, tehozzád!
(A szerk. fordítása)

Aztán felvontuk a vitorlákat, és néhány órával utóbb Pensacola városa lassan elmaradt a háttérben. Sápadtan, messze és valószínűtlenül, mintha sohasem mászkáltunk volna poros utcáin...

Másnap már messze kint voltunk a tengeren.

Egyik reggel két rövid, harangon kivert hang jutott el fülemhez. Egyszer... kétszer... aztán hirtelen megélénkült a harangozás, amíg egyetlen sikoltássá folyt össze.

Fönt álltunk a vitorlázatnál, s éppen a Mars-vitorlákat engedtük alá a legnagyobb magasságból.

– Tűz a hajóban! – kiáltott át hozzám Lührmann, belevetette magát a kötélzetbe, s mint valami pók ereszkedett alá.

Sietve követtem. Siklás közben azon voltam, hogy a tűzből valamit észleljek. De nem láttam egyebet a fehér vásznaknál, amelyek a szélben vidáman csattogtak.

A fedélzet teljesen kihalt volt és csendes. De a hajó orrán ott állt az egész társaság: a kígyóvadász, az elsőtiszt és a pihenőőrség valamennyi tagja. Fekete füst kacskaringózott a magasba onnan, ahol álltak; a füstcsomók nekiverődtek a hídnak, és ott mállottak szét cafrangokká.

Odaszaladtunk. A kötélzetet rejtő raktár ajtaja nyitva volt, s abból tört elő a füst. Nehéz, fullasztó, fekete gőz, amely

az embertüdőkben rögtön köhögést idézett elő.

– A teremtésit, ég a kötélraktár! – mondotta Lührmann fojtott hangon.

A kígyóvadász megfordult, és végigmérte a matrózt. Mindnyájan álltak és nézték a sötét lyukat, amelyből a füst jött. Harry Stoewer és két matróz kötelet tartottak, amelynek a vége a raktárban tűnt el.

Egyszerre aztán rekedt hang harsant odalent:

– Emeld!

Stoewer és a másik rögtön nekifeszült a húzásnak. Pompásan dolgoztak; egyenletesen és egyszerre húzták a fonadékot. Lassan-lassan valakinek az alakja jelent meg a lejárat négyszögében... Először a feje, aztán a melle, aztán a dereka, s végül valaki csattanva zuhant a fedélzetre. Witaschek volt!

Néhányan megragadták, szél alá vitték, és a fedélzetre fektették. Közvetlenül ezután Teyson került elő a lyukból; tiszta fekete volt a füsttől, a szeme könnyezett, s állandó köhögési roham rázta.

Átszaladtam Witaschekhez. A hátán feküdt, szeme zárva volt. Úgy festett, mint egy igazi halott.

A kígyóvadász azonnal kikérdezte Teysont.

– Nos, mi újság odalent? Terjedelmes a tűz fészke?

– Azt hiszem – köhögte Teyson –, a kötélcsomók úgy parázslanak, mintha átizzott parafák lennének!

A kapitány az első tiszthez fordult.

– Nézzen körül a raktárakban, Schade úr! Azt hiszem, el kell raknunk a tűz közeléből a búzával telt zsákokat!

Hangja nyugodt volt, mint mindig, szinte pomádés, csak az „s" hang sipított valamivel élesebben a beszédében.

Ebben a pillanatban Witaschek magához tért. Valaki egész sajtár hideg vízzel öntötte nyakon. A matróz körülnézett, aztán ordítani kezdett:

– A petróleumtankok! A petróleumtankok!

Mindnyájan tudtuk, mire gondol, és rajtam jeges rémület szaladt végig. A kötélraktár alján hat darab, petróleummal telt, nagy tartály volt! Ha a tűz eléri ezeket, rögtön kigyullad az egész hajótat!

– Ide valami hajítókötéllel!... Kihozom azokat a tartályokat! – kiáltotta Teyson. Teyson, ez a kitartó, erős fickó egyre kiabált. Eddig senki sem vette észre őt. A szakács szökése után ő vette át a konyhát, mert más nem vállalkozott rá.

– Ide a kötéllel, én kihozom a tankokat! – ismételte magabiztosan, és a hajítókötelet máris a derekára hurkolta.

Nedves törülközőt kapott a szája elé és

az orrára, hogy védekezni tudjon a füst ellen, aztán eltűnt a raktár mélyén, hóna alatt egy haboltókészülékkel. Hallottuk a kiáltást, amint a füstből kiszólt. Nemsokára megjelent az első petróleumtartály a lyuk keretében; az első tiszt és a fedélzetmester húzták fel egyiket a másik után. Minket aztán a fecskendőkhöz vezényeltek, de a fecskendő használhatatlan volt. A vitorlamester hiába babrált vele egy darabig, végül is vászonból készült vödrökért szaladt.

Mikor ismét előrejutottunk, éppen akkor húzták ki Teysont a mélyből. Olyan volt a füsttől, mint egy kéményseprő. Ruhája is égett volt, és füst gomolygott belőle. Kérdezni akarták, de ő leintette a kíváncsiskodókat, a korláthoz szaladt, és elrókázta magát. Aztán térdre zuhant. A másodtiszt mellette termett.

– Mi van veled, Teyson? – kiáltotta.

Teyson nem tudott válaszolni, csak hápogott, mint a szárazra került hal, aztán szaporán mutogatott a combjaira.

A másodtiszt kezében kés villant meg. Felvágta Teyson nadrágját. A szerencsétlen ember combjai égőpirosak voltak, s teleszóródtak hólyagokkal. Közvetlenül a térde alatt felrepedt a bőr, és a sebet fekete korom piszkolta be.

– Harmadfokú – suttogta a másodtiszt

részvéttel, aztán felénk fordult: – Ne álljatok itt, tátott szájúak! Fogjátok, vigyétek hátra!

A kígyóvadász Teyson mellé lépett.

– Sikerült valamit elérni a haboltóval?

– Nagyon sok anyag ég – felelte halkan Teyson.

– Akkor... rajta! Az oltási munkához! – kiáltotta a kígyóvadász. Szavai mintha trombitából jöttek volna!

Rettenetes munka volt. Harminchat órán át szakadatlanul hordtuk a vizet a vitorlavászon-kannákban le a mélybe. Később a vitorlamester kitalálta, nem is kell lemenni. Vászonból óriási tölcsért készített, ennek a száját az égő raktár lejáratához illesztette, s ezentúl ebbe öntöttük a vizet. Szó sem lehetett többé pihenőőrségről. Minden ember a fedélzeten dolgozott. Közben fel is kellett másznunk a kötélzetre, mert a szél erősödött, a tenger meglehetősen goromba lett, és a vásznakat folyton meg kellett húzni.

Néha a tenger áthatolt a hajó szélén, és egyszerűen kiöntött bennünket. A sós, nedves ruhák kezdték már marni a testünket. Nem maradt időnk arra, hogy visszavonuljunk és átöltözzünk.

Végül is az égő raktárt teljesen megtöltöttük vízzel, sőt az élelmiszerraktárt és a horgonylánctartó helyiséget is elárasztot-

tuk, mert a tűz átrágta a hozzájuk vezető falakat. A második nap estéjén aztán a tűz elaludt a mélyben, és most pihenhettünk. Összeestünk, mint az üres zsákok. Mindenki ott aludt el, ahová éppen lezuhant. Az egész hajó aludt. Csak két ember maradt ébren: a kormányos és a megfigyelő az árbockosárban.

Valaki a csizmájával oldalba rúgott. Felébredtem. A fedélzetmester állt előttem.

– Föl, kölyök! Úgy szuszogsz, mint egy mormota! – Álomittasan néztem rá. – Eredj hátra az első tiszthez!

Felugrottam, és hátrafelé támolyogtam. Tisztára becsíptem a fáradtságtól. Az első tiszt a kabinjában ült és olvasott.

– Tudsz főzni, Prien? – kérdezte.

Rögtön tudtam, miről van szó.

– Egy kicsit – feleltem vontatottan –, csak egészen keveset.

– No, addig jó lesz a társaságnak, amíg Teyson valamiképpen lábra áll.

Szomorú képet vágtam. Valaki, aki tengerész akar lenni, nem nagyon élvezi, ha bedugják a konyhába szakácsnak!

– Neked is a másodosztályú matrózok fizetését utalom – folytatta a tiszt –, és Zippel segíthet neked, mint konyhatiszt.

Így kerültünk mindketten a *Hamburg* konyhatűzhelye mellé. Én vegyes érzések-

kel vonultam be, Zippel azonban boldog volt.

– Ember, most aztán annyit zabálhatunk, amennyi a bendőnkbe fér! – örvendezett. És ezt meg is tettük. De a többiektől sem tagadtunk meg semmit. Az volt a törekvésünk, hogy a legjobb konyhát vigyük, amit valaha is élvezhettek a *Hamburgon*.

Pénteki napon foglaltuk el magas hivatalunkat. Pénteki napon ősidők óta a világ valamennyi vitorlásán sózott hús a menü. Balkenhof és Teyson a húst úgy készítették el, hogy darabokra szelve forró vízbe dobálták. Fogaink érezték meg azt egész alaposan. Mi mást akartunk. Régi kenyeret beáztattunk, a húst azzal kevertük össze, és gömböcöket készítettünk a masszából.

Ebéd után a zsidótemplomban tettük tiszteletünket, és elkönyveltük a dicséreteket.

– Azóta, hogy megettem az utolsó misszionáriuscsülköt, ilyen jól még nem étkeztem – mondta Krämer, és a hasára ütött.

Vasárnap tőkehalat kellett adnunk. Mi azonban halfrikandót gyártottunk közös erővel, és a lehető legnagyobb sikert arattuk vele. Még konzervhúst is kellett volna adunk vörös káposztával. Vörös káposztát

azonban az egész hajón nem bírtunk felfedezni. Hátraküldtem Zippelt a hajóvégre, amelynek egyik kabinjában Teyson jajgatott irtózatos kínjában. Zippel hamarosan visszajött: vörös káposzta nincs már, de van fehér káposzta!

A pipám szárát rágtam. Az eset a legelső balsikert jelentette, mert a fehér káposzta nem vasárnapi étel.

– A teremtésit – vélte Zippel –, ha ezt adjuk, hamarosan itt lesznek a mukik, és alaposan elpáholnak bennünket! – Zippel nem csinált illúziókat az emberek hálájából. – Talán ha megfestenénk málnaszörppel – adta az ötletet.

A fejemet ráztam. – Nem elég... nem futja... Várj csak... megvan! Szaladj a fedélzetmesterhez, és kérj tőle míniumfestéket. Ha kérdi, minek kell, mondd, hogy a konyhát akarjuk kifesteni vele.

Zippel gondterhelt arca kisimult. Fütyyentett egyet a fogai közül, és eltűnt. Mikor visszatért, próbát csináltunk egy öreg konzerves dobozban. A káposzta oly vörös lett, hogy no!

Ebédhordásnál a kölykök háromszor szaladtak ide-oda, annyira ízlett a kotyvalékunk a matrózoknak. Mi magunk eleinte nem vettünk részt a matrózok örömében, hiszen előre összevissza ettünk mindent, ami a kezünk ügyébe esett. Ezen a vasár-

napon például spárgát, kakaót és pompás vágott húst.

Gyönyörű, tiszta nap volt ez, és senkinek sem volt oka rá, hogy tengeribeteg legyen. Mégis, négy órával az ebéd után, Schlegelberger matróz odaállt a bal oldali korláthoz, és úgy szórta ki magából az ételt, ahogy a vasárnapi utasok hatos szél mellett szokták.

Fél órával utóbb valamennyi dörmögönc ott ült a hajó elején levő illemhelyen, a többiek, akik nem jutottak be, a nadrágszíjaikat bontogatták, s közben az öklüket rázták a hajóközép felé, ahol történetesen mi lestük a fejleményeket. Fönt, a híd szélén a kígyóvadász támolygott zöldesszürkére változott arccal föl-alá, s időnkint eltűnt egy kis fülkében, ahol egy aranyszélűre festett micsoda kizárólag az ő rendelkezésére állt. Még fél órával ezután is az egész banda együtt ült a nagy árboc alatt, és versenyt rókázott.

– Adjuk meg a tengernek, ami a tengeré – röhögött Zippel.

Nevetése azonban a torkán akadt. Az ajtó nyílt, és előttünk állt a kígyóvadász.

– Fene jó kedvetek van a konyhában! – dörögte vészjóslóan.

Tudtam, hogy első pillantásra felfedezte, az üres kakaósedényt és a spárgákat rejtő dobozt, amelyeket elfelejtettünk ide-

jében elmosogatni. De nem szólt semmit. Két lépéssel a fazekainknál termett, és beleszagolt valamennyibe.

Hosszú mutatóujját a vöröskáposztás fazékba dugta, valamit kimert onnan, villámgyorsan megfordult, és piros ujját az orrunk alá tartotta.

– Mi ez? – sziszegte. – Hiszen piros az ujjam!

– Mínium – felelte Zippel. Olyan hangon mondta ezt, mintha a mínium jelenléte a káposztás fazékban egészen természetes valami lenne.

A kígyóvadász nem szólt, de egész testében úgy reszketett, mint egy kazán a túlhevült gőz alatt. Azt hiszem, a legszívesebben agyonvágott volna minket. Meg vagyok győződve arról, hogy csak a Bibliában is előforduló emberszeretet-teória mentett meg bennünket ettől.

– Végeztünk a szakácskodással! – ordította. – Visszamentek a vacokba, és szolgálatot teljesítetek! Holnap reggel négy órakor őrség!

A legkutyább szolgálat, amit tengerész ismer.

Elsomfordáltunk. A küszöbről visszahívott bennünket a kapitány.

– A marhaságotokról hallgassunk. Megértettétek?

Hosszú léptekkel hátrafelé indult. A kí-

gyóvadász bölcs ember volt: ricinussal, ópiummal és hallgatással a bajt három nap alatt rendbe hozta.

Október 19-én Falmouth-ba érkeztünk. Tiszta, átlátszó őszi nap volt, sok széllel és sok napsugárral. Hajnalban érkeztünk, tehát messze künn a tengeren horganyoztunk le, mert a befutás pénzbe került volna.

A kígyóvadász átvitette magát a városba egy motorossal. Este jött vissza, és ekkor értesültünk arról, hogy rakományt kapunk Corkba. Cork Írországban van. Másnap reggel el is indultunk.

A fedélzeten komisz volt a hangulat. Hetekig úton voltunk. Hetekig semmi part, csak mindig horgonyt le, horgonyt föl, s most ismét senki sem mehetett a szárazra. Éjszaka a kötéltartók kurrogtak a szélben, s reggel az öreg vitorlakészítő már körbejárkált, az orra végén egy csöpp lógott, s mindenkinek elújságolta, hogy a tengeri manó szitkozódott a hajón egész éjszaka. Ez a láthatatlan, csak a tengerészek fantáziájában élő manó bízvást megharagudott a fösvény kapitányra, s hogy mi jön ezután, majd meglátjuk!

Délig pompásan utaztunk. A szél hátulról jött, és mi jó tíz mérföldet haladtunk egy-egy óra alatt. De ekkor a szél lassan délnyugatnak fordult, s dél felől tömött,

lomha, szürke felhőfal kerülközött felénk. A nap fénye elfakult, a felhőfal föléje nőtt, a színek megfakultak. Minden elszürkült, a tenger maga is.

Egyszer csak a szél teljesen délnek ugrott. A tengeren egyre hosszabb hullámhegyek kezdtek jelentkezni, fehér tarajokkal, a visszafojtott tomboló kedvtől szinte reszketve.

Négy órakor pihenőőrségben voltam. Az új őrség már olajosvászon-kabátokban és tengerészcsizmákban jelent meg. Lementünk a hálóba, ahol tűrhetetlen volt a hőség. Alvásra nem is gondolhattam. A hajó ugrált, és minden eresztékében csikorgott, a vásznak csattogtak, a szél hörögve fújt, s a tenger halkan duruzsolt hozzá.

Hallottam a harmadtiszt trillázó sípjelzését, aztán Stoewer kiáltását:

– Felkészülni! Le a negyedikkel!

A fedélzeten nehéz dobogások. Láncok csörögtek, kötéltartó bunkók csikorogtak.

A vitorlakészítő közöttünk ült. – Az intézkedés a kígyóvadászra vall – mondotta. – Hilgendorf kapitány nem így intézkedett volna! Láttátok volna, hogyan rohant ki a viharból a Horn-foknál! Egyetlen vászonrongyot sem szedtünk le és csavartunk be!

Senki sem válaszolt. A vackainkban hevertünk, és vártuk az üvöltést: „Pihenő-

őrség a fedélzetre!" Egész biztosan elhangzik, mert el kell hangoznia. Ezt mindnyájan tudtuk. Feszülten és visszafojtott dühvel vártuk.

– Ostoba banda! – durrant a vitorlakészítő torkából a haragos kiáltás, s amint kiment, az ajtó dörögve csapódott be utána.

Megint a trillázó fütty:

– Készülj a felső tatvitorla becsavarására!

Megint a lánccsörgés, a tartók csikorgása, mivel a szél belevágott a leengedett és petyhüdt vászonba.

Aztán... egy roppanás... Tompán mennydörgött, mint távoli ágyúlövés... utána pedig éles, fütyülő, csattogó kattanás. Kidugtam fejem a kerek hajóablakon, és kinéztem. Az égbolt ólomszürke volt. A fedélzet szinte eltűnt a ráomló hullámok alatt. Magasan fölöttünk a későn kioldott tatvitorla rongyai csattogtak a szélben.

Odafönt most vonták be a közép-keresztvitorlát.

– Vigyázzatok rá, a nagyvitorlánál elvisz bennünket az öreg! – kiáltotta Krämer.

A következő pillanatban a jól ismert, topogó léptek hallatszottak a helyiség felől. Álmos hang mondta: – Azt hiszem, Rudloff úr, a pihenőőrséget ki kellene ugrasztani...

Káromkodva másztunk elő a vackokból,

még mielőtt Stoewer elkiáltotta volna magát: – Pihenőőrség a fedélzetre!

Odakünn a támköteleket már végig kifeszítették a fedélzeten, és a csónakokat is leengedésre készítették elő. A kígyóvadász mereven állt a magas hídon, alakja keskeny sziluettet alkotott a szürke háttérben. Megint a nagy, fehér kucsma volt a fején.

– Most vastagon jön – dörmögte Krämer –, a tisztelendő ródlizni megy.

– Pihenőőrség készenlétbe a nagytatra és a nagyközépre!

Odarohantunk, a bal oldali őrség balra, a jobb oldali jobbra.

Aztán megkezdődött a munka a viharban. „Ahoy!... Ahoy!... Még egyszer Ahoy!..." – énekelte az előember. S minden szavára teljes erőnkkel belefeküdtünk a számtalan csigán átfeszülő kötél húzásába, míg a tenyereink szinte meggyulladtak, és a hátunk verítékben fürdött. A nagyvitorla védekezett, mint a fogságba esett állat. Csattogott és üvöltött, s több mint fél órába telt, míg le tudtuk rögzíteni. A fedélzetmester odatolta magát Witaschekhez: – Te Maxi, a felső keresztvitorlát még egyszer fel kell erősítenünk – ordította a szélbe. – Vigyél magaddal két inast!

Witaschek bólintott:

– Hé, Prien és Staabs!

És mi már ott álltunk a hágcsó alsó végén.

Witaschek után másztunk. A vihar idefönt még kutyábban tombolt, s az árbocok a hallatlan nyomás alatt érezhetően reszkettek. A hágcsók széles ívben ideo-da hajlongtak. s olajkabátunk mint száraz avar ropogott rajtunk.

Végre a magasba értünk. Lassan kitoltuk magunkat a keresztrudakon. A hajó jobbra dőlt, s mi ott lógtunk a nyílt víz fölött, harminc méter magasban, s a hullámok világító taraja felderengett hozzánk az alattunk elterülő sötétből.

Alig lehetett a vitorlát valahogy megfékezni. Újra és újra széllökések fészkeltek belé, s a nedves vászon csattanva akart leverni a lábamról. Úgy éreztem, mintha egy libát fogtam volna a nyakánál, és a madár a szárnyaival minduntalan az arcomba csapott volna.

Hirtelen nagyot kiáltott mellettem valaki. Staabs a kötélzeten lógott, a lábai a szabad térségben kalimpáltak. Őt már levágta a vászon a helyéről! Witaschek néhány lépéssel mellette termett, megragadta a gallérjánál, és megint lóhátra tette, arra a vékonyka nyeregre, amit keresztrúdnak neveznek a tengeren.

Később visszaküldte őt a sallingra, ami nem más, mint a nagyárboc és a keresztrúd találkozásánál épített apró kis felület, s mi rögzítettük a vitorlát tovább.

Hét óra tájban sötét lett, s úgy látszott, mintha a vihar csak az éjszakát várta volna. Minden tengermozgás hatalmas hullámokat vágott a fedélzetünkre, mindent elöntöttek és eltéptek, amit csak lehetett. Ami nem volt odaszögezve, az egyszeriben eltűnt. Az őrség egész éjszaka a sáncon állt, a fedélzeten senki sem tarthatta magát többé.

Pihenőőrségre nem is gondolhattunk. Az öreg egyre-másra kergetett fel bennünket a magasba. Kétszer kellett átfordítanunk ezen az éjszakán az egész vitorlázatot jobbról balra, számos vásznat le kellett szednünk, s számosat ki kellett feszítenünk. De az eredmény nem is maradt el, hajnalban nyolc mérfölddel messzibbre voltunk Corktól, mint tegnap este...

Nem a kapitány volt a hibás ebben, ő megtett mindent, ami embertől telik. De nálánál is erősebb volt a vihar.

Egész nap Hook Point és Capel Head között cirkáltunk, de a déli szél ellen semmit sem tudtunk tenni. Mindnyájan csontig átáztunk, úgy lógtunk a kötélzeten, mint pókok, amelyeket megcsapott a hideg őszi légáramlás.

Este tíz órakor a kapitány tiszti értekezletet hívott össze. Elhatározták, hogy beszaladunk Dublinba.

Egész éjszaka utaztunk, csupán az elő-

árbocokkal manővereztünk, és reggel tényleg megérkeztünk Dublinba. Szörnyű idő volt akkor is. A felhők majdnem a tenger vizét söpörték, esőpászták robogtak végig rajta, minden elázott a nedves, kövér párában, s a vihar cseppet sem enyhült.

Tizenegy tájban megpillantottuk a rudak hosszú sorát, amelyek a kikötő bejáratát jelölik. Úgy néztek ki, mint nyárfák a ködben. Kerestük a világítóhajót. De sem ez, sem a bóják nem voltak láthatók. Csak nagy sokára kiáltott le hozzánk a kosárban álló ember:

– Bója egy vonalra balra!

Mire a hídról nyomban felharsant a kormányosnak szóló parancs:

– Teljesen balra!

A hajóközépen álltam, kötélvéggel a kezemben. Egyszer csak azt láttam, hogy a kígyóvadász néhány óriási ugrással a zsidótemplom tetejére szalad, s közben ordítja: – Le a horgonnyal! Felfutunk!

Ugyanabban a szempillantásban tompa, erős lökés... a hajó az árbocok csúcsáig megremegett... Az öreg tovább ordított:

– Minden ember hátra! Mentőmellényeket felvenni!

Ismét egy tompa, erős lökés... keményen ültünk a fenéken, s a tenger valami homokpadon lökdösött ide-oda bennünket. Rombolóhullámok törtek a fedélzetre, a vi-

torlák csattogva verődtek egymáshoz, a hajótat imbolygott, mintha akármelyik pillanatban összetörne.

– Mars-vitorlákat leengedni! – csörrent a vezényszó.

A híd felé bámultunk. Ez annyi, mintha olyan fára kellene másznunk, amelyet a tövén háromnegyedrészben már elfűrészeltek...

– Ej, egye fene, föl a fára! – mondotta Krämer, és lassan fölfelé mászott a hágcsókon.

Láttuk, ahogy kilépdelt a keresztrúdon, mindkét combjával erősen tartotta magát... aztán megvillant a kése... és a két, vitorlát tartó kötél lehullott.

Megint egy borzalmas lökés... még egy.. hosszúra nyúlt, csicsorgó súrlódás... aztán a hajó szabad volt! Lassan úszott befelé, a visszaszorított folyamvizen, a part irányába.

Rekedt kiáltás:

– A hajót már lehet kormányozni!

– Föl az elővitorlákra! Készülj a horgonyvetésre! – ordította az öreg.

A *Hamburg* lassan megfordult, és irányba került. Megmenekült! A kapitány mélyet sóhajtott. Mindnyájan jól hallottunk, mert a megafont ajkai között tartotta, és a sóhajtás úgy hangzott, mint mikor a mozdonyból kijön a fáradt gőz.

Az ács hirtelen megjelent a fedélzeten.
– Elöl három, középen három és fél, hátul három és fél láb a víz, kapitány úr! – jelentette harsányan.
– Emelkedik?
– Úgy látom, nem. Megállt.
– Jó, tíz perc múlva újra megmérni!
Lassan közeledtünk a part felé, amely keskeny, sötét sávként jelentkezett a záporfüggöny mögül.
– A horgonyok készen vannak? – kérdezte az öreg a megafonon.
Az első tiszt a hajó orrán kézmozdulattal jelezte: igen.
Nehezen fordult a hajó széliránvba.
– Föl a Mars-vitorlákhoz! Horgonyt le! – vezényelte az öreg a hídon.
Csattogva vágtak a vásznak jobbra-balra, csörögve zuhant a horgony a mélységbe.
Ekkor... kiáltás a hajótatról:
– A bal oldali horgonylánc elszakadt!
– Le a jobb oldalival!
Csörgés, csattogás, amely hirtelen megszűnik... s a pillanatnyi csöndben három, egymásutáni acélos ütés, mintha valaki vaskalapáccsal a hajó acélfalára csapott volna.
Megrémülve, meredten álltunk.
Csak a vitorlakészítő szólalt meg:
– A manó jelentkezett!

Ebben a szempillantásban elöl valaki feltépett egy ajtót. Az ács támolygott elő, néhány bizonytalan lépést tett, aztán összeesett.

Mögötte Franz Böhler rohant.

– A jobb oldali horgonylánc elszakadt! – üvöltötte.

Mindnyájan az alélt ácsot vettük körül. Egyikünk letérdelt, és felemelte az ájult ember fejét. Jómagam valami nedves ruhát nyomtam a homlokához. Ekkor láttam csak, hogy az ács teljesen megőszült... Hirtelen egész fehérre őszült!

– A... horgonylánc... elszakadt... és az acélszemek átcsaptak a hajófalon – tördelte Böhler. – Három szem... egészen az ács homloka mellett... durr, durr, durr... Mindhárom neki a falnak... Nézd csak..., hátha kapott egyet az ács a fejére...

– Rakétákat készíteni! – kiáltotta elölről az öreg.

Mindnyájunkon átszaladt a hideg. Szükségjelzés... rakéták... ez a vég!

A *Hamburg* most már vadul szaladt a part felé. Lehetetlen volt újból kormánykerék alá venni. Mintha gazdátlan gerenda úszott volna a hullámok hátán a szél irányába hajtva...

Bumm... Ütés a hajótesten, aztán még kétszer... Másodszor is zátonyra kerültünk! Másodszor szaladtunk föl!

A vészjelzés megtörtént. Rakétáink magasan lángoltak az árboccsúcsok fölött, amelyeken a vitorlák már csak széttépett rongyok voltak.

– Csónakot készíteni! A papírokat mindenki vegye magához! – parancsolta a kapitány.

A hálóhelyünkre rohantunk. Futás közben Jonas megtorpant, karon ragadott, és a nagyraktár fedelére mutatott. – A patkányok! – dörmögte rekedten.

Egy rombolóhullám betörte a nagyraktár fedelét, és a résen át hatalmas állatok jöttek elő, vastagra hízva a sok búzától; orruk hosszú és keskeny, a farkuk valószínűtlenül hosszú volt: valóságos pokol töltelékei.

– A patkányok! – kiáltotta most már Jonas torkaszakadtából.

Böhler, Jonas és Fleiderer a düh üvöltése közben rohant neki az utálatos állatoknak, s ezzel az egész fedélzeten megkezdődött a vadászat. Robogtunk a hosszú tengerészcsizmákban, akadt, aki bottal vagy hurokkészítő vasrúddal rohant nekik, tombolva csapkodtunk magunk körül, minden felgyülemlett méreg, a saját tehetetlenségünk fölött érzett düh, a tompa kétségbeesés haragja ömlött az emberekből... Végül is valamennyien, mint a futóbolondok, kergettük a hatalmas rágcsálókat.

Délután öt körül voltunk, a dagály emelkedett. Ismét hatalmas rombolóhullámok jöttek, s hirtelen ránk szakadt a vassötétség.

Fleiderer egy hegyes vaskaróval eltalálta az egyik patkányt. Magasra emelte a farkánál fogva. Az állat még nem döglött meg, és hangosan kiáltozott, mintha ember jajgatott volna. Mindent megkísérelt, hogy megharaphassa a matrózt. De ez sem volt rest, és az állatot bedobta a vízbe.

Ugyanakkor az öreg leszólt az ácshoz:

– Mennyi vizet mért?

Hosszú percek múlva jött meg a válasz:

– Elöl négy láb, középen négy és fél láb...

Röviddel öt után Kingstownból mentőcsónak érkezett a hajó oldalához. Mielőtt láttuk volna, már messziről hallottuk motorja pukkanásait.

Az öreg ott állt az első barikádnál, és én egyenesen az arcába nézhettem. Szorosan egymásra préselte az ajkait, és mereven szemlélte a *Hamburg* roncsait. Kronométerét a térde között tartotta, és arca olyan fehér volt, mint a frissen mosott ing.

Mire megérkeztünk Dublinba, már éjszaka volt. Az idegen városban kocsival utaztunk a hosszú utcákon, és végül is az üdvhadsereg menhelyén kötöttünk ki. Nem lehetett ott alkoholt kapni, csak teát

meg szendvicset. De mielőtt ezt is megkaptuk volna, a derék „katonák" valami szent dalt énekeltek, s minket is arra kényszerítettek, hogy velük énekeljünk. Nem ismertük a dal szövegét, de a dallama ugyanaz volt, mint a mi indulási énekünk, s így imára kulcsolva kezeinket, teli torokból üvöltöttük: „Láttad már az északi viharokat? Hóahó... hóahó! Mily ferdén állnak az árbocok... Nézd csak! Hóahó... hóahó!"

A következő napon elült a vihar, és ekkor csónakkal próbáltuk megközelíteni a *Hamburg*ot. Szegény hajó komisz helyzetben volt. Mindent, ami a fedélzetére épült, széttört a vihar, s a helyiségekben lábnyi magasan állt a víz.

Éjjel és nappal szakadatlanul dolgoztunk a kézi szivattyúkkal. Aztán, hogy az átázott búza dagadni kezdett, zsákokban hordtuk fel a fedélzetre, a zsákokat felnyitottuk, és a rakományt a tengerbe szórtuk. Közel harmincnégyezer zsákról volt szó, annyiról, amennyivel egy egész éhes ezredet el lehetett volna látni.

Ilyen körülmények között nem csoda, hogy hat teljes hétig Dublinban álltunk. A városban igen kedveltek bennünket az ájtatoskodásaink miatt. Az üdvhadsereg emberei – folytonos éneklésünk miatt – nagyon hamar szétvitték a hírünket. Azonkívül németek voltunk, az angolok esküdt

ellenfelei, s minden angolellenség természetszerűleg az írek jó barátja. A dubliniak a mozikban tapsoltak, ha a vásznon német katonaság jelent meg, viszont az angol kucsmás gárdistákat már akkor, 1925-ben kifütyülték...

Hat hét múlva a *Hamburg* sorsa beteljesedett. Megállapították, hogy nem lehet kijavítani. A kígyóvadász repülőgépen rohant Hamburgba, hogy a hajósvállalatot értesítse. Nyolc nappal később a *Lützow* eljött értünk, és a hajó Bremerhavenbe szállított bennünket, mint harmadosztályú utasokat... tengerészeket, akiknek nincs hajójuk.

Bremerhavenben elszéledtünk; csak én, Harry Stoewer és Witaschek maradtunk együtt. Együttesen akartunk leszerelni a hamburgi tengerészeti hivatalnál.

A következő nap délutánján oda is érkeztünk. Borult decemberi nap volt, közvetlenül a karácsony előtti napok egyike. Gyalog mentünk az Admiralitás utcába, ahol a hivatal helyiségei voltak.

A hivatalban már lámpák égtek. Egy pult mögött kopasz, apró emberke ült. Mikor beléptünk, felénk emelte fejét, de aztán nyomban le is kapta, és nyugodtan tovább firkált. A háttérből feketébe öltözött úr indult felénk. A kígyóvadász!

– Búcsúzóul rázzuk meg még egyszer

egymás kezét! – mondotta, és megragadta sovány csuklóinkat. Mindhárman meghajoltunk előtte. Aztán megkaptuk a papírjainkat.

Künn az ajtó előtt azonban Witaschek megjegyezte:

– A kapitány ez egyszer megint olcsón csinálta.. Egy grogot szívesebben vettem volna a kézszorítás helyett.

Átballagtunk a vállalathoz, és felvettük a bérünket.

Először Stoewer kapott pénzt, aztán Witaschek, végül én kerültem sorra.

– Ön még tartozik a vállalatnak öt márka hetvennel – mondotta a tisztviselő.

– Mit beszél maga?

– Azt mondtam, hogy ön öt hetvennel tartozik – válaszolta a hivatalnok valamivel szigorúbban. Ez az ember sebes beszédű, ügyes fickó volt, és gyorsan akart végezni velünk.

– Hogy lehetséges ez? – fortyantam föl.

– Itt van, olvassa át saját maga! – felelte, és nagy papírlapot lökött elém.

A Günther Prien hajósinas nevére kiállított számlát tartottam a kezemben; a kígyóvadász saját maga írta. A számla egy pár negyvenöt márkás csizmával kezdődött, aztán hosszú sor holmi jött: munkaruha, cigaretták, minden kicsiség, amit a hajón tőle felvettem.

Némán bámultam a papirosra.
– Nagyszerű árak – dörmögte mellettem Witaschek. – Ezen a pénzen a szárazon egy egész kantint összevásárolhattál volna.
Nevetett. De nekem nem volt nevetnivaló kedvem. Hát ezért dolgoztam hat hónapig, mint a bolond? Éheztem... fagyoskodtam... törtem magam, hogy a tenyerem tele lett vérhólyagokkal... Ezért?
– No és most hogyan jussak el hazáig? – kérdeztem a dühtől reszketve.
– A vállalat hajlandó önnek negyedosztályú vasúti jegyet előlegezni – mondta nagyképűen az alkalmazott.
– Ejnye, azt a mindenségit a ronda borsos zsákjainak!... – így kezdtem.
De Stoewer a vállamra tette hatalmas tenyerét:
– Szállj magadba, kölyök, vedd a vasúti jegypénzedet, és eredj! Többet ezekből a kalózokból úgy sem tudsz kipréselni!
Aláírtam a számlát, és már mentünk is.
– No, ne lógasd a fejed! – mondta útközben Witaschek. – Mi most inni megyünk, és te velünk tartasz!
– Én fizetek helyetted – folytatta Stoewer, és megrázta a nadrágzsebébe rejtett ezüstpénzeket.
– Én is fizetek – tette hozzá Witaschek.
A tengerész, amikor a zsebében van a fizetése, nagy úr. Mihelyt az utcára ér-

tünk, Witaschek magához füttyentett egy taxit, s hármasban St. Pauli felé robogtunk. Először a „nagy szabadsághoz" címzett női bokszmérkőzés színhelye felé tartottunk. Witaschek mindenekelőtt erre volt kíváncsi.

De a leányok túlságosan soványaknak bizonyultak, s így tovább robogtunk a Tattersall felé. Csak néhány lépésnyire volt innen a helyiség, de Stoewer ragaszkodott hozzá, hogy a lokál arannyal kirakott bejárata elé autóval érkezzünk. Egyetlen lépést sem volt hajlandó gyalog megtenni, amíg egy garas volt a zsebében.

A szenteste előtti estén a Tattersallban sem volt semmi különös látnivaló. Így hát a Tölcsér nevű vendéglőbe hajtattunk, majd onnan az Alcazarba. Közben valamennyi helyen lehajtottunk két-három pohár grogot.

– Északról jövünk – jegyezte meg mindenütt Stoewer a kígyóvadász hanghordozásával.

Végül is Hermina Hansen asszony vendéglőjében telepedtünk meg egy fekete díványon. Witaschek jobbra, Stoewer balra helyezkedett el, én középen ültem, és ittunk, mint a kefekötők, úgyhogy a pálinka végigfolyt az állunkon. Harry Stoewer folyton ordított:

– Még egy út, Prien, s együtt a pén-

zem... Megvásárlom Dávid csillagát a Dávid utcában... Tudod, lent a kikötőben. Igazi aranybánya az! És akkor kocsmáros vagyok! És ha aztán egyszer bevetődsz hozzám, lesz potya grog a jó öreg Harrynál a szétdőlésig! Hé, kisasszony!

A büfében bóbiskoló nő felemelkedett, és újabb három grogot hozott. A hozzávaló rum ott maradt az asztalon.

Vaskitartással ültünk.

A hatodik pohárnál Stoewer előhúzta a sípját, és oly erővel fújt bele, hogy talán még a nem létező halottak is felugráltak az ivóban. Fizetni akart, mert négy órakor indult a vonatom.

Megint taxit rendeltek, és elvittek az állomásra.

Kar karban támolyogtunk, csatangoltunk a peronon, és a hajnali szürkületben föl-alá járkáltunk. A vonat, fényesen kivilágítva, már a síneken állt. Kölcsönösen megígértük, hogy sohasem szakadunk el egymástól, és csakis együtt hajózunk.

A vörös sapkás vasutas megadta az indulási jelzést. Éppen hogy felbotorkáltam egy kocsira, s a vonat máris mozgásba lendült.

Stoewer és Witaschek egymásba kapaszkodva állt a peronon, és úgy énekeltek, hogy az állomás falai rengtek bele:

Rolling home, rolling home,
Rolling home across the sea,
Rolling home to my old Hamburg,
Rolling home, my land, to thee!

Mondtam már, ez a dal a legszebb shanty, ami csak létezik, és csak egyszer éneklik... Akkor, amikor felhúzzák a horgonyt a tengerészek, hogy megkezdjék utazásukat *hazafelé...*

A DARU ÉNEKE ÉS A GŐZFELHŐ

Néhány héttel később ismét Hamburgban voltam, és a *Pfalzburg* nevű hajóra szereltem fel. Hatalmas teherhajó volt, amely darabáruval Dél-Amerika nyugati partjaira indult.

– Na, gyönyörű egy kalózbárkát választottál ki! – jegyezte meg a csónakosom, aki a hajóhoz szállított. Egy ronda, fekete gőzösre mutatott. A gőzös a szabad vízen lévő gerendákhoz volt kötözve.

– Ha ez a bárka üzemben van, negyven fok rajta a hőség árnyékban, ohá... ohá – folytatta, és nagyokat bólintott.

Megérkeztünk. Vállamra vettem tengerészzsákomat, és a meredek lépcsőn felmentem a hajóra. Odafönt egy alacsony, széles vállú, kerek arcú és horpadt orrú fickó fogadott. Ez volt a *Pfalzburg* fedélzetmestere.

– Mit keresel itt? – kérdezte.

Átnyújtottam alkalmazólevelemet. Elolvasta, és magasra húzta a szemöldökét.

– Na, ezt a papírt jobb, ha senki sem látja – mormogta.

– Aztán miért nem?

– Eredj csak mindjárt a helyedre! – s ujjával a legénység lakóhelyisége felé bökött.

A helyiség üres volt. Szűk, alacsony szoba. Hat vacok középen, kettő-kettő egymáson. A falakon bádogpoharak lógtak, s a mennyezeten két ernyő nélküli lámpa függött. Ezek hideg, fehér fényt terjesztettek. Mindig égtek, éjjel és nappal egyaránt.

Körülnéztem. Az ágyak szélén mindenfelé piszkos fehérneműk hevertek. A szekrények zárva, valamennyinek a zárján ott lógott a tengerészzsákok előírásos lakatja. Kénytelen voltam a *Hamburg* zsidótemplomára gondolni. Milyen lakályos volt az ehhez képest! Ott minden fából volt. Az ágyak a falba beépítve, és senki sem lakatolta be a szekrényét. Vitorlásokon nem ismerik a lopást.

Fiatal legény jött be, mindkét keze a nadrágzsebben, cigarettája ferdén lógott a szájából. Megállt, végigmustrált, aztán kíváncsian megszólalt:

– Hát te honnan jöttél?

– Felszereltem ide, mint matróz.

– Úgy? – dörmögte egykedvűen az ismeretlen.

– És te? – kérdeztem most már én.

– Hajósinas vagyok itt.

– Na ne mondd! – Önkéntelenül arra a fogadtatásra gondoltam, amelyben engem részesítettek, mikor hajósinasnak a *Hamburg*ra kerültem. – Mondd csak, te itt minden matrózt tegezhetsz?

A fiú megrázta a vállát. Megtámaszkodott az egyik ágynál, és nézte, ahogy kirakodom.

– Ez csak természetes – felelte aztán.

– Én nem akarom. Mikor inas voltam, magáznom kellett a matrózokat.

Ő kivette a cigarettát a szájából, és rám meredt. Aztán sarkon fordult és kisurrant. Az ajtó előtt háromszor elkukorékolta magát, és kopogó fatalpain elszaladt hátrafelé.

Fél órával utóbb uzsonnához harangoztak, és én átballagtam az étkezőbe. Ez megint csak apró helyiség volt, tele padokkal. A közepén hosszú asztal állt. Tizennégy, jobbára idősebb ember ült itt, és étkezett. Elborult képpel kanalazták a levesüket. A hajósinas is köztük volt.

Betoltam magam egy üres helyre, két fiú közé. Szemben velem óriás termetű férfi ült feltűrt ingujjakkal. Mikor leültem, pillanatra felemelte a fejét, és megnézett.

– Ahá, itt az új matróz úr! – dörmögte, és szortyogva tovább zabált. Az asztalvégen a hajósinas felnevetett.

Jobban megnéztem az emberemet. Brutális fickónak látszott: széles arca volt, mélyen fekvő szeme körül hatalmas bőrredők... Egész szájberendezése a farkasokéhoz hasonlított. Szétnyílt inge mögül egy felrajzolt vitorlás árbocának csúcsa kandikált elő; a rajz persze a mellére volt tetoválva. Meztelen alsókarján szerelmes párocska képe díszelgett, s kecsesen mozgott, ha óriás karján az izmok játszottak.

Maylundnak hívták, ő uralkodott a hajó előterében.

– Honnan jössz? – kérdezte a szomszédom, aki egészen apró termetű volt, és az arca elfonnyadt barackhoz hasonlított.

– A *Hamburg* nagyvitorlásról.

– Ahá, akkor te tisztjelölt vagy!

Egyszerre mindnyájan rám néztek. Most már tudtam, mit akart mondani érkezésemkor a fedélzetmester azzal a papirossal. Úgy látszik, ezen a hajón a tisztjelölteket ki nem állhatják.

– Igen, én „O-A" vagyok – mondottam. A hajóskönyvekben ezzel a két betűvel jelzik azokat, akik tengerésziskolát végeztek, és kadétok lesznek.

A matrózok tovább ettek és hallgattak. De a levegőben ellenséges hangulat úszkált.

Étkezés után, mikor kimentem a szobából, az óriás karon fogott.

– Te, idehallgass – mondotta –, az ilyen ostobaságokat a magázással és urazással nálunk nem ismerjük. A dézsánál mindnyájan egyformák vagyunk. Érted? – Aztán ez a hústorony faképnél hagyott.

Egy héttel ezután indultunk. S ekkor megkezdődött a teherhajókon mindenütt azonos feladat: az örökös fedélzetsúrolás vagy rozsdaverés.

Mire a hajóorron bevégeztük a tisztítás munkáját, a hajótat már megint koszos volt.

Még rosszabbnak bizonyult a rozsdaverés ügye. A rozsda mindenütt kinőtt, kéményen, hajóorron, minden tárgyon; úgy nőtt, mint a salétrom vagy a penész a nedves kenyéren. Állandóan kalapáltuk vagy vakargattuk vésőszerű szerszámainkkal. Ha a rozsda eltűnt, drótkefével simogattuk a helyét, olajjal kentük be, aztán míniumot tettünk rá, s végül befestettük.

Reggeltől estig így ment ez: kotorni, olajozni, míniumozni és festeni. Már nem is éreztem magam tengerésznek. Mintha hatalmas vasgyárban közönséges vasmunkások lettünk volna. Csak véletlen, hogy ez a vasgyár éppen a tengeren úszik... Ha néhanapján a kormánykerékhez állhattam, vagy megfigyelő lehettem, örömömben nem tudtam hová lenni. Ez legalább tengerészmunka volt.

Egyik nap megint a rozsdát kalapáltam a kéményen. Körülbelül két négyzetméteres rozsdafolt éktelenkedett rajta, éppen a fedélzet közelében. Térdelve vertem le a maradék festékanyagot és a vastag, barna rozsdaleplet.

– Úgy látom, tisztára akarod kalapálni a lábadat! – szólalt meg valaki mögöttem. Hátranéztem. Az óriás volt. Nem válaszoltam semmit, és tovább dolgoztam.

Erre a tengerész egész mellém kerülközött.

– Szeretnék mondani neked valamit – dörmögte. – Semmi kifogásom ellene, ha azok előtt, ott, a hídon – a tisztekre gondolt – kedvessé teszed magadat. Miattam az első tiszt zsebébe is belebújhatsz, olyannyira, hogy csak a lábad ujját látni. Ezt meg is kell tenned, mint tisztjelöltnek, elvárják tőled.

Mindaz, amit mondott, közönséges hazugság volt. Amennyire tehettem, jól végeztem a munkámat, de senki előtt sem csúsztam-másztam. Ezt az óriás éppoly pontosan tudta, mint jómagam.

Felálltam és végignéztem a matrózon. A kalapácsot a kezemben szorongattam. Az óriás felülről nevetett le rám. Másfél fejjel volt magasabb nálam.

– Na, csak ne fújd fel magad – mondta –, miattam tényleg azt tehetsz, amit

akarsz! De egyet a figyelmedbe ajánlok. Meguntam, hogy mindig azt kiabálják a fülembe: „Gyorsabban dolgozz... gyorsabban! Gyorsabban, Maylund!" – Az óriás a kapitány hangját igyekezte utánozni: – Meguntam, hogy folyton azt mondják nekem: „Ez a Prien ugyanannyi idő alatt dupla annyit dolgozik!" Ebből elegem van, érted? S a többi is megelégelte. Minket izgat ez a körülmény. Mi itt valamennyien szabad szakmunkások vagyunk. S nem is gondolunk arra, hogy a csontjainkat is ledolgozzuk azért a bandáért ott fönt! – Egy tócsára való dohánylevet köpött a lábaim elé.

Nyugodt maradtam, mert tudtam, mesterségesen izgatták fel ellenem. Tudtam azt is, hogy csak önuralommal lehet leszerelni ezt az embert.

– Szép, szép, amiket itt elregéltél – feleltem –, de meggondoltad a szalmával teli koponyádban ezt a dolgot? Teljes fizetést igényelsz, de teljes munkát nem akarsz végezni. Ez gazemberség, barátom! S ha ti magatok kezditek a gazemberséget, a munkaadó részéről sem várhattok jobbat!

Az óriás rám meredt, és a szemei pislogtak. Nyilvánvalóan nem fért a fejébe, amiket mondottam. Dörmögve kacsázott tovább. De ettől kezdve a munkámban sohasem zavart többé.

Minden rendben ment, amíg be nem érkeztünk az eleven pokolba. Ez a pokol – Dél-Amerika nyugati partvidéke. Negyvenöt fok hőség árnyékban... s ennél a hőségnél kirakodni, berakodni... Néha egyetlen nap alatt négy kikötőt is érintettünk. Pihenésről szó sem lehetett. Minden kézre szükség volt a hajón. A dél-amerikai szárazföldből ilyenképpen alig láttam valamit. Ha néha félórán át tényleg nem akadt tennivaló, az ember mint egy zsák, odavágta magát a vackára, és aludt... *Aludt!* Aludt anélkül, hogy a piszokból kivakaródzott volna!

Egyik éjszakán, San Antonióban, éjszakai őrségem volt. A többiek mind a szárazra mentek. Vedeltek a parti vendéglőkben teljes erejükből. Szívesen velük tartottam volna, de beosztásom megakadályozott ebben.

Lent álltam az egyik raktárban, amelyet vakító fénnyel töltött meg egy jupiterlámpa. A munkások, csupa mesztic, izzadtságtól ragyogó háttal, libasorban jöttek. Valamennyinél palack volt; ezeket megtöltötték borral, aztán eltűntek a mélyben. Gyors kezű fickók voltak, s pokolian kellett vigyázni, nehogy véletlenül magukkal vigyenek valamit. Nagy rakás darabáru hevert még a fedélzeten, maga a raktár pedig úgy festett, mint egy áruház: illem-

helycsészék mellett tükrök, beretvák mellett kéziszerszámok, minden egymáson keresztül-kasul.

Éjfélkor étkezési szünet volt. A munkások lekuporodtak a hajófenéken, én pedig felmentem a fedélzetre.

Itt hűvös volt a levegő, és néma csend vett körül. Átnéztem a városra, amely ezer lámpa fényében ragyogott. A város parányi síkon épült, s mögöttte hegyek sötétlettek. Úgy tűnt, mintha fényes lámpahullám csapódna neki a háttér sötétségének.

A rakparton nagy volt a lárma. A legénység jött hazafelé. Az emberek alaposan feltöltötték magukat, és kiabálva botladoztak fölfelé a lépcsőn.

Az óriás jött fel elsőnek. Mikor megpillantott, felém támolygott.

– Na nyomorult, megint raktárőrségen vagy? Megint behízelegted magad a hajóvezetőségnél? Taknyos...

– Te magad vagy a taknyos! – válaszoltam.

Pillanatig dermedten mért végig.

– Mit mondtál?

– Azt, amit te mondtál!

Néhány mély lélekzetet vett a szortyogó orrán keresztül. Szemben álltunk egymással, a többiek félkörben helyezkedtek el. A fedélzeti lámpák zavaros, gyenge fényében az arcok nem voltak felismerhetők. De

éreztem, hogy valamennyi ellenségesen mért végig.

A hajó eleje felől súlyos léptek közeledtek. A harmadtiszt végezte ellenőrző körútját.

– Gyere csak hátra a kabinba, ha elég bátor vagy hozzá! – ingerelt az óriás.

A dolmányát a vállára vetette, és ment – a többiek követték. Pillanatra gondolkozóba estem. Az összeütközésnek egyszer amúgy is be kellett köztünk következnie. Hát inkább most, mint máskor.

Mikor hátraérkeztem, úgy kellett keresztülnyomakodnom a tömegen, mint valami atlétának, aki a szorítóba akar jutni. Az egész embertömeg a keskeny folyosón állt az étkező és háló között. Az utóbbihoz nyitva állt az ajtó, s a folyosó szolgált nézőtérül hozzá.

A hálóhelyiségben csak a két férfi volt: Martens, aki az ágyában hevert és muzsikált meg az óriás, aki feltűrte karján az inget. Alsókarján szinte táncoltak az izmok.

Lassan az ágyamhoz mentem, lehúztam a kabátomat, és felakasztottam egy szögre.

Aztán szembeálltunk: ő a 190, én a 130 font súlyú mérkőző.

– Add meg neki, amit megérdemel! – kiáltotta oda a hajósinas az óriásnak. A többiek némák maradtak.

Állásba vágtam magam; behúzott ka-

rokkal és lábmunkával kezdtem a harcot. Az óriás úgy állt a helyén, mint a cövek. Öklei, ezek a kovácskalapácsok, lelógtak. Ellenfelem meg akarta mutatni, hogy nem fél tőlem.

– Rajta, gyere hát! – kiáltotta aztán.

Előreugrottam, és hatalmasat vágtam az állára. De, sajnos, a knock out-pontot elhibáztam rajta.

Az óriás néhányszor megrázta a fejét, mintha vizet rázna le róla, aztán lassan nekem jött. A folyosó keskeny volt, kitérésnek nem sok helyet engedett. Az óriás ütött. Láttam jönni a húsbunkót, és oldalt siklottam. Ellenfelem ökle csak a fülemet súrolta, de az is égető fájdalmat hasított belém, s éreztem, amint a vér a nyakamba folyik. Most a Góliát meg akart ragadni.

Hátraugrottam. Itt csak egyvalami használhat: a hüvelykfogás! Elkaptam a jobb keze hüvelykujját, és teljes erőmből hátrafelé feszítettem.

Rögtön térdre zuhant és könyörgött:

– Engedj el, kutya!

Erősebben feszítettem. Ha elengedem, pocsékká ver... ezt jól tudtam. Ő már jajgatott, verítékcsöppek jelentek meg a homlokán.

– Elengedni!

Én annál inkább feszítettem. Egyszerre erős roppanás... a hüvelykujj kitörött!

– Jaj! – üvöltötte a Góliát egészen elváltozott hangon. – Ember! Prien! Engedj el! Nem bírom tovább!

Elengedtem. Óvatosságból néhány lépést hátráltam. De az óriás térdelve maradt, és a kezét nyomogatta. Mint valamennyi erős ember, a szenvedésben ez is egészen lágy fickónak bizonyult.

A többiek bejöttek, és ágyba bújtak. Alig hangzott el néhány szó.

A szekrényemhez mentem, és belenéztem a tükörbe. Fülemet félig letépte az ütés. Zsebkendőt nyomtam a sebre, és az őrtiszthez szaladtam, hogy bekötöztessem magam.

– Ember, mit művelt maga? – kiáltott fel a harmadtiszt.

– Semmit... Rám pottyant egy láda – morogtam halkan.

Mindjárt utánam az óriás jelentkezett, és odatartotta törött ujját.

– Elestem – jelentette rekedten.

A harmadtiszt felkacagott.

– Ez aztán a vicces eset! Prienre ráesik egy láda, majdnem leszedi a fülét, te meg elesel, és kitöröd az ujjadat. Eszeljetek ki reggelig valami más hazugságot, mert ha ezt adjátok elő az öregnek, úgy elbánik veletek, hogy belezöldültök!

Mikor bekötött fejjel ismét megjelentem a hálóban, ellenséges hallgatás fogadott.

Úgy tettem, mintha semmit sem vennék észre, és átöltöztem. Tíz perccel utóbb bejött az óriás is. Bekötött, fehér hüvelykujját mint valami gyertyaszálat tartotta a magasba.

– Prien szorosan a szabályokhoz tartotta magát – dörmögte, s ezzel a béke máris helyreállt.

Az elkövetkező időkben rendkívüli udvariassággal kezeltük egymást. De tizennégy nappal utóbb az óriás Taltalban elment a hajóról, és két másik társunkat is magával vitte. A kalandvágy kapta el, a szenvedély, aminek hajósember nehezen tud ellenállni. Diamantinóba törekedett, és bizonyos, hogy el is jutott oda, pedig egész megszolgált fizetését a hajón hagyta.

Ettől kezdve senki sem bántott a hajón. Bár nem valami nagyon kedveltek, mert azért a szemükben „O-A" maradtam, de én voltam közöttük az egyetlen, aki harcba szálltam az óriással, s ezt az egész banda szerfölött megbecsülte bennem.

A TENGERÉSZETI HIVATAL ELŐTT

Valaki kopogott az ajtón.

– Prien úr, legyen szíves a hídra jönni Bussler úrhoz! – jelentkezett a steward odakünn.

Kiugrottam ágyamból, és a mosdóhoz léptem. – Rögtön jövök! – kiáltottam, és kinyitottam a melegvíz-szolgáltató csapot.

Ablakomon át a *San Francisco* sétafedélzetére nézhettem. Sütött a nap, minden olyan barátságos és világos volt. Itt bent is. Tele volt fénnyel a nagy tükör, a remek, selyemhuzatú heverő és a széles ágy, számos fiókjával.

Itt valahogyan még meg lehetett élni.

Magamra vettem kék egyenruhámat, karján a keskeny aranycsíkokkal, és a tükör előtt eligazítottam a sapkámat.

Negyedik tiszt voltam a *San Francisco* gőzösön, miután megszereztem a tiszti oklevelet és a szikratávírász-bizonyítványt. A létra első néhány foka már elmaradt mögöttem...

Meghajoltam önmagam előtt a tükör-

ben, majd kimentem. Az első tiszt fogadott a hídon.

– Kérem, Prien úr, vitesse magát az Amerikai Bevándorlási Hivatalhoz, a főpályaudvarra! – mondta. – El kell hoznunk az utasokat.

Tisztelegtem, és már mentem is. A VII-es mólón gépkocsiba vágtam magam. A bevándorlási iroda egy deszkabarakkban volt, s nagyon hasonlított egy pályaudvarhoz. Mindenféle férfiak, asszonyok, gyermekek álldogáltak csoportosan. Málhahordárok ordítoztak. A tömegben fehér köpenyekbe öltözött orvosok szaladgáltak.

Először történt, hogy utasokkal kerültem közvetlen összeköttetésbe. Úgy vettek körül, mint lovak a zabos zsákot, és mindenféle lehetetlen kérdésekkel ostromoltak. Lesz-e a fedélzeten tánc? A tisztek táncolnak-e? Egy erősen illatosított úr azt kérdezte, megtettük-e az előkészületeket egy esetleges süllyedésre?

Végül is az egész társaságot beirányítottam a kocsimba, és leszaladtam velük a kikötőbe. A fedélzeten átadtam lármázó népemet a stewardnak, aztán felballagtam a hídra, hogy jelentést tegyek.

A harmadtisztet találtam ott. Még nem is láttam a hajón. Rövid bemutatkozás:

– Prien.

– Schwarzer.

– Felhozta a népet a hajóra, Prien úr? – kérdezte a tiszt barátságosan. – Furcsa szerzet az utas! Különösen a nőknél vigyázzon nagyon! Megvannak a szomorú tapasztalataim, ezért adom a jó tanácsot.

Nem csodálkoztam, mert szegény ördögnek olyan volt az orra, mint egy dugó, és hatalmas füleivel nem látszott valami nagy hódítónak.

Ebben a pillanatban apró, kövér emberke jelent meg a hídon. Igen elegáns volt, sötét köpeny lógott rajta, lábán kénsárga védő díszelgett. Schwarzer haptákba vágta magát. Az illető úr – a kapitányunk volt.

Én is állásba vágtam magam, és jelentést tettem.

Rövid, vizsgálódó pillantást vetett rám szürke szemével. Mormogás:

– Jó, Prien úr, köszönöm – aztán máris eltűnt a lakosztályában.

– Nagyon szigorú a sok dolga miatt, majd meglátja – magyarázott Schwarzer. – Napot, holdat, csillagokat beállítani, lapot szerkeszteni, csomagokat ellenőrizni, őrséget ellátni – nos, a tengerésztisztnek is megvan a maga munkája!

Egymás mellett sétálgattunk a hídon fel-alá. A fedélzeten utasok mászkáltak köpenyeikbe burkolózva, és minket szemléltek. Néha mi is lenéztünk, és én félistennek képzeltem magam. A kollégám ak-

kor a 23-dik évében járt, én 21 éves voltam.

Március 21-én indultunk el Hamburgból. Hideg, szürke éjszaka volt; havat „szaglásztam”. Mikor közvetlenül négy óra előtt a legkutyább őrségre mentem, a havazás tényleg meg is kezdődött. Oly sűrűn esett, hogy a magam elé tartott kezemet is alig láttam.

A Weseren utaztunk fölfelé, és körülbelül a Hoheweg-világítótorony magasságában úsztunk. A *San Francisco* félgőzzel haladt, és ködszirénája állandóan működésben volt.

Bussler, az első tiszt, a kormányos mellett állt a hídon. Azon vitatkoztak, nem volna-e jó azonnal horgonyt vetni?

– Szaladjon a hajó elejére, Prien, és készítse elő, az áccsal együtt, lebocsátásra a horgonyt! – parancsolta az első tiszt.

Már szaladtam is le a lépcsőn át az első fedélzetre. Ez néptelen és elhagyatott volt. Egyetlen lámpa sem égett. A havazásban pedig egyre szólt a ködsziréna.

Mindkét öklömmel vertem a legénységi szobák falát, és az ácsot hívtam. Sokáig kellett várnom, míg előjött. Lámpa volt a kezében, és támolygott az álmosságtól.

Fölmentünk a jobb oldali horgonyhoz. Az ács világított, én meg a készülék fölé hajoltam. Ebben a pillanatban közvetlenül

a hajó előtt fényt pillantottam meg. Nagy, fehér fényt – pontosan az útirányunkban. Villámgyorsan megfordultam és felkiáltottam:

– Világosság jobbra – előre! – Nem tudom, megértették-e szavaimat a hídon, mert a ködsziréna ekkor sem hallgatott.

A fényesség rohamosan közeledett. Legfeljebb félezer méternyire lehetett tőlünk. Ha fölszaladok, nem tudom már elérni a hidat idejében! Még egyszer, torkomszakadtából ordítottam:

– Világosság jobbra – előre!

Ekkor felbukkant előttem egy sötét árnyék: a megfigyelő!

– Gyorsan a kabinokba! Valamennyi matrózt kiugratni! – ordítottam.

A megfigyelő eltűnt.

Bussler kiáltását hallottam a hídról:

– Teljesen jobbra!

Közvetlenül ezután egy gőzsíp sikoltása hasított a levegőbe. De a fény nem tágított, ott maradt az útirányunkban mozdulatlanul.

A szellőzőn át hallottam, hogy a megfigyelő hogyan veri ki az ágyból a matrózokat: – Ki a vacokból! A negyedik tiszt parancsolta! Ki innen, ha kedves az életetek!

A következő szempillantásban óriási sötét fal nőtt a hajónk elé. Olyan lökést kaptunk, hogy orra estem. Ezt nyomon követ-

te egy mennydörgésszerű moraj – vas és vas találkozásának csikorgása...

Hajónk nagy kínnal jobbra fordult. A hídon rövid parancsszavak:

– Mindkét gép állj! Mindkét gép teljes gőzzel hátra! Teljesen balra!

A *San Francisco* álmosan engedelmeskedett a kormányosnak, és elsuhant a másik gőzös oldala mellett. Ennek a fedélzetéről mintha százak és százak néztek volna ránk... de csak a kivilágított kerek ablakok voltak... Aztán, mint valami kísértet, eltűnt előlünk az idegen hajó a hóviharban.

Leszaladtam, hogy a kárt megállapítsam. Az egyik helyiséget feltépte az összeütközés, a horgonylánc-liftet pedig összerombolta. A széttört lemezek között, a hajóorr belsejében fütyült a szél. De senki sem sebesült meg. Csoda történt!

Mikor ismét a horgonyfedélzetre rohantam, már csörrenve szaladt a mélybe a jobb oldali horgony. Ezután a hídra szaladtam föl.

A kabinajtókat feltépték, az utasok teljesen odavoltak. Éles női hang sikoltott: – Segítség, Artur, süllyedünk! – Majd egy mély basszus válaszolt: – Maradj csöndben, édes... hiszen én tudok úszni!

A kapitány a térképszoba küszöbén állt. Éppen az imént ugrott ki az ágyából. Beteg volt: a feje láztól izzott.

– Nem vette észre előbb a hajót? – morrant rám.

– Nem, kapitány úr.

– Megállapította, hogy hívják azt a másik gőzöst?

– Nem láttam, kapitány úr.

Káromkodás sziszegett a fogai közül:

– Eh, ezek a tisztanoncok!

– Látta ön, hol a sérülésünk? – kérdezte Bussler.

– A vízvonal fölött, Bussler úr.

A kapitány az ablakhoz ment, és ujjaival dobolt rajta.

– No végre, hogy valamit mégis megállapított – morogta. – Tudni akarom a hajó nevét, amelyik nekünk szaladt, Prien úr.

Köszöntem, de a kapitány elnézett fölöttem; csak az első tiszt fogadta tisztelgésemet.

Egyenesen a távírószobába mentem, és odaültem egy csésze fekete mellé. „C. Q... C. Q. – morzéztam. – Mindenkinek! Itt a *San Francisco* motoroshajó. Hoheweg magasságában éppen az imént volt egy összeütközésünk. Kérem az összeütközésben részt vett hajó nevét..."

Fölvettem a fejhallgatókat, és vártam.

Semmi válasz.

Aztán... finom csattogás... Ahá...

„Itt a *Seefalke* segélyhajó... Teljes gőzzel kifutottam Bremerhavenből. Kell a segítségem?"

„Nem szükséges” – táviratoztam vissza. Persze, ezeknek a zsarnokoknak jól jönne egy kis vontatás visszafelé... jó pénzért.

Tovább vártam. Új jelzések. Valami *Karlsruhe* nevű Lloyd-gőzös jelentkezett... „Összeütköztem önökkel... kérem, várjon...”

Hosszú szünet.

„Az a fontos, hogy semmi nagy baj nem történt” – gondoltam. Láttam az öregen, hogy rém dühös volt, különösen énrám fújt. De miért éppen énrám volt mérges?

No, most megint egy morze: „A *San Franciscó*nak! Nem kell segítség. A *Karlsruhe.*”

Hála Istennek! Felugrottam, levágtam a hallgatókat az asztalra, és kiszaladtam.

Az utasok mind előjöttek kabinjaikból, csupa prémekbe burkolózva álldogáltak a korlátok mellett.

Egyikük megállított. A parfümös kövérke volt a mandulaszemekkel.

– Ön a negyedik tiszt? – kérdezte.

– Igenis, uram.

Ő nem tartotta szükségesnek, hogy bemutatkozzék. – Ha így van, akkor mondok magának valamit – folytatta. – Mindent hallottam, fiatalember, mindent! Ez a leghihetetlenebb eset, ami velem valaha is történt.

A hangja egyre élesebb és felháborodottabb lett.

Egész sereg ember gyülekezett körülöttünk.

– Ön felébresztette a legénységet – folytatta a mandulaszemű –, hallják csak, uraságtok!... – És azzal keltette fel a legénységet, ki az ágyból, akinek az élete kedves!

– No, azt nem én mondtam – feleltem nyugodtan.

– Mi az, még hazudik is? Figyeljenek csak – fordult a tömeghez –, a legénységet akkor keltetik, ha a hajó veszélyben van. Mi, utasok nyugodtan befulladhatunk, velünk senki sem törődik!

Mindenfelől baljóslatú morgás. A kövérke megtalálta a maga hálás közönségét. Operaénekes volt, amint később megtudtam.

– Mondhatom, nagyszerű szokások uralkodnak itt – folytatta. – Hogy egy tisztnek a végsőkig ki kell tartania a hajóján, s hogy a kapitány kötelessége, hogy együtt süllyedjen el a hajójával, ez ön előtt nyilván ismeretlen valami, fiatalember!

Hej, de szívesen vágtam volna a kövér, kerek pudingképébe egyet! De az utas vendég a hajón..., így csak ezt válaszoltam:

– Ha úgy véli, hogy valami panaszkodnivalója akadt, uram, forduljon egyenesen a kapitányhoz.

Ezzel faképnél hagytam az operaénekest, és felmentem a hídra.

– Alázatosan jelentem, kapitány úr, a másik hajó neve: *Karlsruhe.* Neki sincs szüksége segítségre. Szerencsére...

– Szerencsére? Még örvendez ennek? Ha ön jobban ügyelt volna, az egész disznóság nem történt volna meg.

– Nem érzem magam bűnösnek, kapitány úr.

Az öreg rám meredt, aztán felnyitotta a híd ajtaját, és elment. De a küszöbről visszaszólt:

– Hogy bűnös-e vagy sem, azt majd a Tengerészeti Hivatal állapítja meg – ezzel becsapta maga mögött az ajtót.

Úgy éreztem, mintha valaki bunkóval fejbe vágott volna.

– Ön azt hiszi, hogy ez az ügy a Tengerészeti Hivatal elé kerül? – kérdeztem Bussler urat, az első tisztet.

Ez a vállát vonogatta.

– De még mennyire hiszem!

– És akkor... mi történik?

– Erre ne legyenek gondjai. Azok az urak a zöld asztal mellől majd csak kiagyalnak egy bűnbakot. Egyszer majdnem én is így jártam. Az Egyesült Államok nyugati partjainál történt. Éjszaka idején egy tutaj úszott el előttünk. Tudja, amolyan óriási vacak, csupa vastag fatörzsekből... ami a

Mississippin jön lefelé. Ez a vacak ott mászkált a viharban.. És másnap reggel azzal vádoltak, hogy készakarva elmentem egy roncs mellett. Hogy a hajótöröttek hangosan kiáltoztak segítségért, s én nem álltam meg. Öt-hat utas jelentkezett, hogy a kiáltásokat ők is hallották. Ha véletlenül egy fűtő nem áll a szabad idejében a hajótaton, és esküvel nem bizonyítja, hogy az a roncs közönséges tutaj volt, no, akkor szépen ráfizettem volna az ügyre!

A torkom kezdett kiszáradni.

– És ha bűnösnek mondanak ki, akkor büntetés következik? – kérdeztem tovább.

– Mit tudom én – felelte Bussler rosszkedvűen. – A legrosszabb esetben elveszti az oklevelét.

Nem beszéltünk a dologról tovább. Egymás mellett álltunk, és az éjszakába bámultunk. Az éjszakába, amely sötéten és csillagtalanul sűrűsödött körülöttünk. Elveszteni az oklevelet... a pálya vége... Ezért kínlódtam évekig... Végül tiszt leszek, de oklevél nélkül... Ez kevesebb, mint egy matróz... Ez a gondolat egyre mélyebben rágta magát belém.

Hajnalban felhúztuk a horgonyt, és reggel nyolc óra tájt befutottunk Brémába.

Mikor a szolgálatom után a kabinom felé tartottam, az utasok ellenséges pillan-

tásai szántottak végig rajtam. Egy kislány mellém lépett:

– Mondja, uram, most egyenesen a börtönbe megy?

Brémában a kárt szakemberek állapították meg. Harmincötezer márkás kárt találtak. Kijelentették, hogy csak a javítási munkák után indulhatunk.

No, ez az utazás sem akart jól végződni; az öreg gondosan elkerülte, hogy az úton egy szót is beszéljen velem. Olyan hideg semmibevevéssel kezelt, ami rosszabb volt minden hangos szemrehányásnál.

Éppen ezért szerfölött meglepett, mikor egyik éjszaka a hídra hívatott. San Francisco városa előtt álltunk, s a hajót betakarta a köd. Mintha nedves vattán úsztunk volna át.

Az öreg a térképszobában állt. Arcán gond látszott, akár a parasztén, aki a kiszáradt földjeit nézegeti, és az esőt várja.

– Kérem, tud maga helymeghatározást csinálni rádióval?

– Hogyne, kérem.

– Akkor mérjen egyet!

Kimentem a híd elejére, és magánmérést csináltam. A *San Francisco* ködszirénája teljes erővel dolgozott, de a fehér semmiből ezúttal nem érkezett válasz, noha a legforgalmasabb nyugati parti közlekedési úton voltunk.

Mikor végeztem, visszamentem a térképszobába, és beírtam adataimat. A kapitány a hátam mögé került, és a vállamon keresztül az adattárra nézett.

– Mégiscsak szemét munka az, amit ön csinál – dörögte gorombán –, hiszen ezen a helyen majdnem zátonyra ülünk! – és ujjával egy pontra mutatott, amely kissé nyugatra feküdt.

Nem szóltam semmit.

– No, rajta, szaladjon le, és csináltasson idegenmérést!

– Igenis, kapitány úr!

„Szép – gondoltam – ha bennem nem bízol, majd elkönyvelheted ugyanazokat az adatokat mások kezéből!"

Lementem a távírószobába, és felhívtam egy állomást – a legközelebbit a szárazföldön –, s egy mérést kértem. Az új pont még nyugatabbra esett annál, amelyet én meghatároztam!

A kapitány már várt rám a térképnél. Mikor megtettem a jelentésemet, rám förmedt: – Magát teljesen elhagyta az Úristen? Hiszen az már csak természetes és észszerű, hogy itt valami nem vág! – Felhúzott szemöldökkel bámult a térképre. – Kétségtelen, hogy az ön mérése a hamis. Csináljon még egy mérést!

Tovább mértem.

Az új pont teljesen egyezett az előbb, általam megállapított helyzettel.

A kapitány most már nem is beszélt. Kezeit a háta mögé kulcsolva, föl-alá járkált a térképszobában. Csizmái hangosan csattogtak a deszkákon.

– Én az idegenmérés után hajózom – mondta aztán.

– Akkor két órán belül zátonyon kuksolunk – válaszoltam.

A kapitány megállt:

– És ha az ön mérése után hajózom, szorosan elhaladok a zátony mellett, s közvetlenül utána mégiscsak felülök.

Láttam, hogy ennél az embernél már nincs veszítenivalóm.

– Kapitány úr – ajánlottam –, elsősorban az én adataim alapján vezesse a hajót – lettem egyre nyugodtabb –, azontúl aztán célhajózást is csinálhat!

Úgy nézett rám, mint a felingerelt buldog.

– Hát jó – felelte –, de ha a bárka mégis felszalad, akkor, Istenemre, meg fog ismerni engem. Ez esetben még a hivatali tárgyalás előtt úgy beejtem a vízbe, mintha nedves macska lenne!

Sarkon fordult és kiment. Egyedül maradtam a térképszobában. Künn a köd falként állt, és hívásainkra még mindig nem jött válasz. Szörnyű érzéseim támadtak.

Ha most... ferdén sikerül az ügy, akkor végem. Tudtam, hogy az öreg be fogja tartani az ígéretét!

Egész testem szinte fürdött a verítékben.

Fél órával aztán leszóltam a kapitányhoz telefonon: – Kapitány úr! Itt az ideje a célhajózásnak! – Mire ő azonnal bejött.

– Új irány: negyvenkét fok a célhajózáshoz!

– Jó, menjen negyvenkettővel – mondta ő hűvösen és nyugodtan anélkül, hogy rám nézett volna. Aztán ismét faképnél hagyott.

Ha a számításaim nem csaltak, akkor most egész közel kellett lennünk a partokhoz, és minden pillanatban fel kellett tűnnie a pilot hajócskájának... De... nem jött semmi. Csak az éjszaka és a köd...

Az őrtiszt bedugta fejét az ajtón.

– A hajóorron álló ember öt rövid jelzést hall – mondotta halkan, hogy a jelzéseket túl ne kiabálja.

Fölmentem vele a hídra. Mindketten füleltünk. A másodpercek egymás után múltak... Ekkor... balra-előre jelzés... egészen halkan, nagy távolságból még...

Tíz lépéssel odébb a kapitány állt mozdulatlanul, mint sötét szobor a ködben.

– Kapitány úr, balról-elölről itt a pilot – súgtam csendesen. Hangom reszketett kis-

sé... ez volt a legszebb percem a *San Franciscón.*

– Süketnek tart? – felelte a kapitány. – Én a jelzéseket már régen hallottam!

Visszamentem a térképekhez. Az öreg a sarkamban maradt.

– Menjen le, és fogadja a pilotot! – mondotta. – Na, ez egyszer rendesen dolgozott... – tette hozzá, amint már menőben voltam.

Ez volt a legnagyobb dicséret, amit valaha is hallottam a szájából.

Ettől kezdve jobb lett velem szemben. Mikor aztán a visszautazásnál 120 mérföldnyire jutottunk a német partokhoz, leküldött a hídról. Nem engedett többé őrségre, s három napig utast kellett játszanom, hogy friss legyek, ha netán... megint méréseket kellene eszközölni.

A fejem azonban változatlanul a Tengerészeti Hivatallal volt tele. Bussler úgy vélte, hogy talán nem is lesz ügyemben tárgyalás, elvégre senki sem halt vagy sérült meg.

Mikor beszaladtunk Hamburgba, rávetettem magam a postámra. Nem volt benne idézés. A kapitány és az első tiszt sem kapott ilyet.

Fellélegeztem. De estefelé az igazgatóságtól Schumacher kapitány jött a fedélzetre. Eltűnt az öregünkkel együtt a kapi-

tányi lakosztályban, s mikor újra előjöttek, az öreg, elmenőben, odaszólt hozzám:

– Három nap múlva tengerészeti hivatali tárgyalás Bremerhavenben, Prien.

Ezen az éjszakán őrségem volt. Ez jól jött, mert amúgy sem aludtam volna szemhunyást sem.

Kilenckor egy éjjeliőr-kapitány látogatott meg. Öreg róka volt, hófehér szakállal és tar fejjel. Az üres étkezőben egyedül ültünk, s én rendeltem az öregnek egy grogot néhány szelet sonkás kenyérrel. Ő viszont elmesélte, hogy valamikor kétszer akkora hajót vezetett, mint mi most, de mivel kiöregedett, elbocsátották, s most havonta száznyolcvan márka a fizetése. Kérdezte, elvihetné-e magával a sonkás kenyereket a felesége részére, s mikor helyeslően intettem, papírba csomagolta, és mosolyogva, boldogan tette zsebre a holmit.

Elfordultam. Ez lett belőle... De mi lesz velem? Három nap múlva tárgyalás a hivatalnál... „Nos, alaposan megfogtak bennünket" – hallottam Busslertől időközben néhány odavetett szót.

Három nappal ezután a bremerhaveni Tengerészeti Hivatal öreg házának hosszú, sötét folyosóján álltunk. A kapitány, az első tiszt, én és a legénység néhány tagja. Közvetlenül mögöttünk a *Karlsruhe* emberei várakoztak.

Hűvös üdvözlések.

Mi éppen a nagy tárgyalóterem barna ajtaja előtt álltunk. A *Karlsruhe* emberei a legközelebbi ablakhoz telepedtek. Künn borult idő volt, itt a folyosón pedig félhomály.

– Na, Prien, az oklevelét aligha fogja elveszíteni – vigasztalt az öreg. Ebben a pillanatban egy szikár, magas, kecskeszakállas, szemüveges ember ment el mellettünk. Mindnyájan köszöntötték. Ő finoman viszonozta a köszönéseket, és eltűnt a tárgyalószobában.

– Ez a miniszteri biztos – magyarázta a kapitányom –, amolyan ügyészféle a tárgyaláson.

Utána néhány másik úr érkezett vidáman, pirosan és tele aktatáskákkal. Egyikük még meg is szólított bennünket.

– Esküdt – magyarázta tovább az öreg –, csupa brémai és vidéki ember.

– Ez eléggé rossz nekünk, hamburgiaknak – vélte Bussler.

Végül egy apró úriember szaladt be a terembe feketébe öltözötten. Úgy szaladt, mint egér a lyukába. Ez volt az elnök. Mindjárt ezután az altiszt a terembe irányított bennünket. A terem nagy és barátságtalan volt. Egészen hátul állt egy asztal; mögötte középen az elnök ült, mellette az esküdtek. Balra tőle az ügyész, az állam képviselője.

Odaléptünk az asztalhoz, és letettük rá okleveleinket meg hajózókönyveinket. – Remélhetőleg viszontlátjuk ezeket – súgta a fülembe Bussler.

Aztán leültünk.

Az elnök megnyitotta a tárgyalást, s elrendelte a *Karlsruhe* kapitányának kihallgatását.

Ez az ember nagyon határozottan lépett fel. Elmondotta, hogy hajóját a rossz idő és géphiba miatt lehorgonyozta. Egyébként mindent, ami ilyenkor kötelező, megtett. Hajójának harangja állandóan kongatott, s mikor közeledtünk hozzá, megadatta a vészjeleket is.

Ezek után kissé meghajtotta a derekát, és lelépett. Kifogástalan benyomást hagyott hátra maga után.

Most a mi öregünk következett. Semmit sem tudott vallani. Az időben, mikor a baleset történt, magas lázzal az ágyában hevert.

– Úgy? Nem lett volna célszerű, hogy egy másik kapitányt szerződtessen? – szólt közbe az ügyész.

– Nem szagolhattam meg előre, hogy kitör rajtam a reuma – válaszolta az öreg gorombán, aztán elvonult az asztal elől.

Az első menet határozottan a *Karlsruhé*nak sikerült jobban.

Ekkor Busslert hívták elő.

„A következő én leszek” – gondoltam. Határozottan éreztem, mint mászik felém a kihallgatás veszélye.

A bíróság rendkívül szigorúan vette munkába az első tisztet. Miért nem volt a horgonynál, holott ott kellett volna állnia rossz időben? Azt válaszolta, hogy menet közben ez lehetetlen volt. Kérdezték, miért nem hajtotta a hajót lassabban. – Félgőzzel haladtunk – válaszolta a tiszt.

– A félgőz ilyenkor sok – vélte az ügyész –, sokkal lassabban kellett volna mennie.

Bussler hallgatott.

– Mit csinált azután?

– Előreküldtem a negyedik tisztet, hogy készítse elő a horgonyt.

– Ki az a negyedik?

Felálltam, mire felvették személyi adataimat.

– Ön tehát Bussler úrral együtt ment fel a hídra – állapította meg az ügyész. Minden szavánál egy aranyozott szárú ceruzával dobolt az asztalon.

– Igenis.

– Mikor volt ez?

– Röviddel négy óra előtt.

– Hány perccel négy előtt?

Éreztem: itt a csapda! Határozottan éreztem, csak azt nem tudtam, hová akar az ügyész kilyukadni a kérdésével.

– Vagy három-négy perccel négy előtt lehetett – válaszoltam végre.

– Ahá! – Az ügyész hirtelen a pilot felé fordult. – Ön az imént az mondta, hogy teljesen sötét éjszaka volt, hóvihar, teljesen fedett égbolt.

A pilot bólintott. Az ügyész megint felém fordult. Szemüvege csillogott.

– Tengerészeti tapasztalataim alapján megállapítom, önnek legalább hét-nyolc percre volt szüksége, míg a szemei hozzászoktak a sötétséghez. Nem csoda tehát, hogy – nem látott semmit.

– De kérem, én láttam...

Az egyik esküdt közbeszólt:

– Bocsánat, ügyész úr, ha valaki fiatal, a szeme hamarább hozzászokik a sötéthez...

Hálás tekintettel fogadtam a közbeszólást. Viszont az ügyész olyan képet vágott, mint aki borsot nyelt.

– Jó, rendben van – folytatta indignálódva –, egyelőre maradjunk ennél. Ismét Busslerhez fordult: – Tulajdonképpen mikor látta ön először a *Karlsruhét*?

– Én? Nem láttam. A negyedik tiszt jelentette nekem a hajóval történteket.

– Úgy... És mit látott ön, Prien úr?

– Fehér fényt láttam, amely igen magasról világított.

– Hm... Most mesélje el még egyszer, ho-

gyan történt az eset... Tehát ön megkapta a parancsot a horgonyvetésre. Mit csinált azután?

– Előreszaladtam, felkeltettem az ácsot – válaszoltam, minden szót alaposan megfontolva –, aztán együtt mentünk a horgonylánctartó-szerkezethez.

– Ön tehát azonnal a horgony körül kezdett foglalatoskodni?

– Igenis.

– És arra nem gondolt, hogy mindenekelőtt ki kellett volna néznie a vízre?

Hallgattam.

Ebben a pillanatban beavatkozott a kapitányom:

– Mit jelentsen ez a nevetséges faggatás? A negyedik tiszt parancsot kapott arra, hogy a horgonyt dobassa le, természetes tehát, hogy mindenekelőtt a horgonnyal kellett törődnie. Kész. Az én hajómon az az emberek dolga, hogy végrehajtsák a parancsokat – más semmi.

A kapitányom egyre hangosabban beszélt. Az elnök csengetett:

– Kérem... de kérem, kapitány úr!...

Az volt az érzésem, hogy a második menet – nekünk kedvezett.

Ezek után Busslert arról kérdezték ki, miféle intézkedéseket tett az összeütközés után. Bussler szép rendben előadott mindent, s az ügyész ezúttal hiába szólt közbe.

Ezzel a kihallgatás véget is ért, és a tanács ítélethozatalra vonult vissza. Mi a félhomályos folyosón ballagtunk föl-alá.

– Mit gondol, kapitány úr, súlyos lesz a büntetés? – kérdeztem.

– Szerencsejáték a zöld asztalon – hangzott a válasz.

Végre... behívattak bennünket. A bíróság bevonult, s az elnök kihirdette az ítéletet. Csak az időjárást találták bűnösnek, más senkit.

Jaj... mintha mázsás kövek szakadtak volna le a szívemről! Mikor lementünk a lépcsőn, Bussler megkérdezte, ezek után mihez kezdek...

– Most... az akadémiára megyek, és leteszem a kapitányi vizsgát!

MUNKA NÉLKÜL

1932 vége felé levizsgáztam, és hosszújáratú kapitány lettem. Azt hittem, ezzel túl vagyok minden nehézségen, s a többi már magától jön. Ehelyett munka nélkül maradtam.

Mikor búcsúzásul kezet szorítottam a vizsgabizottság elnökével, és szinte „kitéptem " magam az iskolából, taxiba vágtam magam, és összevissza jártam a várost. Jártam a HAPAG-nál, a SLOMAN-nál, a RIEDEMAN-féle tankhajóvállalatnál. Mindenütt ugyanaz a mélységes sajnálkozás: „Hja, a konjunktúra!" És egy kis vigasztalás, szinte egyformán mindenütt: „Előjegyzésbe vesszük önt!"

Ennek ellenére Hamburgban maradtam, hogy semmi alkalmat se szalasszak el. A megtakarított pénzecskémből éltem. Mikor minden reményem szertefoszlott, „meglátogattam" az írókat. Vásároltam száz ív papírost, egy öreg angol-német szótárt, és elkezdtem fordítgatni a China-Clippers könyveket, a legszebb olvasmá-

nyokat, amiket tengerészember elképzelhet.

Az ötvenedik oldalnál azonban nemcsak a türelmem, de a pénzem is elfogyott.

Harry Stoewer, aki a fedélzetmesterem volt a *Hamburgon*, kisegített, amennyire tehette. Azóta már átvette a Dávid Csillaga nevű lokált, s így fogadott: – Ihatsz nálam, amennyit akarsz! Prien kapitány egyszer majd csak kifizeti a számláját!

Bizalma igazán megrendítő volt, de végül is kezdtem megsokallani a potyázást és adósságcsinálást. Felültem egy vonatra, és hazautaztam anyámhoz. Egy szürke februári napon érkeztem Lipcsébe. Mikor a házunk lépcsőin fölszaladtam, szívdobogást kaptam. Nem valami férfias dolog, nyolcesztendei távollét után, pénz és állás nélkül hazamenekülni!

Csengettem. Anyám nyitott ajtót.

– Gyermekem! – örvendezett, és magával vonszolt befelé. Szegényke már megőszült, mióta nem láttam.

Bementünk a szobába. Mindenfelé – asztalon, székeken – modellek hevertek, sonkák és kolbászok – fából.

Meglepve néztem anyámra.

– Valamikor sokat gúnyolódtál azon, hogy fasonkákat festek – mondotta anyám –, most ebből élek, mégpedig jól!

Reggelit készített. Étkezés után a kere-

vetre feküdtem, és újságot olvastam. Mindenekelőtt persze az álláshirdetéseket tanulmányoztam. A helyzet vigasztalannak látszott. Húsz ajánlkozás – és egyetlen ajánlat sincs... Mint valami lidércnyomás nehezedett rám a gondolat... talán hetekig, talán hónapokig, évekig sem kaphatok munkát sehol!

Hirtelen talpra ugrottam. Hiszen számos ismerősöm van! Iskolatársaim, előkelő szülők gyermekei... Valahol mégis csak lehet kezdeni valamit... Valami munkának csak kell akadnia ilyen egészséges, erős embernek, és elvégre a fejemre sem estem még, hogy annyira ostoba legyek... Csak nem zárhat ki a konjunktúra mindenkit így, és csak nem engedheti a társadalom, hogy az ilyen életerős fickók a lustaságtól rothadjanak el...

– Megyek, anyám! – kiáltottam át a szomszéd szobába.

Aztán megint a futkosás. Háztól házig, hivataltól hivatalig. És mindig ugyanaz a válasz! Megtudtam, hogy igen sokan abbahagyták tanulmányaikat, valami kis állásba bemásztak, belekapaszkodtak a meghódított helybe, tele aggodalommal, hogy az állást esetleg elveszíthetik, és elmerülnek a munkanélküliség szürke szenynyében.

Rengeteg pályatársamnak ugyanaz a

sors jutott, mint nekem. Csavarogtak, kilincseltek, de az ajtók zárva maradtak előttük; ezek már kétségbeestek, nem is remélték a csodát – a csodát, aminek munka a neve!

Mászkálásaim harmadik napján Hinkelhaus barátommal találkoztam. Jogi tanulmányokat folytatott, de csak nem akart a szemeszterei végére érni. Hiányzott a pénz hozzá; de nem hagyta magát, és jogtanácsosi irodát nyitott.

– Ha van kedved hozzá, beléphetsz hozzám írnoknak – mondotta. – Fizetést nem tudok adni, de ha akarod, fele-felibe tanácsolgathatunk nálunk ostobább embereknek!

Megegyeztünk.

Az iroda a vasúti utcában volt. Apró, hideg szoba két asztallal és öt székkel, valamint egy névtáblával az ajtón: „Ernst Hinkelhaus, jogi tanácsadó." – Ez volt minden.

Az első nyolc napon át rendszeresen és pontosan bejártam az irodába; magammal vittem kis csomagban az ebédemet, s estére tértem csak haza. De Hinkelhaus barátomon kívül senki emberfia, mint tanácsra szoruló egyén, az irodában nem jelent meg soha. Sokat vitáztunk ekkor a rettenetes idők és a kormány tehetetlensége fölött; ama kormány munkája fölött, amely az ország népességének nagy hányadát a meg-

semmisülés felé kergeti. Ezek a viták egyre hevesebbek lettek, de ügyfél mégsem jött, s ha így megy tovább az ügy, a hónap végén az anyagi részesedésem pontosan a semminek a fele lesz!

Végül elhatározta magát a barátom, hogy a bíróságokra látogat, és ott kísérli meg az ügyfélfelhajtást. Én közben belső szolgálatra és az irodavezetésre vállalkoztam.

Nyolc nappal utóbb a jogtanácsadó iroda bezárta kapuit. Örökre.

Ismét az utcán voltam. Már csak egy lehetőség kínálkozott: az állami munkaközvetítő iroda...

Egyik reggel útnak indultam, és kikötöttem a Georg körúton lévő öreg bérkaszárnyában, ahol ez a hivatal működött.

A szürke és mocskos várószobában már többen ültek. Mindnyájan kimerülteknek, teljesen kifosztottaknak látszottak. Mintha az éhezés belülről kifelé felzabálta volna egész valójukat, s semmi mást nem hagyott volna meg belőlük, csak a bőrüket. Ahányszor a tejüveges ajtó fölötti csengettyű megszólalt, egyikük felugrott, és eltűnt mögötte.

Végre rám került a sor. Egyenruhámat rendbe szedtem és beléptem. Egy pult mögött egy apró emberke ült; ritkás, szürke hajzata volt. Írt. Rám nézett a szemüve-

gén keresztül. Az ő tekintete is fáradt, tompa volt.

– A neve? Foglalkozása? Mikor született? Tolla végigkarcolta a papirost, és zöld karvédője ide-oda csúszkált rajta.

– Miért csak most jelentkezik?

– Miért? Azért, mert eddig magam igyekeztem munkát találni.

– Hát persze – felelte és átnyújtott egy igazolványt, ami a munkanélkülieknek jogot adott a munkanélküli segély felvételére. – Első kiutalás három hét múlva a Gerhard utcában.

– És addig... mi történjék?

Az emberke nem válaszolt. Már becsengette a következőt.

Március közepe táján elzarándokoltam a Gerhard utcába. Már reggel nyolc órakor a helyszínen voltam, de nagyon sokan így is megelőztek. Ott álltak mint lompos, hosszú kígyó, amely apró mozdulatokkal előbbre tologatja magát.

– Bumm!... Bumm!... – csattogott a bélyegző egy kis ablakban. Egyikünket elintézték, és a többiek vagy negyed lépéssel előbbre kerültek. Az emberkígyó ritmikusan mozgott, a nyomor embersora lassan haladt előbbre. De mindig ütemre, a szükség ütemére.

Rám került a sor. Ugyancsak keveset kaptam. Besöpörtem a pénzt, és gyorsan

kimentem. A kígyó közben még hosszabb lett. Megrendítő volt nézni ezt a lompos, ártatlanul éhező társaságot.

Lementem az utcára. Most tehát teljesen lecsúsztam. Tulajdonképpen miért is tanultam annyit, és miért kínlódtam? Á vitorláson eltöltött esztendők sem éppen vajjal kikent évek voltak. S mikor végre keresztülrágtam magam a nehézségeken, kirántották alólam a talajt. Huszonnégy esztendős létemre lerombolva, kitaszítva... ott álltam az utcán.

Miért? Mindenki, akit kérdeztem, így válaszolt: „Hát... éppen most... nincs semmi munka. Hja, ilyenek a körülmények, barátom!" Hát a teremtésit, mire valók ott fönn a miniszterek, pártvezérek, hivatalnokok, ha nem arra, hogy ezeket a szörnyű állapotokat megváltoztassák? Hogyan hajthatják nyugodtan álomra a fejüket, amíg itt vagyunk mi, erős, életrevaló férfiak, akik munka után vágyakozunk, és nyomorunkban elrohadunk, mint a vizes szalma?

Az a néhány nyomorúságos garas, amit odavetettek nekünk, éppen csak az éhhaláltól ment meg bennünket. Ezt is csak azért adták, mert féltek a mi kétségbeesésünktől; de a garasokat is azokba az újságokba csomagolták, amelyek a legszebb beszédeket és a kormány szociális érzését, tanúságtételét harsogták úton-útfélen.

Hát igen, ezek az urak nyugodtan aludtak... Igenis, tudtak aludni a választási reklámjelmondatuk finoman párnázott ágyán: „Élni és élni hagyni...", de a valóságban ezek a frázisok lepattogtak róluk. Csak mi, itt lent, a mélységből láttuk az élet igazi képét. Úgy, ahogy volt. De láttuk azt is, hogy azok az urak kicsodák. Az ő harácsoló munkájuk igazsága ez a jelmondat volt: „Élni és *halni* hagyni..."

Valami megátalkodott, olthatatlan düh fogott el, ha rájuk gondoltam.

Nos – ezekben a napokban léptem be tagnak a nemzetiszocialista mozgalomba.

A HUNDSGRÜNI CSOPORTNÁL

Az önkéntes munkaszolgálathoz adtam be kérvényemet, méghozzá, hogy biztos legyen a sikerem, egyszerre több helyre is. Mindnyájan elutasítottak. A huszonnégy esztendőmmel túl idős voltam nekik. Csak Lamprecht, a vogtsbergi csoportvezető válaszolt kedvezően: „Ha ön, mint egyszerű önkéntes akarja kezdeni, akkor jöhet".

Három nappal utóbb már úton is voltam. Unalmas egy utazás volt az, föl Vogtsbergbe. Plauenben félórai várakozási időm akadt. Mászkáltam a városka macskaköves utcáin, és néztem a fehér munkásházakat. Forró és poros nap volt. A nyár vége felé jártunk, a fák levelei kezdtek már sárgulni. Augusztus végét mutatta a naptár.

Egyáltalában nem voltam jó hangulatban. Ha tengerre mehettem volna, nagy lett volna az örömöm. De ennek... most... nem tudtam örvendezni.

Mindenesetre akármilyen élet is jobb a lustálkodásnál, de, sajnos, szívvel-lélekkel

tengerész voltam már, pedig ha a tengerész szárazra kerül, éppúgy elárvulva érzi magát, mint a kacsa, amelyet porban úsztatnak.

Az egyik plaueni villa kertjében szőke, teljesen fehérbe öltözött leányka ült. Nézegettem, de éreztem, sokkal több választ el tőle, mint a közöttünk álló vaskerítés.

A pillanat tört része alatt már tudtam, mi itt a teendő. Letettem bőröndömet, átszaladtam az utcán egy virágüzletbe, rózsákat vásároltam, és – visszatérve – arcátlanul benyitottam a kertbe, amelyben a kislány ült.

A kovácsoltvas ajtó csikorgott, mikor kinyitottam. A leányka feltekintett. Egyenest hozzáléptem, a rózsákat a kezébe nyomtam, lehajoltam hozzá, és megcsókoltam.

A kis szája a csodálkozástól tátva maradt, de nem szólt semmit. Egy pillanatig még ott álltam előtte, aztán sarkon fordultam, és kifelé mentem. Megragadtam bőröndömet, és gyorsan lefelé tartottam az utcán. Nem néztem vissza. Egyenesen a pályaudvarra siettem.

Csak félórám volt Plauenben... s ami történt, az kis, jelentéktelen közjáték volt csupán...

Vonatom tovarobogott velem. Délután Oelsnitzbe érkeztem. A munkatábort egy

várkastélyban „raktározták el"; ez a várkastély magasan a város fölött feküdt. Valamikor az épületben női fogház volt. Az ablakokon még ott maradtak a vastag vasrácsok, s belül az egyik cella a másik mellett úgy sorakozott, mint lyuk a méhkasban.

Egy tisztes a táborvezetőhöz kalauzolt. Sok-sok cella előtt mentünk végig, a padló döngött a lábunk alatt. Végül a tisztes kinyitott egy ajtót. Ott álltam a vezetővel szemben. Lamprecht magas, karcsú ember volt, az arca kemény, tiszta, nyílt arc. Felállt, mikor beléptem.

– Ahá, ön az az ember? – mondotta, mikor bemutatkoztam. – És ön tényleg mint egyszerű önkéntes akarja kezdeni nálunk?

– Igenis!

Kezet nyújtott.

– Hát akkor úgy köszöntöm, mint bajtársamat. Menjen a házmesterhez, és öltözzön egyenruhába. Mondja meg neki, hogy bevonult a Hundsgrün-oszlophoz.

Megkaptam a holmimat – öreg, kimustrált katona-ruhadarabokat –, aztán megtudtam, hol az ágyam és a szekrényem. Hetvenen aludtunk egy hatalmas, világos helyiségben, amely azelőtt a női foglyok munkaterme volt.

Elhelyeztem a dolgaimat, és vártam. A munkaosztagok még künn voltak foglalko-

záson. Csak öt óra tájt jöttek vissza. Már messziről hallottam lármájukat. Énekelve vonultak be a várkastélyba, és amikor a lépcsőhöz értek, összevissza ordítoztak.

A legelsők, akik megpillantottak, meghökkentek, és egy kis termetű, vicces alak meg is kérdezte:

– Talán te vagy az a tengerésztiszt?

– Igen.

– Ohó, már régebben hallottuk, hogy jönnöd kell – sipította gyorsan a kis emberke, és visszavonult a többiek háta mögé.

Körülnéztem. Majdnem valamennyien 19-20 éves legénykék voltak, legtöbben a vasútállomás mellett levő szőnyegszövőde egykori munkásai. Nyomorúságosnak és elcsigázottnak látszottak. Volt valami közös vonás bennük abból az örökös riadtságból, ami olyan emberek sajátsága, akik állandóan aggodalomban élnek a mindennapi kenyerük miatt. Kíváncsian mustrálgattak, de többé egyik sem kérdezett semmit.

Másnap reggel fél hat órakor megkezdődött a munka. Az osztagok felálltak a várudvaron, és megkapták napi adagjaikat: kenyeret, vajat, kolbászt és sajtot, valamint a kulacsukat tele valami langyos, fekete lével, amit kávé gyanánt osztogattak. Ezt a löttyöt négerverítéknek csúfolták.

Reggeli után kivonulás következett – tehergépkocsikon vagy gyalog, aszerint, ki-

nek hol volt a munkahelye. A mi oszlopunknak gyalogolnia kellett.

Átvonultunk Oelsnitzen, és az Elster völgyében kapaszkodtunk fölfelé. Közvetlenül Hundsgrün faluja előtt volt a munkahelyünk. Nagy mezőség szélén volt ez; a mezőség szelíd lejtéssel nyúlt le a folyóig. Lent, a völgyben vízimalom csattogott, s fölöttünk, majdnem a hegy tetejéig, erdő húzódott.

Az volt a feladatunk, hogy az egész területet lecsapoljuk. Ásnom kellett, gyeptéglákat kiemelni, és keskeny, pontosan másfél méter mély árkokat készíteni.

Tizenegytől fél tizenkettőig ebédszünetet tartottunk. Kivágott fák törzsein ültünk az erdőszélen; megettük, amit adtak, közben elbeszélgettünk. Aztán megint munka következett fél háromig, végül pedig visszafelé indultunk. Fél ötre hazaértünk, akkor volt ebéd, az egyetlen meleg étel egész napon. Ebéd után szabadok voltunk, ha ugyan a vezetőnek nem jutott eszébe, hogy menetgyakorlatokat végeztessen velünk.

Ez így ment nap nap után, s én már lassan kezdtem beletörődni új életembe. Csak a szabad esték és a vasárnapok voltak igen keservesek.

A várkastély ablakaiból széles kilátás nyílt kifelé. A magaslatokat mindenütt erdő takarta, de ezek elvesztek a kéklő tá-

volban. Úgy tűnt, mintha a horizonton magas, zöld hullámok tornyosulnának. De ezek a hullámok rendre megmeredtek a messzeségben. A tengerre kellett gondolnom, és nagyon fájt miatta a szívem.

Egyik nap nagy izgalomban volt részünk: a gazdasági vezető eltűnt. Mindenütt kerestük a várban, kiabáltunk és hívogattuk, de nem kaptunk választ. Egyik cellából a másikba rontottunk be, hogy megtaláljuk. Hideg, dohos szag vágott az arcunkba, amikor az ajtókat feltéptük, mert a legtöbb cella most is lakatlan volt, s úgy maradt, ahogy elhagyták annak idején, amikor a vár még börtön volt...

Végre megtaláltuk a gazdasági vezetőt a bal szárny egyik cellájában. Ott hevert a priccsen, a szájában gázcsövet tartott. Hogy halála biztosan bekövetkezzék, az orrlyukait és a szájszögleteit ragtapasszal zárta le.

De azért a halál nagyon megkínozhatta: jobb keze a torkán volt, mintha az utolsó pillanatban akarta volna az embert visszarántani a megsemmisüléstől.

Kinyomtuk az ablakokat, és szabad levegőre vittük az öngyilkost. Közben orvost is hívattak, mi pedig élesztési kísérletezésbe fogtunk. Minden hiábavalónak bizonyult: ez az ember már bevégezte. A halál merevsége már beállt nála.

Vajon miért tette? – ez volt a kérdés.

– Hiszen a pénztárt kezelte – dörmögte valaki. Rögtön megvizsgálták a pénztárt. Nem találtunk hiányt, a könyvek is rendben voltak.

Átkutattuk a szekrényét. Levélcsomagot találtunk benne. Leánykéz írta a sorokat. A legfelső, háromnapos levél: „Négy esztendeig vártam – írta a kislány –, tovább nem tehetem. Hiszen nem tudsz munkához jutni, s mire egybekelhetnénk, már öregasszony lennék...” – Hát igen, mindig ugyanez a kép: nyomor, bánat, kétségbeesés és a bizonytalan jövő, mint a könyörtelen, szürke égbolt. Igazán kemény ember bírta csak mindezt elviselni.

Mindjárt ebéd után a vezetőhöz hívattak. Cellája előtt állt. A hundsgrüni osztagok parancsnokai álltak körülötte.

– Prien bajtárs – mondotta Lamprecht –, kinevezem önt csoportvezetőnek a hetedik számú csapathoz!

– És mi történjék Nestlerrel? – kérdeztem. Nestler volt eddig az én csoportvezetőm.

– Nestler lesz a gazdasági főnök – válaszolta a vezető.

Összecsaptam sarkaimat, és távoztam. Örültem, hogy ily gyorsan előbbre jutottam. De valami halvány árnyék mégis csak ott lebegett örömöm fölött.

A következő hajnalban a parancskiadásnál előléptetésemet hivatalosan is közzétették, aztán megint munkába mentünk. Ami engem illet, sorsomon nem sokat változtatott a kinevezés. Továbbra is gyeptéglákat kellett kivágnom, és árkot kellett ásnom.

Lassan, de azért csak teltek a napok, ám munkánk egyre kellemetlenebbé kezdett válni. Eljött az október a ködjeivel és esőzéseivel. Mocsarakban vájkáltunk, s a hazafelé vezető úton egyre gyakrabban áztunk bőrig, mert folyton ránk tört a zápor.

A kerületi állami hivatal részéről többször felülvizsgálták táborunkat. A kiküldött hosszú, rideg fickó volt, igazi aktakukac. Körüljárt, semmi sem tetszett neki, és kenyéradó gazdánknak képzelte magát. A munkaszolgálat ugyanis valami pótlékot kapott a kerületi pénztártól. Magunk között sintérlegénynek csúfoltuk a kiküldöttet.

Egy reggelen ez az úr egy kövér, kopasz egyén társaságában jelent meg; ez a másik nem volt más, mint a szász belügyminisztérium embere.

Vezetőnkkel együtt mindketten átballagtak a réten; egyes csoportoknál megálltak és egészen fölösleges megjegyzéseket tettek. Láttam, hogy fogalmuk sincs ezekről a dolgokról, amik itt végbementek. Különösen a kövér, azt hiszem, egy gyeptéglával sem tudott volna megbirkózni.

Egész reggel a levegőben lógott az eső. Most aztán igazán rákezdte. Felhő jött át a hegygerincen, és a zápor a lehető legkiadósabban robbant a nyakunk közé.

Íratlan törvénynek tartottuk azt a szokást, hogy amíg csak szemereg, munkában maradunk, de ha igazán esni kezd, meghúzhatjuk magunkat az erdő szélén álló kunyhóban.

A sintér és társa már ott állt a száraz helyen.

Mi meg mindnyájan az osztagvezetőre bámultunk, de ez sem mutatkozott hajlandónak arra, hogy elvonultasson bennünket. A legények morogni kezdtek. Jómagam levágtam az ásómat, és a vezetőhöz mentem.

– Mondd csak, meddig akarsz még bennünket ebben a záporban kutyálkodni hagyni?

A megszólított a vállát vonogatta:

– Ember, nem látod, vizsgálat van!?

– Nos, ha nincs bátorságod, állj ki és add át az osztagvezetést.

– Akarod?

– Természetesen.

– Akkor ezennel átadom az osztag vezetését – mondotta.

Megkönnyebbülve lépett odébb. Én éppen csak addig vártam, míg eltűnt az erdőben. Aztán lefújtam a munkát. Az em-

berek a kunyhó felé szaladtak. Én lassan utánuk ballagtam. Mihelyt beléptem a kunyhóba, a sintér nekem jött:

– Mit jelentsen ez – fújta –, miért léptette le az embereket?

– Mert esik az eső – válaszoltam.

Emberem pillanatig levegő után kapkodott. Aztán beavatkozott a minisztérium képviselője is: – Hol az ön osztagvezetője?

– Tojásokat költ az erdőben.

Meglepve nézett rám. Aztán:

– Azonnal folytassa a munkát!

– Eszem ágában sincs – válaszoltam.

– Hivatalosan adom önnek ezt a parancsot!

– Én a parancsaimat a táborvezetőtől kapom.

– No, azt majd meglátjuk! – kiáltotta a sintérlegény. – Mi az ön neve voltaképpen?

– Prien csoportvezető.

Kihúzott a zsebéből egy jegyzőkönyvet, és felírta a nevem.

– Így... No és hajlandó most tovább dolgoztatni?

– Egyszer már megmondtam, hogy nem.

– És miért nem? – kérdezte a kövér.

– Felelős vagyok az embereim egészségéért.

– Jó – folytatta a sintér –, ennyi nekem elég. Kérem, menjünk, miniszteri kikül-

dött úr... Ennek a beszélgetésnek itt nincs többé értelme.

Kimentek az esőbe, majd a réten át az országútra. Egymás mellett lépegettek, az apró kövér és a hosszú vékony. Lent az úton várta őket a szolgálati kocsi. Beszálltak és elrobogtak.

Mikor hazaértünk, a vezető hívatott. A kövér és a sovány ott ültek Lamprechtnél a cellában. Kárörvendő képpel fogadtak, mint olyanok, akik rájöttek egy bűnös bűneire, és most a megbüntetését várják.

– Mesélje el, mi történt voltaképpen Hundsgrünben, bajtárs! – kezdte szigorúan Lamprecht a kihallgatást.

Röviden beszámoltam a történtekről.

– Egyezik ez, uraim? – kérdezte Lamprecht. Az urak bólintottak.

– Miután az ön osztagvezetője hétfőn el akar menni innen, *ezennel önt nevezem ki a helyébe* – mondotta Lamprecht. – Az ön eljárásával mindenben azonosítom magam!

– De ez... – köhögte a miniszteri biztos. Felugrott. A sintér is felállt. – Ezt megbánja, Lamprecht úr! – mondották, mikor kimentek, de megjegyzésük semmit sem használt.

Négy héttel ezután Lamprecht szabadságra ment, és engem nevezett ki az egész tábor helyettes vezetőjévé.

Előző kinevezésemet a tábor népe aránylag nyugodtan fogadta, de most dühös kifakadások hallatszottak, különösen az idősebbek részéről, akik már két esztendeje dolgoztak az önkéntes munkaszolgálatnál. Ezek nem akarták tudomásul venni, hogy átugrottam őket. Bár egyikük sem szólt semmit, de ezentúl csak kimért, szolgálati hangon érintkeztek velem.

Túlságosan sok volt a dolgom ahhoz, mintsem hogy érzéseikkel sokat törődhettem volna. Reggel az írásbeli dolgot végeztem el, aztán motorkerékpáron az egyik osztagtól a másikhoz száguldoztam, s utánanéztem a munkáknak.

Egyik este telefonon felhívott egy Müller nevű ember a hundsgrüni malomból. *Valaki ellopta két sonkáját.* Biztos volt abban, hogy a munkaszolgálatosok között kell keresni a tolvajt.

– Mikor fedezte fel a lopást? – kérdeztem.

– Három nappal ezelőtt.

A legszigorúbb vizsgálatot ígértem meg. Disznóság! Ha a sonkákat három nappal ezelőtt csenték el, azóta a banda egész bizonyosan megette azokat az utolsó csontdarabig. Legfeljebb tényleg csak a csontokat tudom megtalálni. Az általános vizsgálatnak így nem sok értelme volt.

Este, mikor már az emberek lefeküdtek,

riadót rendeltem el. *Szekrényvizsgálat!* Kézilámpával egyik szekrénytől a másikig mentem. Minden ágyat átvizsgáltam. Az egyik drezdai legény szalmazsákjában megtaláltam az egyik sonkát. A sonka ép volt, senki sem nyúlt még hozzá.

Rögtön behívattam az osztag- és csoportvezetőt, majd magát a legényt is behozattam. Alacsony, sápadt arcú fiú volt, elálló fülekkel – igazi szánni való alak. Fekete szemében a verést váró eb félelme lángolt.

– Te loptad el a malomból a sonkákat?

Hosszú szünet, majd éppen csak hallhatóan:

– Igenis, én.

– Miért tetted?

A fiú hallgatott.

Egészen az orra elé léptem.

– Miért loptál?

Erre a fiú sírva fakadt. Könnyei végigfolytak az arcán, de most sem válaszolt.

– Nem akarsz beszélni?

A fiú úgy sírt, hogy csukladozott belé. De hallgatott.

Láttam, nem tudok kiszedni belőle semmit.

– Hát jó – mondottam –, a sonka itt marad, te azonban holnap elmégy a táborból. Kora hajnalban, megértetted? Nem kell többé sorba állnod.

A fiú összecsapta a bokáit, kezei a nadrágja varratához simultak, a könnyek végigfolytak az arcán, de még most sem szólt semmit.

– Erről igazán nem gondoltam volna, hogy lopott –, mondottam, mikor a fiú már kívül volt. Aztán elküldtem a két vezetőt, és egyedül maradtam. Végighevertem a priccsen, fejem alá tettem a kezemet, és gondolkoztam az eseten. Bolond dolog... s fölöttébb kellemetlen, hogy éppen az én vezetésem alatt történt.

Valaki kopogott.

– Gyere!

A küszöbön egy Manthey nevű legény állt. A gyertya imbolygó fényében kemény, majdnem gonosz vonásokat mutatott az arca.

– Egy pernyi kihallgatást akarok kérni, Prien bajtárs.

Felemelkedtem.

– Tessék!

– Amiatt az ember miatt jöttem, aki a sonkákat ellopta – kezdte.

– Mi közöd hozzá? Miért nem jött ő maga? – válaszoltam.

– Bőg – jelentette röviden Manthey. Ez a Manthey egyike a legöregebbeknek a táborban, már huszonhárom esztendős, valahonnan a Ruhr-vidékről való, igen radikális felfogású ember, de a legjobb munkás és a legjobb bajtárs is.

– Elmesélte, hogy el akarod bocsátani – folytatta halkan. – Arra kérlek, hagyd közöttünk!

– Ezt nem tehetem. Lopott a barátunk!

– Azért emelte el a sonkákat, mert pénzre van szüksége: az anyja beteg, és mindenképpen pénzt kellett hazaküldenie. Ezért lopott.

– És mindezt el is hiszed?

– Igen, elhiszem – mondotta erős hangsúllyal a látogatóm.

Ha őszinte akarok lenni: én is elhittem. Ez a szegény, sírdogáló gyerek igazán nem tolvajtípus! Ennyi emberismeretem nekem is volt. És hogy éppen Manthey lépett közbe az érdekében, ez is jó jel. Viszont fegyelemnek is kell lennie; nem kegyelmezhettem meg, holott nagyon szívesen megtettem volna, már csak Manthey kedvéért is.

– Figyelj csak, Manthey bajtárs – mondottam –, mégis lásd be, hogy itt komoly baj történt. Ha most engedek, akkor később akármelyik csirkefogó idejöhet és mondhatja: mikor a sonkákat ellopták, behunytad a szemed, miért nem teszel így az én esetemben is? Hová jutnánk akkor? A fiatalembert meg kell tehát büntetnem. Arra is gondolj, milyen hatást keltene odakünn, ha azt mondanák, hogy az önkéntes munkaszolgálatban tolvajbanda garázdálkodik.

– Hogy odakünn mit mondanak, az nekem tökéletesen mindegy – felelte gorombán a fiú –, de hogy milyen hatást vált ki az ítélet itt nálunk, azt el sem képzeled! Ha ez a szegény ördög most hazakerül... a beteg anyja mellé... az apja munka nélkül van... és meg lesz bélyegezve, hogy lopott... Az ilyesmi nem marad titokban, ezt én mondom!

Felálltam. Egyforma magasak voltunk, s most egymás szemébe néztünk.

– Most aztán elég legyen! – mondottam keményen. – Úgy marad minden, ahogy elhatároztam, és kész! Most pedig eredj aludni!

Látogatóm egy pillanatig összeszorított ajkakkal állva maradt előttem, aztán hátraarcot vágott ki és elment.

Ismét egyedül maradtam.

Valami nagy-nagy lelki küzdelem és számadás tobzódott bennem. Itt az egyéni dráma, amott a közösség érdeke. Én a közösség érdekeihez szegődtem, s nagyon jól tudtam, hogy e minőségemben mi a teendő, akármilyen nehezemre esett is.

A másnap reggeli sorba állásnál a drezdai lurkó már hiányzott. Gondoskodtam arról, hogy még gyülekező előtt elhagyja a várat. De azonnal feltűnt most, milyen lomposan és kedvetlenül áll itt az egész osztag. Nem szóltam semmit. Az emberek

vezetése terén még nem volt túl sok tapasztalatom, s nem tudtam, hogy a lázadásokat csírájukban kell elfojtani, ha nem akarjuk, hogy az ember fejére nőjenek.

Este, mikor a szolgálatosok a munkából hazajöttek, mint mindig, bementem az emberekhez, mikor vacsoráztak.

– Jó étvágyat! – köszöntem.

Senki sem viszonozta szavaimat.

Az asztalnál a társalkodás nyomott, de azért ingerült volt. A legények összedugták a fejüket, és sugdostak. Aztán harsányan felnevettek.

Egyszer csak egészen az asztal végén egy goromba hang megszólalt:

– No, majd besózzuk ennek az alaknak a sonkákat!

Felkaptam a fejem, és odanéztem, ahonnan a hang jött. A helyemről nem lehetett megállapítani, ki tette a megjegyzést. – Evés után sorakozó az iskolateremben! – kiáltottam.

Azonnal elhallgatott mindenki, de később a sugdolózás folytatódott. Tudtam, hogy most minden kockán forog. Ha engedek, rám taposnak. Akkor megszűnt a fegyelem a táborban. Nem ezt várta tőlem Lamprecht...

Fél óra múlva együtt voltunk az előbb jelzett teremben, a nagy, fehér, hideg szobában. Novemberben jártunk, odakünn

már sötét volt. A gyertyák imbolygó fénye a fejek árnyékát táncoltatta a falon.

Odaálltam az emberek elé.

– Bajtársak – mondottam –, mindnyájan tudjátok, mi ment itt végbe tegnap. Egy embert el kellett távolítanom körünkből, mert lopott. Tudom, hogy közületek egyesek a büntetést túl szigorúnak találták. Sajnos, mindnyájunk érdekében, szigorúan kellett büntetnem.

A hátsó sorokban halk morgás keletkezett, amely egyre erősödött. Egy pillanatig vártam. Ők tovább morogtak. Ekkor elordítottam magam, ahogy bírtam:

– Akinek mindez nem tetszik, azonnal elmehet, de azonnal!

Csoszogás... Felállt az egyik, majd még egy... aztán kimentek vagy harmincan. Manthey volt köztük az első.

Átadtam a teremparancsnokságot egy csoportvezetőnek, és kimentem a harminc után. – Sorakozó az udvaron! – parancsoltam, s ők engedelmeskedtek.

– Fél órán belül leadjátok a holmitokat, és mindnyájan elhagyjátok a várat! Nem tartoztok többé közénk. Akit fél órán túl itt találok, szigorúan megbüntetem. Lelépni!

Visszamentem a terembe, és tudtára adtam a maradéknak, mi történt. Némán fogadták szavaimat. Egyikük sem merészelt ellenvetést tenni. Ezek után visszatértem

a cellámba. Kutyául éreztem magam. Nagyon sajnáltam a távozókat, és fájt, hogy a bajtársiasságnak ez lett a vége. Tudtam, kár ezekért a legényekért, de elhatározásomat tartottam, és a szolgálat tovább folyt.

Néhány nappal utóbb arról kaptam értesítést, hogy a német haditengerészet a tiszti utánpótlás biztosítása végett kereskedelmi tengerésztiszteket alkalmaz. Amióta hazajöttem, állandóan és elevenen élt bennem a vágy a tenger után, s most ez a sóvárgás lebírhatatlan erővel hatalmába kerített. A felszólításra, akarok-e a haditengerészethez menni, igennel válaszoltam. Így esett, hogy 1933 januárjában Stralsundban beléptem a hadiflottához. De ismét ott kezdtem, ahol egykor régen: mint matróz szereltem fel.

START A VÍZ ALATT

Aki katona lesz, új életet kezd. Az illető személyes szabadsága a minimálisra korlátozódik. Helyébe a fegyelem, a fegyverben teljesített szolgálat törvényszerűsége lép. A katona állandóan szolgálatban van. Szolgálatával szemben az élet minden más tényezője háttérbe szorul. Ma is érvényes a régi mondás:

Ha felesküdtél a porosz lobogóra,
Nincs semmid, ami a tied maradt volna.

Ebben a szellemben neveltek engem is tisztté. A szolgálat és a nagy politikai események beárnyékoltak minden egyebet. A rendes kiképzés után Kielbe, a tengeralattjáró-iskolába vezényeltek.

A kurzus első heteiben alaposan megtömték a fejünket elmélettel, számításokkal, képletekkel. Végre, február vége felé, a gyakorlati kiképzés következett. Eljött a nap, amikor első ízben szálltunk tengerre.

Egész pontosan emlékszem rá. Hűvös,

szeles nap volt. A teljes tengeralattjáró-flotilla libasorban utazott végig a kieli csatornán, valamennyinek a fedélzetén néhány tisztjelölttel. Én az U–3-mal utaztam.

Mikor a merülési hely közelébe jutottunk, a toronynyíláson át a hajó belsejébe kúsztunk. Minden elméleti tudásunk ellenére nagyon gyámoltalanul néztünk körül. Üvegeken, nikkelen és rezeken éles fehér fény vibrált. Mindenfelé drótok és huzalok, sűrítettlevegő-vezetékek és kézikerekek szövevénye látszott. Középen volt a periszkópház, mellette a nagy iránykompasz.

A dízelmotorok lármája, amit fent a fedélzeten a hullámok zúgása tompított, itt olyan hangos volt, hogy az ember a saját szavát sem értette. Minden reszketett a motorok munkája nyomán. A hajó belseje tele volt az olaj és az acél szagával.

A hajó vezetőmérnöke fogadott minket. Rövid bemutatkozás következett. Kis, ravasz oldalpillantással mustrált bennünket ez az ember, és nyomban a tanításhoz látott.

– Ne feledjék, uraim – mondotta –, és jelentkezzenek, ha a süllyedésre elkészített hajóból még egyszer fel akarnak menni a fedélzetre. Különben megjárják, mint a legendás Müller hadnagy. Ez alól a hajó egyszerűen elsiklott, s ha a nadrágjában

véletlenül össze nem szorult volna a levegő, úgy befulladt volna a tengerbe, mint egy patkány.

Rövid vezényszó a toronyból:

– Süllyedési állomások! Jelentést!

Rögtön elhangzott a válaszjelentés:

– Hajótat... hajóközép... hajóorr kész!

Aztán megkezdődött a merülési gyakorlat. A kipufogókat és szelepeket elzárták, s tompa csattanással, amelynek visszhangja acélosan csengett, lezáródott a torony fedele is.

– Sohase felejtsék el a szelepeket lezárni – magyarázta a mérnök tompított hangon –, különben megjárják, úgy, mint éppen az U–3 járta meg a Heikendorfi-öbölben. Akkor is tisztjelöltekkel utaztak rajta, és elfelejtették a légszelepet lezárni. A víz természetesen beáradt, és elöntötte az akkumulátorcellákat. Rövidzárlat! A parancsnok és két ember megfulladt a toronyban, s majdnem odaveszett a többi is. Kár lett volna értük. Nagyfiúk voltak közöttük: Weddigen és Fürbringer...

A mérnök szavait egyszerre éles surrogás nyomta el. Az elektromos gépezetek dolgozni kezdtek. A kézikerekek zörögtek, a szellőzők morogtak. Nyomáspróba! Úgy éreztem, mintha a víz a fülembe sustorgott volna be. A mérnök hangosan jelentette:

– Húsz millibar szintnyomás!

Aztán... csend. Csak a motorok éneklése hallatszott. Tisztán hallható volt, amint az oldalkormány besimult. Két perccel utóbb újabb jelentés:

– A nyomás fix!

A toronyból máris megjött a válasz:

– Levegőkinyomáshoz készen!

– Levegőkinyomás kész!

– Rajta!

Négy ember letérdelt, és lerántotta a légtelenítő emeltyűket. Sziszegő hörgés: a levegő távozott, és a cellákba gurgulázva ömlött be a víz.

A hajó lassan kissé az orrára dőlt, majd a dőlés a faron kiegyenlítődött. Ugyanaz az érzés, mintha az ember lebegő léggömbben volna. Végre a hajó vízszintes helyzetbe került. Halálos csend. Senki nem szólt egy szót sem. Senki sem mozdulhatott. Csak a mérnök adta a parancsait félhalkan a mélységkormányosoknak.

Később a periszkóp csöve sivítva repült fel, mint valami lift. A parancsnok egyenkint felkéretett bennünket a megfigyelőbe. Először láttam a világot periszkópon keresztül. A horizont az ég és víz szűk síkjára zsúfolódott össze, s a képet néha elárasztotta egy-egy zöld hullám.

Ezután, egyenkint, a mélységkormányt – a nagy kézikereket – kellett kezelnünk.

Úgy forgattuk, mint asszonyok a kávédarálót.

Hosszabb merülés után parancs a toronyból:

– Mindenki a helyére! A hajó fenékre megy! Fenék kormányba veendő. Mélység: huszonkét méter!

A mérnök szaggatottan jelentette:

– Tizenhat... tizennyolc... húsz méter. Mindkét gép stop!

Gyenge lökés, amely reszketve szaladt át a hajón. Aztán nyugodtan feküdtünk a tenger fenekén.

– Huszonkét méter merülés, két tonna alsónyomás – jelentette a mérnök. Fél egykor érkeztünk. A hajótat egyik szobájában terítettek számunkra. A menü: leves, vert szelet és gyümölcs, úgy a tisztikarnak, mint a legénységnek. Minden jó és tiszta volt, csak a helyiség volt kissé szűk, és alagúthoz hasonlított. Néha könnyű sistergés jelezte, hogy a kieli öböl fenekén fekszünk, huszonkét méter mélységben. A farról kis zaj sustorgott, mintha valaki a kéziszivattyút kezelte volna.

– Mi ez? – kérdezte Schreiber, a tisztjelöltek egyike.

A parancsnok hallgatott, de az első számú altiszt megszólalt:

– Ott egy ember azon dolgozik, hogy... valami fölöslegeset kizárjon a hajóból!...

WC kézihajtánnyal. Megerőltető munka 22 méteres mélységben!

Kerek arca piros volt a visszafojtott nevetéstől. Olyan témát talált, amelyet nem egyhamar akart abbahagyni.

– Ez még semmi – folytatta –, képzeljék el, ha háborús helyzet van! Olyankor nem mehet félre senki, s *ki kell tartani a hazáért!* A tengerész „aranycsomagjai" ugyanis felszállnak a felszínre, és elárulhatják a tengeralattjáró helyzetét! Nekem már mesélt ilyen katasztrófát egy öreg U-ember. A világháborúból... Hajójuk 36 óra hosszat hevert a tenger fenekén és...

– Némi fantáziával igazán találhatna más témát az asztalnál – jegyezte meg a parancsnok.

Két óra hosszat maradtunk a fenéken. Aztán a gyakorlatozás tovább folytatódott. Először periszkópmélységben... aztán hirtelen a felszínre jöttünk. Kissé elfáradtunk a nehéz levegőtől, amely szénsavval volt telítve, s amelyben az olaj fertőző, nehéz illata lebegett. Azóta rengeteget merültem le, szervezetem teljesen hozzászokott az ilyesmikhez. De a legelső utazás emlékei megmaradtak bennem. Mert embereket és tárgyakat mindig az első látásra jegyzünk meg magunknak leginkább.

A tanfolyam elvégzése után engem, mint őrtisztet, az U–26 vezényeltek. Parancsno-

kom Hartmann sorhajóhadnagy volt. – „Éles, mint a beretva – így ismertette személyét egy öregebb bajtárs –, de tanulni aztán sokat lehet tőle!”

Az U–26 még Brémában feküdt, dokkban. Odautaztamban Hamburgban is pihenőt tartottam, és átugrottam St. Pauliba. Meg akartam látogatni Harry Stoewer urat, a *Hamburg* egykori fedélzetmesterét, aki, mikor oly nehéz helyzetben voltam, kisegített étkezés és ivás dolgában.

Késő délután értem oda. A Dávid Csillaga teljesen üres volt. A pult mögött mesterségesen szőkített leányzó lustálkodott.

– Két korsó világost és a korcsmárost – rendelkeztem. A leány csudálkozva nézett rám, eltűnt, s csakhamar apró, kövér emberkével tért vissza. A korcsmáros, jöttében, éppen a nadrágját hozta rendbe. És – nem volt azonos Harry Stoewerrel.

– Parancsol, kérem? – hajolt meg előttem az emberke.

– Harry Stoewerrel szerettem volna beszélni – mondottam.

– Hja, úgy! Stoewer már két esztendeje... halott – felelte szomorkásan.

– Micsoda? – A vendéglős menni akart. – Hogyan történhetett ez? – szóltam utána.

– Felakasztotta magát – mondotta a vendéglős.

– Felakasztotta magát? Ugyan miért? –

Újabb korsó sört kértem – az ujjammal. A vendéglős erre bólintott, és leült az asztalomhoz. – Hja, tudja, az öreg Stoewer nem volt üzletember! Ahány állástalan tengerész volt a városban, az mind őt pumpolta, tekintettel Harry szép, hűséges kék szemére. Végül saját magának sem maradt betevő falatja. Ilyen foglalkozást tanulni kell, uram! Az emberek azt hiszik, az üzlet abból áll, hogy a kimérésben ülnek, és poharakba töltik a sört... Ohá, ez nem elegendő!

Fizettem és távoztam.

Mialatt az állomás felé tartottam, nem ment ki a fejemből szegény Harry emlékezete. Miért nem fordult hozzánk ez az ember? Hiszen annyit segített, s mikor ő maga került bajba, íme, visszahúzódott... Persze, büszke volt ahhoz, hogy bárkitől is kérjen valamit... és túlságosan jószívű ahhoz, hogy ebben a komisz világban, mint profitember éljen.

A legközelebbi vonattal továbbutaztam. Brémába érkezve azonnal a dokkba tartottam. A tengeralattjáró a mólónál állt egy pontonhoz erősítve. A magasból egészen apró járműnek látszott.

Lemásztam hozzá, és jelentkeztem a parancsnoknál, aki a kabinjában fogadott. Erőteljes, markáns férfi volt, kemény arcából elszántság sugárzott.

– Prien tengerészhadnagy alázatosan jelentkezik az U–26-on szolgálattételre!

A parancsnok felállt, és kezet nyújtott.

– Na, csakhogy itt van! Már vártam magát. Ebben a pillanatban azonban semmi tennivalója sincs. Nem kért mostanában egy kis szabadságot?

Rögtön átláttam a helyzetet.

– De igen, parancsnok úr – feleltem.

– Akkor hát utazzék el, barátom, egyelőre egy hétre!

Megköszöntem a szabadságot, és távoztam. Ébredezett bennem a múlt. Hazautaztamban egy zászlóssal találkoztam. Beszélgettünk, s ő egy szilveszteri fényképet mutatott nekem. A sok ismeretlen között egy ismerős arc... a kislány Plauenből, a kertből, akinek valamikor a rózsákat és a csókomat adtam! Régen volt, de nem felejtettem el.

A zászlóstól elkértem a leány címét, és azonnal írtam neki. A válasz csakhamar megérkezett. A leány megköszönte levelemet, komikusnak találta jelentkezésemet, és tagadta, hogy valaha is Plauenben lett volna. Ennek ellenére, fél esztendő múlva, a feleségem lett. S a tévedést sohasem bántam meg...

Szabadságom megrövidült, mivel három nap múlva táviratilag visszahívtak.

– Spanyolországba megyünk – mondotta

a parancsnok, mikor jelentkeztem nála –, az ottani német érdekek védelmére – és az arca sugárzott az örömtől.

Sietve hadiállapotba hoztuk hajónkat, élelmiszereket, üzemanyagot, lőszert raktunk be, s már a következő napon tengerre szálltunk.

Mindnyájan azt hittük, hogy a világfeszültség már ekkor kirobban. De csak olyan viharról volt szó, amely közvetlenül mellettünk robogott el, és egy másik országban csapott le...

Az Angol Csatornában* próbamerülést végeztünk. Éppen a központban voltam. Az állomások a hajóban, beleértve a torpedókamrákat is, merülésre készen álltak.

Jött a parancs:

– Rajta!

Hirtelen kiáltások a hajóorrból:

– Az angolna! Az angolna!

Odarohantam. Egy torpedó (a tengerészek angolnának becézik) valahogy visszacsúszott a csövéből, és belógott a hajóorrba. Négy ember nyomta visszafelé inaszakadtáig. De láttam, nem sokáig bírják. Lépésről lépésre szorította vissza az „angolna" az embereket. Ha a tengeralattjáró még jobban a farára dől, a torpedó egészen

* A La Manche-csatorna.

kicsúszik, szétnyomja embereinket, és – valószínűleg – az egész hajót ronggyá tépi!

Őrült tempóban visszarohantam.

– Az angolna visszaesik! – kiáltottam a vezetőmérnöknek.

Ő rögtön felfogta a dolgok jelentőségét. A mélységkormány mindkét kereke azonnal surrogni kezdett. Erre ismét az orrba rohantam, és segítettem a torpedót visszatartani. A hajó közben lassan vízszintes helyzetbe jutott, s ennek megfelelően a torpedó is centiméterről centiméterre viszszanyomult a csőbe. Végre a závárzat acélos csattanással vágódott a helyébe.

– Miként történhetett ez?! – kiáltottam a gépészmesterre. Ez az ember most előttem állt, egész testében reszketett, homlokáról csak úgy szakadt a veríték. Karjain az erek pattanásig dagadtak.

– Nem tudom – hörögte elfulladva –, hiszen az angolnát előzetesen még kezeltem, a gépet átvizsgáltam... Valószínűleg egy csap csúszott a závárzat útjába.

– Maga tehát túl korán jelentette, hogy kész a merülésre!

A mester egymásra szorította ajkait.

– Igenis – jelentette.

Mikor mindezt a parancsnoknak jelentettem, ez magához hívatta a mestert, és úgy lehordta, hogy a függönyök is billegtek. De mindjárt ezután a reggelinél teljes

nyugalommal és barátságosan jegyezte meg mindnyájunk előtt:

– Hát... ez az eset nyilván üzemi hibának minősült volna... Sajnos, egyetlen tengeralattjáró sincs bebiztosítva öregségi nyugdíjra!

Utazásunk tele volt eseményekkel. A Vizcayai-öbölben a legnehezebb viharba kerültünk, amit hajón egyáltalán valaha is megértem. Mikor nehéz olajos gúnyámban tehetetlenül, mint egy mozgó ruhásszekrény, a hídra mentem szolgálatra, az égbolt palaszürke és a tenger, mint a forrásban levő tinta, mélyfekete volt. Hajónk sóhajtozva és mennydörögve hatolt át a hullámzáson, és az eső egyenest az arcunkba csapott. Néha egy-egy hullám hasig mártott bennünket a vízbe.

– Sokat esik az eső az átkelésnél...

– De Franciaországban még sokkal több esik – dörmögte maga elé a parancsnok rosszkedvűen.

Ám ez csak a kezdet volt. A tenger egyre viharosabbá vált. Hullámverése feltarajosodott, s egyre erősbödött. A hullámok felemelkedtek, aztán ránk zuhantak, mint szörnyű vízesések. Leküldtük messzelátóinkat, helyettük öveket hozattunk fel, és mindnyájan odakötöttük magunkat a tartókarikákhoz. Csak a parancsnok maradt szabadon. Egészen elöl, a toronyban állt,

tenyerével belekapaszkodott a torony szélébe, és a fejével, mint valami bika, ment neki a hullámoknak.

A dízelmotorok hallatlan erővel dolgoztak. Mikor egy-egy hullám hegyén hatoltunk át, a felszínre került csavarok irtózatos forgást és bőgést vittek véghez.

Most... mindennél hatalmasabb üveghegy vágtatott felénk... Ránk tört, és a torony eltűnt a víz alatt. Mikor köpködve és krákogva ismét kikerültünk a vízből, egy emberünk hiányzott. A hídszolgálatos altiszt! Övének tartószalagjai elszakadtak. A szalagok mint nedves kígyók lógtak a torony szélén.

Az altiszt azonban még a torony külső felületén csüngött, és keményen tartotta magát. Kapitányunk egy ugrással mellette termett, berántotta a toronyba, és két emberrel rögtön a hajó belsejébe küldte. Mi aztán egyedül maradtunk a toronyban.

A hullámok egyre veszedelmesebbekké nőttek. Néha úgy elöntöttek bennünket, hogy az egész hajóból csak a megfigyelők feje látszott ki.

Végül is nem maradt más választásunk: le kellett merülnünk. A hullámzás egy kis szünetét arra használtuk fel, hogy eltűnjünk a toronyból. De még így is valóságos vízesés követett bennünket. A légszivattyúk dolgozni kezdtek, aztán megkezdtük

a mélybe való süllyedést. Minél mélyebbre kerültünk, annál nagyobb lett a csend. Végül már semmit sem érzékelhettünk a külvilágból. Csak a tengeralattjáró gépeinek zöreje hallatszott, és a villamos battériák énekelték halkan a maguk danáit.

Sok órán át víz alatt utaztunk tovább, s mire ismét feljöttünk, a viharnak nyoma sem volt. Hajnalban meredeken és sötéten emelkedtek elénk a spanyol partok. Egyetlen lámpa sem égett sehol, csak a felhőrongyok közt bujkáló hold világított.

A főkormányos káromkodott. Parti fényjelek nélkül nem tudta megállapítani a hajó pontos helyzetét. Csak annyit tudtunk, hogy valahol Bilbao és Santander között vagyunk.

Később kivilágosodott, és mi megkezdtük szolgálatunkat: az őrjáratot Panajes és a Finisterre-fok között ide-oda... A tengert mintha simára gyalulták volna, s néha-néha egy-két füstzászló lebegett felénk messziről.

A szárazföld azonban sötéten és elhagyottan lustálkodott. Ha a szél onnan fújt, távoli ágyúzás dörejét hallhattuk csupán. Ez a zaj elevenünkbe vágott, s vágyakat ébresztett bennünk. A katona csak akkor boldog igazán, ha harcolhat. De az idők még nem értek meg számunkra. Csak egy ízben látszott úgy, hogy nem kerülhetjük

ki a harcot; csaknem belerántottak bennünket. Az eset Bilbao előtt történt, s úgy kezdődött, hogy a megfigyelő matróz felkiáltott:

– Balra, előre két hadihajó!

A parancsnok és én felszaladtunk a toronyba. Egy cirkáló és egy romboló volt... Franco *Almirante Cerveira* és *Velasco* nevű hajói. Teljes erővel jöttek felénk, orruknál két oldalt tajték magasodott. Megfigyeltük a hajókat messzelátóinkkal, és észrevettük, hogy ütegeik csöveit lassan felénk fordítják.

– Egész biztosan a vörösök hajójának néznek – jegyezte meg a parancsnok.

Átkozott helyzetbe kerültünk. Figyeltem, mit fog most csinálni Hartmann? Ha elszaladunk, menekülésnek gondolják e mozdulatot, és feltétlenül tűz alá vesznek. Ha feléjük haladunk, támadásnak vélhetik ezt, és megint csak ránk lőnek. Ha lemerülünk, vízi bombaesőt bocsátanak utánunk.

– Mindkét gép: stop! – harsogta a kapitány!

Parancsa azonnal teljesült. Megálltunk, lassan ringatózva a hullámverésben. Hadilobogónk rögtön felszaladt a távíróárbocra, és fényszórónk szakadatlanul, három másodpercnyi időközben morzézta: ALEMAN... ALEMAN... ALEMAN...

Minden hiába: a hadihajók lassan felénk közelítettek.

– Kissé kísérteties környék ez itt – jegyeztem meg az ujjaimmal a galléromban turkálva.

A parancsnok nevetett.

A hadihajók csöveinek torkai egyenest felénk irányzódtak. De mikor vagy másfél tengeri mérföldre érkeztek, elkanyarodtak, az ütegek a helyükre billentek, a spanyolok meghajtott lobogókkal tisztelegtek, és csakhamar eltűntek a közelünkből.

Igen... a háború súrolt bennünket, és tovarobogott... Az idők még nem értek meg számunkra...

AZ ELSŐ ÉLESLÖVÉSEK

1938 őszén megkaptam első parancsnoki beosztásomat. A napiparancs így hangzott:

Prien tengerészfőhadnagy, eddig őrtiszt egy U-flottillában, új szolgálati helye: parancsnok egy U-flottillában.

Végre megkaptam saját hajómat!

December elején átutaztam Kielbe. Elmentem Sobe sorhajóhadnagyhoz, a flottillaparancsnokhoz, aki a *Hamburg* nevű segédhajón lakott. A kabinjában fogadott.

– Nos, megnézte már a hajóját? Volt már odaát a dokkban? – kérdezte.

– Nem... nem voltam még ott – válaszoltam.

Nevetett, de éles, szürke tekintete vizsgálódva állt rajtam.

– Az embereivel már összeismerkedett?

– Nem, sorhajóhadnagy úr.

– Nos, akkor mindenekelőtt nézze meg a hajót is, az embereit is!

Kézszorítás, morgás: örvendek, hogy ná-

lunk kötött ki, német köszöntés, s már kívül is voltam.

Átvitettem magam a dokkba. Ott állt a tengeralattjáróm, és éppen most kapta az utolsó simításokat. Pompás hajó volt, keskeny és formás. Az utolsó csavarig átvizsgáltam, s úgy éreztem, mintha a sajátomat vettem volna birtokba.

A segédtiszthez mentem, és másnapra kitűztem a parancsnoki szemlét. A *Hamburg*ra rendeltem embereimet, délelőtt tíz órára.

A következő nap vasárnap volt, tiszta, napos decemberi idő. Mikor felmentem a *Hamburg*ra, csak úgy feszült bennem a várakozás. Mintha e találkozástól az életem függött volna. Az a 38 ember, akik odafönt már engem vártak, azok voltak, akikkel sorsomat az elkövetkező esztendőkre meg kell hogy osszam jóban és rosszban – békében – és ha kell – háborúban is!

Ott álltak két sorban; a tisztek, az altisztek, a legénység... Hallottam az éles vezényszót:

– Jelentkezés a parancsnoknál!... Balra nézz!

Egyszerre mozdultak a fejek... A vezénylő főhadnagy felém jött.

– Wessels mérnök-főhadnagy... jelentem alázattal... a személyzet felsorakozott...

Ez a Wessels hatalmas, széles vállú, komoly arcú férfi volt.

A sor elé léptem.

– Éljenek a bajtársaim! – kiáltottam.

Mintha egy torokból hangzott volna a válasz:

– Éljen a főhadnagy úr!

Előzően sokat gondolkoztam azon, mit is mondjak az üdvözléskor. Mikor most eléjük álltam, csak annyit szóltam:

– Néhány napon belül a német haditengerészet egy új hajóját helyezzük szolgálatba. Mindenkitől elvárom, hogy szolgálatát a lehető legjobban végezze el, mint ahogy azt én is tenni akarom. Ha ez meglesz, jó barátok leszünk.

Aztán elléptem a sorok előtt, és mindenkinek a nevét kérdeztem. Legtöbben egész fiatal tengerészek voltak, frissek, s látszott rajtuk, hogy az élet még alig érintette őket. Néhányra azonnal ráterelődött a figyelmem: itt volt Endrass, az első őrtiszt, sovány sportember; Spahr, a főkormányostiszt, magabiztos nyugalmával; Gustav Böhm, a főgépésztiszt jóindulatú, kerek arcával; Holstein gépészmester fátyolos szemeivel; Smyczek, egy furfangos felsősziléziai; a hosszúkás arcú Lüdecker, a legfiatalabb tengerész.

Valamennyivel beszéltem, és azt igyekeztem tanulmányozni, ki milyen ember.

Végeredményben azonban ez csak találgatás volt. Mert hogy ki milyen legény a talpán, azt ilyen helyen igazán csak munka közben lehet megtudni. Amikor itt a veszély...

Az elkövetkező tavaszon mindennap gyakorlatoztunk a hajónkkal. Először az öbölben, de később künn, a Keleti-tengeren is. Ezeknél a gyakorlatoknál már jobban összeismerkedtem embereimmel. Nem bizonyultak parádékatonáknak. Olyanok voltak, akiknek helyén van a szívük, tele kalandvággyal és lendülettel, ami minden lehető alkalommal meg is mutatkozott. Egytől egyig önként jöttek a tengeralattjáróra, mert azt remélték, itt több élményben lesz részük, mint az egyszerű hadihajókon.

Augusztus elején nagygyakorlatra az Atlanti-óceánra futottunk ki. Akkor már rendkívül feszült volt a légkör Európában. Néhányan nagyon sötétnek látták a helyzetet, s megjósolták, mire visszajövünk, már nem a jó békevilágba érkezünk.

A gyakorlat egyenesen káprázatos volt. Remek idő, ragyogó tiszta nyári napok, zöld tenger gyenge hullámzással és csillagos éjszakák. Ha lehetséges volt, hallgattuk a hazulról jövő rádiójelentéseket. Ezek a jelentések kezdtek már túl komolyak és háborús szagúak lenni.

A nagy igyekezettel kezdett gyakorlatok egyre inkább érdekességüket vesztették. A pihenőőrségek ágyaikban hevertek, és politikáról beszélgettek. Ebben különösen Gustav Böhm volt fáradhatatlan. Kövér testéből állandóan csorgott a bölcsesség.

Legrejtettebb valónk azonban mégsem gondolt arra, hogy háború lesz. Mert az a gondolat, hogy a nagy nemzetek megint szétmarcangolják egymást: a legnagyobb ostobaságnak látszott.

És mégis megjött a háború!

Úgy emlékszem arra az órára, mintha az imént történt volna. Endrass-szal együtt álltam a toronyban. Szeptember harmadikán délelőtt tíz óra volt. Friss északi szél kergetőzött az óceánon, s a hullámok szép fehér taréjdíszt hordtak. Tengeralattjárónk fél gőzzel szaladt. A tathullámok csendesen suhogtak, s lentről a motorok egyenletes, nyugodt dörgése hallatszott fel hozzánk.

Ekkor valaki lent a mélyben elkiáltja magát: – Főhadnagy úr!... – S még egyszer, hangosabban: – Főhadnagy úr!

Mindjárt ezután Hänsel matróz feje bukkan fel a torony kijáratában... sápadtan... alig jut levegőhöz...

– Főhadnagy úr... különjelentés... *Háború Angliával!*

Lerohanok a lépcsőn. Odalent Spahr és

két ember kuksolnak egy barna ládika körül, amelyből idegeket tépő indulók harsognak! Itt állnak összeszorított szájjal, szótlanul...

– Mi az? Mi történt? – kérdeztem.

– Rögtön megismétlik, főhadnagy úr – suttogja Spahr.

A zene abbamarad és megszólal a rádióbemondó.

Itt a Nagynémet Rádióadó! A drótnélküli szolgálat különjelentését adjuk! A brit kormány azt a követelést terjesztette jegyzékben a német birodalmi kormány elé, vonja vissza azonnal a Lengyelországban előrenyomuló csapatait a kiindulási pontjaikra...

Ma reggel kilenc órakor a berlini angol nagykövet provokáló jegyzéket nyújtott át, amelyben az áll, hogy amennyiben éjjel tizenegy óráig London nem kapna kielégítő és megnyugtató választ, Anglia, Németországgal szemben, hadiállapotban levőnek tekinti magát. Erre az angol nagykövetnek azt a választ adták, hogy a német birodalmi kormány és a német nép visszautasítja az angolok ultimatív formában támasztott követeléseit. Ezeket el nem fogadhatja és nem teljesítheti!

Most következett a német memorandum felolvasása... majd megint csattogó katonanóták... E perctől kezdve a jelenben vagyunk!

Hallgattunk. Agyamban csakúgy rajzottak a gondolatok. *Háború!* Háború a zsákmányjog szabályai szerint. Operációs területünket szabadon választhatjuk meg.

A katonanóta még mindig zúg, egyébként mindenki hallgat. Mintha mindenki visszafojtott lélegzettel várná, mi lesz ezután. A központban a három ember mereven áll, és engem néz. A térképre vetek egy pillantást, majd magamhoz intem Spahrt.

– Irány 220 fok... itt akarok majd tevékenykedni – mondom és megmutatom a bizonyos irányt. Önkéntelenül is tompán beszélek. Elöl azonban, ahol a pihenőőrség az ágyaiban hever, megszólal valaki:

– Isten könyörüljön azokon, akik ezt a háborút felidézték...

Lassan megint a toronyba mászok. Endrass és a másik két őr feszült figyelemmel néz rám.

– Nos, Endrass, mégis itt a háború – mondom.

– Ha így van, legyen így – válaszolja kurtán a tiszt.

Aztán kiadom parancsaimat:

– Valamennyi őr állandóan, messzelátóval figyeli a tengert! Mihelyt bármit látnak, azonnal jelentik nekem! Különösen a repülőkre és az ellenséges tengeralattjárók periszkópjaira vigyázni!

Endrass némán tiszteleg. Jómagam

megint lemegyek. Hátul, egy kis lyukban, amely egyben a hálóhelyem és a dolgozószobám is, megkezdem hadinaplóm első oldalának írását.

Mikor elkészülök ezzel, ágyamba bújok. „Hát háború – gondolom –, most kezdődik a nagy próba!” Mivel tudom, hogy a jövőben minden erőmre szükségem lesz, aludni akarok... és tényleg, néhány perc múlva már el is nyom az álom.

Kiáltás ébreszt fel.

– Torony jelenti a parancsnoknak! Jobbra kétszáz fokkal hajófüst!

Felugrom.

– Mi az?

Egy ember a központban ismétli a jelentést. Ki az ágyból, letépem a sapkámat a szögről, és felkacsázom a toronyba.

A horizonton, a meleg délutánban: füst. Vékonyka és reszkető. Mintha a távolban valaki burgonyát sütne. Szememhez veszem a messzelátót, és figyelek.

Lassan tolódik fel az a valami a horizont fölé. Arra vétetem az irányt, és a leggyorsabb ütembe megyek át. A hajóorr keltette fehér tajték elönti a fedélzetet...

Láthatóan közeledünk. Úgy látom, teherhajó. Öt-hatezer tonnásra becsülöm.

Mihelyt a hajó ormótlan hídját kivehetem, merülünk. A dízelmotorok hallgatnak. A víz suhogva tölti meg a cellákat.

Aztán énekelve kezdik munkájukat a villamos gépek. Mi a toronyban állunk. Az üveget a szememhez tapasztva meredek a zöld síkon egyre nagyobbodó fekete pontra, amely lassan testesedik.

Endrass elfulladó lélegzettel szól fel a központból:

– Tényleg itt az első zsákmány?

– Ember, Endrass, csend! – kiáltom vissza. – A papának lesnie kell!

A hajó irányába tartunk. Most már a gőzös hovatartozandóságát is meg tudom állapítani. Piszkos, lompos görög tehergőzös, amely asztmatikusan köhögve vonszolja terhét a tengeren.

– Görög hajó! – kiáltom, s mindjárt utána: – Tüzelésre felkészülni! Előkészíteni a jelzőlobogókat! Jelentést, ha a központ kész!

Döngő futkosás a hajóban. Hallani a csattanó zajt, amint a gránátokat kiszedik ládáikból, az acélos csengést, amint sorba rakják őket.

Pillanatokkal utóbb már itt a jelentés:

– Tüzérségi harcra készen!

Felemelkedünk a felszínre. A levegő sustorogva nyomja ki a cellákból a ballasztvizet.

– Felnyitni a torony kijáróját! Ki a fedélzetre! – Utánam felnyomakodnak a tüzérek. – Egy lövést! – parancsolom.

Mindjárt ezután Endrass hangja, amely messze a víz fölé száll: – Egy lövést!

A löveg felüvölt. Robbanásának döreje reszketve szalad végig a tengeralattjáró testén. A görög hajó orra előtt száz méternyire levág a gránát. Vízsugár tör a magasba, és füstfelhő száll a víz fölé. Miközben csattogva csavarják ki a magasba jelzőárbocunkat, Endrass már tovább utasít:

– Tölteni! Biztosítani!

A görög hajó fedélzete hangyabolyhoz hasonlít. Fejetlenül, összevissza szalad mindenki. Az üvegen át minden egyes alakot tisztán megfigyelhetek. Kétségtelen, hogy felbukkanásunk pánikszerű ijedelmet okozott odaát.

Lelassítják iramukat, majd megállnak. Előttünk fekszik a hajó. Szorgalmasan fújja fáradt gőzét. Odaát az árbocon megjelenik nemzeti és megkülönböztető lobogójuk, s mi átjelzünk nekik: „Küldje át a csónakját a papírjaival!”

Óvatosan közelébb toljuk magunkat a nagy, idomtalan bárkához. A lövegünk minden pillanatban elsülhet.

Mikor hallótávolságra jutottunk, számhoz illesztem a megafont és átkiáltok:

– *Send a boat please with your papers!**

*Küldjön át egy csónakot, kérem, a papírjaival!

Ugyanebben a pillanatban, amint a megafont a számhoz emelem, a görög hajó csónakjai mögött eltűnnek az emberek. Csak a kezeik látszanak, amint német köszöntéssel a csónakok fölé tartódnak. Mintha valami csodálatos hús-növény virulna s reszketne a szélben.

Hosszú szünet után megjön a válasz: „O.K., sir!"

Ekkor a görög hajón lázas élet kezdődik. Mindkét mentőcsónak a vízre repül. Majomszerű mozdulatokkal mászik beléjük a személyzet. Raktártetők, deszkák repülnek a vízre. Mihelyt a csónakok megteltek, a legénység azon van, minél messzibbre jusson a saját hajójától és – tőlünk is. Úgy dolgoznak, hogy az evezők majdnem beletörnek. Mintha regattán versenyezne a két csónak. Mintha evezve akarnának elmenekülni előlünk!

Lassú menetben követjük a csónakokat, és néhány perc múlva el is érjük mindkettőt. A benne ülők rögtön behúzzák evezőiket, és fejük fölé tartják mancsaikat.

– Who is the captain?* – kérdezem.

Magas, szőke ember emelkedik fel a csónakok egyikében.

– A papírjait!

*Hol a kapitány?

A kéz, amely barna aktatáskát nyújt felénk, reszket.

Gondosan átnézem a papírokat. Minden rendben... semleges szállítmány... és éppen Németországnak! A legcsekélyebb ok sincs a beavatkozásra.

– All right – mondom és visszaadom a táskát. – You may go on!*

A kapitány bizalmatlanul mered rám.

– A találkozásunkról nem szabad táviratoznia! – figyelmeztetem. – Különben, ha megtenné, ezt ellenséges cselekedetnek kell minősítenem.

A kapitány gyorsan és kedvesen bólint, és német üdvözlésre emeli a kezét. Mi pedig továbbindulunk. A görög csónakokban a tengerészek még mindig magasra emelt kézzel ülnek, s csak miután több mint egy mérföldnyire távoztunk, látom, hogy a csónakok gyorsan visszatérnek a hajóra.

– Nem gondolja, kapitány – jegyzi meg Böhm, és gondterhelten csóválja kerek fejét –, hogy ezek a görögök becsaptak bennünket?

A következőket válaszolom:

– Kedves Böhm, elsősorban is én, mint öreg kereskedelmi tengerész, szemüveg nélkül is jól látok; de meg aztán egy tisztességes keresztény hajós ilyen megjegyzé-

*Minden rendben... Tovább utazhat!

seket csak kivételes esetben engedjen ki a száján!

Böhm úgy összecsapja a bokáit, hogy beleremeg az arca. A láthatár szélén a görög hajó újra füstölögni kezd. Továbbsuhanunk, mindig a nagy hajózási útvonal mentén. De úgy látszik, vadászbalszerencse ragaszkodik hozzám az első sikertelen kísérlet óta. Két napon át nem is láttunk egyebet víznél és égboltozatnál.

Végre szeptember ötödikén hajnalban ismét füstszalagot figyel meg az őrség. Éppen fönt voltam a toronyban. Furcsa reggel: ködcsomók úszkálnak mindenfelé, s mögöttük vérvörösen kél a nap. Nehéz dolog ilyen körülmények között valami okosat véghezvinni. A füstöt is csak akkor pillantottuk meg, mikor a hajó már előjött a láthatár mögül, és kis fekete pont alakjában jelentkezett. Különös, összevissza vonalban hajózik, ahogy a szitakötők szoktak szállni a víz fölött. Meg is jegyezte Endrass:

– Csak a rossz lelkiismeretnek vannak ilyen görbe útjai, kapitány!

Lemerülünk. A periszkópon át figyelem a hajót. Látom, közelebb jön. Kövérkés, kurta formájú tehergőzös, cifrára mázolt fedélzettel. Kéménye élénkpiros. A fedélzete fekete, és a hajótest zöld. Az elején nagy betűkkel ez a név: *Bosnia.*

Angol hajó! Kétségtelenül hazulról figyelmeztették, mert ideges és minden rosszra felkészült. Nem volna célszerű, ha előtte bukkannék fel. Talán fel is fegyverezték, vagy talán megkísérelné, hogy belém szaladjon.

Engedem, hadd vonuljon el előttem. De közvetlenül mögötte felbukkanok, és máris eldördül a tatja elé leadott lövés. A gőzös elfordul, és látom, hogy az orránál a hab egyre tömörebb lesz. Megkísérli, hogy ellógjon!

Még egy lövés, de már annyira közel hozzá, hogy a becsapódás ütötte víztölcsér elborítja a fedélzetét. Mégsem áll meg. Ugyanakkor a tengeralattjáró lehallgatóközpontjából befut hozzám a jelentés: – Parancsnok! Az ellenség táviratoz!

Egy küldönc lép mellém:

– Itt a lehallgatott távirat!

Átadja a cédulát: *...német tengeralattjáró vadászik rám, és üldöz! Sürgős segítséget kérek!* – Aztán a pontos helyzetjelentés, és utána szakadatlanul S. O. S. jelek!

Itt már nem lehet várni! Erre már élesen kell lőni! Megadom Endrassnak a jelt. Emberei gyorsan töltenek, éppoly nyugodtan, mintha hadgyakorlaton lennének. Aztán Endrass hangja: – Sortüzet! – Rövid, fültépő csattanás... és a gránát pontosan ül a *Bosnia* testében! Mindjárt a találat

után a hídjáról kék füstfelleg csapódik a magasba. De azért a *Bosnia* továbbhalad...

– Ötszörös gyorstűz!

Ismét találat... és a harmadik is...

Erre az angol megáll. Mint a halálra sebesült vad, hever a hajó a vízen. Füst száll a raktáraiból, súlyos, kékessárga füst. A magasba száll, aztán szétterül, mint a virágszirom, és ott marad lebegve a hajó fölött. A raktárakban kénszállítmánynak kell lennie, másként ez a füstképződés el sem képzelhető.

Lassan megközelítjük az ellenséget, és én megfigyelem, amint a legénység gyorsan csónakokba száll. Ekkor Hänsel felkiált mögöttem:

– Füstoszlop a láthatáron!

Megfordulok. Tényleg, az északnyugati horizonton vastag füstszalag mutatkozott. Nehéz és fekete, mint valami gyászlobogó. Villámgyorsan határoztam. Ez nem lehet más, mint angol segítség... Valami romboló vagy cirkáló...

– Figyelje erősen a hajót – szólok oda Hänselnek –, rögtön jelentse, ha rájött, miféle szerkezet.

A *Bosnia* emberei önmagukat múlták felül sietségükben. Egyik csónakjukba erősen becsapott a víz. Szomorú látvány volt, ahogy ebben a csónakban lévők tehetetlenül tovavergődtek. Néhányan kiáltoztak,

mások a karjaikat tárták felénk, és kétségbeesetten integettek.

A süllyedő csónak mellé irányítom a hajónkat. Saman és Dittmer a jobb oldalon hasra feküdtek, hogy kihalászhassák a hajótörötteket. Messzire kinyúlt karokkal fekszenek, hogy a hajótörötteket megragadhassák. A *Bosnia* mentőcsónakja most már színültig tele vízzel. A tenger egy hulláma átcsap a ladikon. Néhány ember a vízben úszkál... Egy újabb hullámhegy eltépi egymástól őket. Csak itt-ott imbolygó fejeket lehet látni.

Néhányan összevissza kapálóznak. Ezek nem tudnak úszni. Mások erőteljes csapásokkal a *Bosnia* másik mentőcsónakja felé úsznak. Most ez is közeledik, és igyekszik a hajótörötteket felvenni.

Saman és Dittmer hirtelen kinyúlnak, és a fedélzetre rántanak egy embert. Kicsi, vörös hajú fickó az illető. Valószínűleg a szakácsinas. Víz fröccsen le róla, még az arcáról is.

Ekkor Hänsel jelenti:

– Kapitány úr... teherhajó!

Szemem elé kapom az üveget. A délnyugat felől jövő hajó teste magasan a víz fölött áll. Láthatóan nincs benne rakomány...

– Jó, Hänsel – felelem, és mély lélegzetet veszek. Rendkívül kellemetlen lett vol-

na egy találkozás valamilyen rombolóval, mielőtt a *Bosniát* elsüllyesztem!

Az inas közben talpra állt, Dittmer és Saman mellett a korláthoz lépett. Reszketett a hidegben. Magamhoz intem a toronyba.

– Ugye, te a *Bosnián* szakácsinas voltál? – kérdezem.

– Igenis, uram.

– Mi volt a szállítmányotok?

– Kén, uram.

– Hová akartatok eljutni vele?

– Glasgow-ba, uram.

Ronda cockney-angolt beszélt ez a gyerek! De nyugodtan válaszolgat; látom rajta, hogy a londoni slums szülötte, aki sohasem ijed meg semmitől.

– Miért reszketsz? Annyira megijedtél?

– Ördögöt. Fázom!

– Majd kapsz egy pohár konyakot – mondom.

A gyerek meghajlik, s örömében beszédes lesz:

– Nagyon természetes, hogy mindnyájan nagyon megijedtünk, sir. Ön nem tudja elképzelni, mit jelent az ilyesmi! Az ember nézi a vizet, és az égen kívül nem lát semmit... Aztán egyszerre előjön egy ilyen marha nagy holmi a közvetlen közelből! Egész hangosan fújtat, mint egy állat. Azt hiszem, uram, ha a Loch Ness-i szörnnyel találkoztam volna, sem ijedtem volna meg ennyire!

Ebben a pillanatban a *Bosnia* második mentőcsónakjához érünk.

– Hol a kapitány? – kiáltom át.

A csónakban feláll egy tiszt, és a *Bosniá*ra mutat.

– A fedélzeten! – kiáltja vissza.

A hajóra tekintek. Teljesen lángba borulva és füsttengerbe borítva siklik tova lassan, mint valami úszó vulkán.

– Mit csinál a kapitány ott?

– Most égeti el a papírokat.

Rögtön magam elé képzeltem a helyzetet. Egy ember, teljesen magára hagyatva a lángban álló hajón, a partoktól sok száz mérföldnyi távolságban, eleven tűz közepén, mentőcsónak nélkül ott marad, és szorgalmasan égeti el az iratait! Csak azért, hogy azok ne kerüljenek az ellenség kezébe. Tiszteletet érdemel...

– És ön kicsoda? – kérdeztem a tisztet.

Az illető tiszteleg.

– Első tiszt a *Bosnián*!

– Jöjjön át a fedélzetünkre!

Átmászik. Dittmer segít neki ebben. Alapjában véve nem is látszik tengerésznek, mert zsíros, mogorva, sápadt, s mintha a húsa szétesőben lenne. Mikor már a fedélzeten áll, még egyszer tiszteleg.

Közben a kis szakácsinast átadtuk a *Bosnia* mentőcsónakjának, s útnak indulunk a másik gőzös irányába. Ez egy ha-

talmas norvég hajó, amelynek majdnem az egész törzse kiáll a vízből. Útközben még egy úszó embert találunk. A hajónk megáll, Saman és Dittmer kihalásszák ezt is.

Lemegyek a toronyból, és megnézem a megmentett embert. Mint egy halott terül el a vaslapokon. Kis termetű, sovány emberke, aránylag még fiatal; de úgy dolgoztatták, mint valami igáslovat. Szénmaradványoktól fekete az arca... a ruhája csupa rongy... Alighanem a *Bosnia* egyik fűtője lehetett szegény.

Saman lehúzza róla az inget és zekét. Rettenetesen sovány test tűnik elő. A bordái oly élesen látszanak, mint egy ketrec lécei.

Dittmer mesterséges lélegzést csinál rajta. Mellettem áll a *Bosnia* első tisztje, ő is nézi, mi történik. Egyszerre megszólal:

– A német mégis nagylelkű fajta, sir.

Ránézek... Itt áll vastagon, zsírosan, ápoltan és nyálkás ravaszkodásával valószínűleg nagyon megelégedetten. Nem tudom megállni, hogy gorombán oda ne szóljak neki:

– Inkább ennek a szegény ördögnek a tisztességes ellátásáról gondoskodott volna! – Aztán faképnél hagyom, és visszamegyek a toronyba.

A norvég teherhajó most már annyira közel jött, hogy az elején csattogó lobogóját

is tisztán kivehetem. Jelzem neki, álljon meg. Meg is teszi, majdnem teljesen a hajónk orra előtt. A törzse mint valami hegyoldal mered ki a vízből.

Jelzést adok! „Kérem, vegye fel annak az angol hajónak a legénységét!" A norvég igennel válaszol, és csónakot bocsát a vízre.

Mikor a csónak szorosan a hajónkhoz simul, mindenekelőtt a kis fűtőt adom át. Még mindig eszméletlen. Aztán az első tisztet küldöm. Tiszteleg és elmegy.

Beszélek a norvég hajó egyik tisztjével, és elmagyarázom a helyzett. Mutatom neki a *Bosnia* csónakját és a háttérben lángoló hajót. Éppen akkor ugrik a *Bosniá*ról valaki a vízbe. Alighanem a kapitány. Valószínűleg már elkészült a papírok elégetésével...

– Azt az embert is ki kell mentenie – mondom.

A norvég bólint, és még egy csónakot bocsát le.

Megvárjuk, míg elkészül a mentéssel. Elég sokáig tart, de közben embereim élesen figyelik a láthatárt, mert hiszen a *Bosnia* táviratozott, és a saját füstje mint segélykiáltás rezeg a lángoló hajó fölött! Ezt a füstoszlopot száz és száz mérföldről látni lehet.

Végül is a norvég köszönt a lobogójával, és déli irányban elgőzölög. Mi pedig kény-

telenek vagyunk egy angolnát feláldozni, hogy azzal a csökönyös *Bosniá*val végre már végezzünk.

Ez volt az első éles torpedóvetésünk a háborúban. Az egész legénység a fedélzeten áll, mikor a lövés kimegy. Mindenki a hatást lesi. Ismerjük ezt már képekről... mikor a megtorpedózott gőzös az orrára áll, felágaskodik, a hajó fara toronymagasan lebeg egy pillanatig, s aztán eltűnik a mélyben.

Ezúttal azonban más valami történt. Kevésbé patetikus és hideg kiszámítottságában talán még félelmetesebb... A torpedó becsapódása nyomán óriási vízoszlop szökött fel az árbocok hegyéig, aztán a hajó egyszerűen két darabra szakad éppen a közepén... darabjai mint roppant sziklák tűnnek el a vízben. Néhány üres láda, felfordult csónak, pár fadarab a hullámokon... ez minden, ami megmaradt belőle.

Gyors menetben észak felé haladunk ezután. Csak két nap múlva találkozunk ismét egy hajóval. Ez is angol. *Gartavon,* ez a név állt hatalmas betűkkel az orrán kétfelől. Háromezer tonnásra becsülöm a tehergőzöst. Közvetlenül mögötte bukkanunk fel, és onnan adjuk le a megállást parancsoló ágyúlövést.

Nem áll meg. Természetesen ez is segítségért eseng a szikratávírójával. Gépsze-

rűen következik a második lövés. Most megáll, és az adója elhallgat. Legénysége csónakba száll.

Csodálatos, milyen pontosan, nyugodtan végzi a legénység ezt a manővert. Semmi zavar, semmi hamis fogás. Minden úgy történik, mint akármelyik hadihajó gyakorlatán.

– Jó kiképzésben lehetett részük ezen a bárkán – gondolom.

Mihely a csónakok vizet érnek, a legénység evezni kezd. Rövid, kemény húzásokkal távolodnak a hajójuktól. Mikor jó darabra elmentek már, vitorlákat vonnak fel. Megfigyelem a távcsövemmel: nagyszerűen megy náluk minden! Aztán az elhagyott hajót veszem szemügyre.

Most az egyszer azonban rettenetesen megijedtem. A *Gartavon,* a személyzet nélküli hajó, megint mozogni kezd, és egyenesen felénk tart! Azonnal tudtam, miről van szó: a tengerészek a hajót, mielőtt lementek róla, irányba állították és elindították!

– Mindkét gép teljes erővel előre! – kiáltom le a hajóba. A másodpercek, míg a parancsot végrehajtották, nagyon kínosan teltek... Mire a dízelmotorok felbőgtek, mintha órák teltek volna el... és a *Gartavon* egyre közeleg... árnyéka már a csavarjainkra hull, majdnem az egész tengeralattjárót betakarja... De most a víz felforr

a csavarok forgásában... hajóm előbbre repül, és a hatalmas angol hajó – a vízvonalunkat vágva – közvetlenül mögöttünk száguld tova!

Oly közel jött, hogy az általa felvert hullám a hajónk farát egészen oldalt nyomta!

Éktelen düh ömlik végig rajtam. Üldözőbe vesszük a két csónakot. Ezek gyorsan távolodnak. Egyszerre vitorláznak és eveznek is. Céljuk az, hogy végleg elmeneküljenek.

„Ne feledd, hajótöröttekkel van dolgod!" – igyekszem megnyugtatni önmagamat, miközben a csónakok mögött száguldunk. Közvetlenül a *Gartavon* kapitányi csónakja előtt megállunk. Alig vagyunk tőle tíz méternyire. Hozatok egy tölcsért, és átkiáltok:

– Halló! A kapitányt keresem!

A csónak hátában feláll egy magas, szőke alak. Ez a *Gartavon* kapitánya – igen korrekt, igen ápolt, a feje búbjától a cipője sarkáig úr. Legalább is külsőleg. Mellette a padon az első gépésze ül. Ahogy ez a fickó nevet! Fehér fogai élesen kilátszanak fekete szakállának erdejéből. Egész bizonyos, hogy a hajóját ő engedte nekünk, s az sem kétséges, hogy a kapitány is tudott erről a műveletről.

– Vannak még emberei a hajón? – kiáltok át a megafonommal.

– No, sir.

– Miután kimondottan ellenséges cselekményt követett el, nem keresek mentőhajót szikratávírón az önök számára, hanem ha véletlenül semleges hajóval találkozom, majd a segítségére küldöm.

– O. K., sir – válaszolja. – Elvitorlázhatok ezek után?

– Yes, go on! – kiáltom vissza.

Tiszteleg. Én is. Udvariasak voltunk egymáshoz: két igazán lovagias ellenség. Mintha iskoláskönyvből vágtak volna ki bennünket. De az udvariasság mögött jéghideg gyűlölet vibrált. Két egymást gyűlölő nép haragja... Népeké, amelyek most utolsó, végsőkig menő, a lét vagy nemlét kérdésében döntő küzdelemre álltak ki egymással...

Visszamentem a *Gartavon*hoz, amely nagy ívben körben száguldott, mint egy cövekhez kötött, űzött juh. Takarékoskodni akartam torpedóimmal, ezért néhány gránátot küldettem a gerincébe. A fedélzet lemezei felszakadtak, gőz tört elő a hajóból, s lassan elmerült a *Gartavon* is oda, ahová szántuk.

No még egy lövést!

Mint valami halálosan eltalált, hatalmas állat, dőlt a hajó az oldalára, megfordult saját maga körül, pillanatra láttuk a fara víz alatti részét, tele zöld tengeri fű-

vel és algával, aztán az egész, mintegy vezényszóra, eltűnt a hullámokban.

Ettől kezdve a háború napról napra keményebb feladatokat hozott. Az angolok felfegyverezték kereskedelmi hajóikat, vagy rajokban közlekedtek. Eszerint dolgoztunk mi is. Jött a parancs: minden hajót, amelyet hajókíséretben találunk, felszólítás nélkül torpedózzunk meg. A német búvárnaszádokon szállóigévé vált: aki konvojban közlekedik, belepusztul.

Nekem eddig egy sem akadt az utamba. De egy téli délutánon ismét füstoszlopot láttunk a magasba gomolyogni a láthatáron. Aztán megjelent egy hatalmas gőzös árnyképe. Utána még egyé. Végül az árbocok egész erdeje tűnt fel nem is nagyon messze.

Tizenkét gőzöst számoltunk össze, és ezeket öt angol romboló kísérte. Védekező mozdulatokkal kanyarogtak ide-oda a hajók, mint ahogy részeg emberek az utca egyik oldaláról a másikra támolyognak. A kis rombolók szintén szögmenetben szaladgáltak a konvoj körül. Mi viszont egyenes vonalban feléjük tartottunk. A tenger eléggé hullámzott, és a szürke felhők majdnem a vízig lógtak. A szél északnyugat felől éppen szembe fújt.

Nehéz feladatnak bizonyult az ellenség összevissza irányát követni. Állandóan irányváltozást kellett elrendelnem. Perisz-

kópunkat, melyet mint valami csápot, sűrűn toltunk a víz fölé, a zöld hullámok minduntalan elöntötték. A látási viszonyok egyre inkább romlottak.

Végre eljött az este. Ég és tenger végtelen szürkeségbe olvadt. Vadász ennél a félhomálynál nem szokott tüzelni. Ezúttal azonban más volt a helyzet. Más törvények vannak most... szemmel tartottam a nyájamat, és kiválasztottam egy juhocskát belőle. Ez egy vastag tartályhajó volt, harmadik a sorban. Nagyobb és nehezebb a többinél, s a tartályhajók a legértékesebbek... zsákmány szempontjából!

Mi, németek, nem felejtettük el Jellicoe szavait, amelyek szerint a szövetségesek a világháborúban kőolajhullámokon úsztak a győzelem felé... Nos, ezúttal a petróleumhullám nem fogja elérni a partokat.

Oly közel jutottunk, hogy a sebességet csökkentenem kellett, különben egyenest beleszaladtam volna a tankhajóba. A víz alatt is tisztán kivehettük nehéz csavarjainak dörgő csapkodását. A nézőnégyszögben megjelent a tank orra... Mint óriási fal tornyosult egyre feljebb és feljebb, és pillanat múlva betöltötte az egész látómezőnyt.

– Tűz! – kiáltottam.

A torpedókilövést követő rázkódás remegve szaladt át a tengeralattjáró testén. Spahr a hajóközépen egykedvűen számolt...

Tizenöt... hiszen ez nem is lehetséges! Tizenöt másodperc és még nincs robbanás?... Elhibáztuk volna? Ilyen kis távolságból?

Ohó, megvan a hiba! Nevetséges... elfelejtettem átállítani a periszkópot a közeli célra. Ebben a pillanatban tompa dördülés... Hurrá! Az angolna talált! Óvatosan kitoltuk periszkópunkat a víz fölé. Szörnyű világosság csapott belé! Vakító fény! Az eltalált hajó törzsétől égig érő tűzoszlop szökött felfelé! Az oszlop legalább százötven méter magas volt.

Két romboló gyorsvonati sebességgel törtetett felénk.

– Vigyázz! Rombolók! – ordítottam le a mélybe. Ekkor már az első vízibombák vijjogva vágódtak a vízbe, és a tengeralattjárót erős lökések érték.

Be a periszkópot, hamar lefelé az irányt... A borzasztó percekben a lélegzetünket is visszafojtottuk... Most még egy, még közelebb eső robbanássorozat... mintha valami goromba marok ragadta volna meg a tengeralattjárót, és ide-oda rázogatta volna!

Aztán ismét... csönd.

Ebben a csöndben a rombolók csavarjai élesen zörögtek. És megérkezett a harmadik bombasorozat. Ezúttal a goromba tenyér irtózatos ütést mért ránk. Üvegek törtek össze recsegve... Félelmetes félhomály... villanylámpák robbantak szét... a

manométer, a vízmérőszerkezet szétmállottak, és darabjaik szerterepültek.

A hajó imbolygott, mint a bokszoló, akit állon találtak. De aztán ismét egyensúlyba jött. Wessels nyugodt hangja csendült:

– Károkat a központba jelenteni!

Az állomásokról rögtön megérkeztek a válaszok. Hajófar: három villanykörte szétpukkant. Hajóorr: két manométer kiesett, több villanykörte tönkrement. Távírószoba: világításban erős hiba, pótvilágítás bekapcsolva... Csend.

Aztán valami szuszogásféle, mint mikor a fóka kifújja magából a levegőt. Egy hang a központból:

– Ember, ezúttal megint disznó szerencsénk volt...

Teljes erővel tovasuhantunk a mélyben. A bombák már messzire robbantak tőlünk. De most, a távolból... irtózatos robbanás... csikorgás, mint amikor acél súrlódik. Lassan a magasba tolódik a periszkóp. Odafönt most éjszaka volna. De az égboltozatot ötszáz méteres lángoszlop metszette ketté. Ötszáz méter hosszú és száz méter magas tűztorony... a tartályhajó felrobbant, és lángoló tartalmát a tenger felszínére öntötte!

Egy pillanatra az emberekre gondoltam, akik ebben a lángtengerben kínlódnak. Megborzongtam.

HARAPÓFOGÓBAN

Parancsot kaptunk, hogy akadályozzuk az angol partraszállást a norvég partokon. Tehát napok óta Narvik környékén cirkálunk. Egyik áprilisi nap késő délutánján befutunk a fjordba.

Gyönyörű az idő. A nap világoskék égen sugárzik. A havas hegyoldalak élesen verik vissza a fényt.

Lassan és óvatosan osonunk be a fjordba. Jobbra-balra hatalmas sziklafalak, több száz méter magasak, majdnem merőlegesen esnek alá a tengerbe, s előttünk egész keskeny a víziút. A víz, amelyben csavarjaink dolgoznak, sötét és csöndes. Félelmetes utazás... Minden pillanatban feltűnhet egy ellenséges repülő valamelyik kanyarban, s ha így történne, rossz lenne, hiszen a tiszta vízben igen nagy mélységig le lehet látni. Minden öböl ellenséget takarhat, ellenséget, aki ugrásra készen vár ránk, és meg akar semmisíteni, éppúgy, mint mi őt. Minden ház, minden út veszélyt rejteget. Norvégia ma-

gatartása ez idő szerint még nem volt ismeretes...

A hídon állunk, és látcsöveinkkel mindent szorgosan átvizsgálunk. Amott egy kis telep. Néhány apró, barna ház, egymástól jókora távolságra, szorosan a sziklafalhoz tapasztva. Máris lemerülünk periszkópmélységre.

Mire újból feljövünk, már éjszaka van. Az észak fakó, világos nyári éjszakája, amelyben csak a színek mosódnak el, a kontúrok élesen rajzolódnak elő.

Lassan megkerülünk egy sziklafokot. Ekkor... alig kétezer méternyi távolságban... egy horgonyzó hadihajót pillantunk meg!

Angol cirkáló, legalább hét-nyolcezer tonnás. Élesen válik el az árnyképe a hóval borított sziklafaltól. Hajómat azonnal támadó helyzetbe hozom. Vállalkozásaink végén vagyunk, egyetlen torpedónk maradt... csak egy lövést ejthetek. *De ennek találnia kell!*

– Csövet készenlétbe! Cső... vigyázz... tüzet!

A visszaható erő még a hajótestben vibrál, de máris megfordulunk, és meneküléshez látunk. Csak lassan haladhatunk, mert gyors járatnál a motorok lármája és a hullámok elárulnának bennünket. Ennyire közel az ellenséghez lemerülni lehetetlen, mert itt, közvetlenül a part mel-

lett a víz egészen sekély. Mialatt megfordulunk, megfigyelem a torpedó útját.

Átkozott balszerencse... a lövedék nem szalad egyenesen! Torpedóknál ez gyártási hiba, és nem egyszer előfordul. Egyenesen az angol hajó előtti sziklafalnak tart, széles ívben! Ugyanekkor gyenge csikorgás a hajó elejéről. Homokon vagyunk! Felfutottunk, és máris a zátonyon ülünk! Éppen az ellenség tűzvonalában! Majdnem az ágyúk torka előtt!

Mennydörgő csattanás. A torpedó elérte a sziklát, és felrobbant. óriási vízoszlop lövellt a sziklákra.

A pillanat tört részéig megbénít a szörnyű érzés: reménytelen helyzet, elvesztünk!

De mégis meg kell kísérelni: cselekedni, gyorsan cselekedni!

– Mindkét gép állj! Mindkét gép teljes erővel hátra! – kiáltom.

A motorok dörögnek, szikrák ugrálnak, homokzápor hull a hajó farára. De az csak nem mozdul! Rövid pillantás az angol cirkálóra. Nincs mit látni: tovább alszik eloltott lámpáival, mintha narkotikus álomban lenne.

Hívatom az első őrtisztet:

– Ön most a hajó hátsó szélére áll, s minden szabad embert ide-oda futtat a fedélzeten, hogy a hajót ingásba hozza!

A második őrtisztnek:

– Le a hajóba. Azonnal megsemmisíti a titkos parancsnoki iratokat, a naszádot előkészíti a felrobbantáshoz! – Warendorf, a másodtiszt, eltűnik a lyukban.

Rövid pillantás hátra, az angol hajó felé. Érthetetlen... még... mindig alszik. No, ilyen jó alvó szeretnék lenni, ha majd nyugdíjba megyek!

Újabb parancsok: – Valamennyi első csőből kinyomni a vizet! Elülső cellákat kifújtatni! – Az a szándékom, hogy a hajót elöl tehermentesítem.

A tengeralattjáró olyan, mint a hangyaboly. Alulról emberek rohannak fel, elszaladnak előttem, s lesiklanak a lépcsőn a fedélzetre.

Éles, trillázó sípjel az első tiszt szájából, amire számos csizma zöreje a válasz. A személyzet a hajó bal oldalára rohan.

Megint egy sípjel; alig hallható a motorzajban. A lábak visszarohannak a jobb oldalra.

Így megy ez percekig... jobbra, balra, jobbra, balra. A tengeralattjáró nehézkesen mozog, de nem szabadul a zátonyról. Meg kell kísérelni a fordulást.

– Jobb oldali gép stop! – kiáltom. – Egészen a bal oldalra! Jobb oldali gép lassan előre!

Nehéz, lassú fordulás... és ott maradunk a zátonyon.

A megfigyelő jelent e pillanatban:
– Parancsnok úr... itt egy... árnyék!
Villámgyorsan megfordulok:
– Hol?...
A megfigyelő az éjszakába mutat, bal felé.
Künn a fjordban, közvetlenül a mi öblünk előtt, lassan egy hajó közeledik. Nem halljuk a zörejét, s alig látjuk. Szürkén jön az alkonyban.
Ekkor azon a hajón valami elkezd villogni. Fényjelzések. Morzeadások lámpával. Minket hívnak, és leadják ismertetőjelüket.
– Parancsnok úr, mit válaszoljak nekik? – kérdi az őr. Önkéntelenül is halkan beszél, pedig a gépek lármája minden szónál erősebben hangzik.
Most az a helyzet, hogy kétszeres ellenség harapófogójában vagyunk. Hátunkban a cirkáló, előttünk az ismeretlen jármű.
Hänsel kezében már ott a morzelámpa.
– Hagyja ezt! – mondom kedvetlenül. – Talán azok ott elsötétített jelzőhajónak néznek.
A hajó még mindig nekünk morzézik, de mi hallgatunk. Végül is a hajó beszüntetni hiábavaló jeladásait.
– Parancsnok úr – szólal meg a hátam mögött Hänsel –, odaát, közvetlenül a part mellett hever valami öreg halászbárka...

Abbahagyja a mondanivalóját, de az agyunk ebben a feszültségben szinte együttműködik, s én megértem, mit akar, beszéd nélkül is. Ha minden kötél szakad, eljuthatunk a bárkával Narvikba... Máris leadom a parancsot: – Gépfegyvereket, revolvereket, kézigránátokat előkészíteni!

Pillantás a cirkálóra: tovább alszik.

A bal oldali őr jelenti:

– Parancsnok úr... az a hajó... halászgőzös.

Odanézek. Tényleg. Igaza van. Felfegyverzett halászgőzös. Ott áll meg éppen az öböl bejáratánál.

Megfogtak tehát bennünket, mint csapda az egeret. Tehetetlen vagyok. Egyetlen torpedóm sincs. Két ellenség céltáblája lettem, s akármelyik erősebb a víz színén, mint én vagyok.

A főkormányos hangja:

– A tengeralattjáró hátrafelé mozdul!

Csikorgó zaj és a hajó szép lassan, de állandó mozgással lecsúszik a zátonyról! A fara besüllyed a vízbe, és az maga után húzza a többi részt. Szabadok vagyunk, hála Istennek, szabadok!

– Minden ember, a toronyőrség kivételével, a tengeralattjáróba! Azonnal merülésre készülni!

Egyenesen a halászgőzösnek tartunk, amely – keskeny, sötét árnykép – a kijá-

ratot elállja. Alig ezer méterre tőle lebukunk a mélybe. Alatta siklottunk el. Mire felfedezett bennünket, már messze voltunk, mögöttünk robbantak dühöngő zúgással a vízibombák.

Mikor leértem a központba, egyik emberem nagyot sóhajtott:

– Nos, ez aztán kaland volt a javából!

Igaza volt. Azt hiszem, ha időm lett volna rá, magam is féltem volna kissé.

HATVANHATEZER TONNA

Éjjel két óra. Nyugtalan félálomban kínlódom az ágyamban. A szemben levő morzeszobából állandóan hallom a tü-tü-tü-te-te-te... hangokat. A készüléket csak vékony függöny választja el tőlem, a gép majdnem teljesen a fülem mellett van. Hiába no, kissé szűk egy tengeralattjáróban a hely...

Steinhagen jelenti:

– Kapitány úr, rádióközlés az összes tengeralattjárónak: német repülőgép az Északi-tenger közepe táján kényszerleszállást hajtott végre. A közlés megadta a gép pontos fekvési helyét is! *Menteni,* ha lehet!

Kiugrom az ágyból, lekapom sapkámat a fogasról, és átrohanok a központba. Gyors pillantás a térképre. A megadott hely éppen útirányunkban van!

Föl a toronyba! A toronyőrség dideregve álldogál köpenyeibe burkolózva. Hideg van, a hajnal jeges lehelete szánt végig a tengeren.

Rövid utasítás a hídőrségnek: gondosan vigyázz, repülőgép hányódik a tengeren!

Aztán ismét leszaladok a központba, kiszámítom az új irányt, és meghagyom, reggel hét órakor keltsenek, feltéve, ha az éjszaka folyamán semmi sem történik.

Reggel egy Roth nevű matróz felgyújtja a villanyt a kabinomban:

– Hét óra, felkelni, parancsnok úr!

Felöltöztem, és a toronyba mentem. A hajnali köd halvány csíkokban kergetőzött a tenger fölött. A repülőket senki sem látta. Sehonnan semmi újság.

Buta dolog! Már elhagytuk a megadott földrajzi pontot! Szegény bajtársaink tehát valószínűleg valamerre elsodródtak a tenger hullámain.

Rosszkedvűen mentem le az étkezőbe. Warendorf már az asztalnál ült és reggelizett. Szembeültem vele, már amennyire a sok szekrénytől és egyéb mindenfélétől tehettem. Warendorf valamit mesélt, de csak fél füllel hallgattam, mert még mindig a repülőkön jár az eszem. Ezek valahol odakint talán még most is kétségbeesetten hányódnak. Elő kell kerítenünk őket!

Mintha ez a gondolat útmutatás lenne: felugrottam, átszaladtam a néhány lépésnyire fekvő központba, és odakiáltottam:

– Halló, híd! Teljesen balra! Új irány: kétszáznegyvenöt fok!

Visszatértem az asztalhoz. Warendorf oldalról rám pillantott, de nem szólt sem-

mit. Felállt, és a toronyba távozott. Szolgálata most kezdődött. Én pedig egy darab száraz kenyéren rágódtam tovább.

Hirtelen jelentés a toronyból: – Parancsnok úrnak! Előttünk valami csillagféle!

Egy pillanat múlva már magam is fönt voltam.

Warendorf előremutatott a halvány ködbe:

– Ott... előttünk... világosságot láttam! – Nyomban arrafelé vettük útirányunkat, s nemsokára kiderült, hogy valami kerek holmi ringatózik a hullámokon... Jaj... *úszóakna!* Hamarosan megkerültük, s ezután, közvetlenül a tengeralattjáró előtt, felbukkant egy szürke holmi, ami lassan felénk úszott. *Gumicsónak volt, emberekkel!* Hárman ültek benne. A mi repülőink!

Néhány emberem rögtön készenlétbe helyezkedett a hajótöröttek megsegítésére. Izgatott és örömteli valamennyi. Még ilyen izgatottnak sohasem láttam őket.

– Hej, gyerekek – mondotta Maier fedélzetmester –, hogy fognak ezek örvendeni a találkozásnak!

A gumicsónakból az öröm üvöltése válaszol. Két fickó felugrik, a karjával integet, letépik repülősisakjukat a fejükről, forgatják a levegőben, s folyton ujjonganak...

Egészen odakormányzunk hozzájuk. A repülők nem eveznek többé, örömükben

még azt is majdnem elfelejtik, hogy hajítókötelünket elkapják. Most... elérték őket. Tucat kéz nyúl utánuk, és segíti őket a mi fedélzetünkre. Mindenekelőtt egy sebesültet emelnek át hozzánk.

– Hol az önök gépe? – kérdezem.

– A gép... elveszett – válaszolja egy repülőőrmester.

– Hiányzik valaki önök közül?

– Igen, a parancsnok.

– Miért?

– Mert... halott...

– Mindkét gép a legteljesebb erővel előre! – parancsolom. Gyorsan el kell tűnnünk, mert azt a rakétát, amit a repülők a magasba lőttek, rajtunk kívül más is láthatta!

A hátam mögött embereim már a tengeralattjáró belsejébe segítik a sebesültet. Egészen fiatal kölyök. Sápadt és kimerült. A másik kettő szabályszerűen jelentkezik. Klare őrmester és Lippert törzsőrmester. Lippert összecsapja a bokáját, és jelent: – Három ember egy gumicsónakkal a fedélzetre érkezett! – Mindkét altiszt hamisítatlan szász nyelven beszél. Leküldöm őket, és néhány perc múlva magam is utánuk megyek.

Ott lent vad tohuvabohu*. A sebesült a

* Zűrzavar.

főmérnök ágyában fekszik. Öt ember húzza le róla óvatosan a ruhát.

A másik kettő az ágyak szélén ül, szoros embergyűrűben. Kérdésekkel ostromolják őket, s a sok tengerész erőszakkal tömi beléjük a csokoládét, teát, cigarettát.

Nem hiszek a fülemnek, mikor Walzot, a szakácsunkat hallom beszélni: – Csinálјak tükörtojást, törzsőrmester úr? – Máskor úgy őrzi a tojásokat, mint sas a magáét, és mindenkit megharap, aki tojásról csak említést is tesz neki.

Mikor belépek, a sebesült nagy erőlködéssel lecsúszik az ágyról, és fel akar állni. Leintem, aztán megvizsgálom a sebeit. Két lövése van: az egyik a vállát súrolta, a másik a combjába hatolt, és átlyukasztotta azt. Ez a lövés simán szaladt rajta keresztül, és nem okozott komplikációkat.

Vizsgálat közben megkérem, mesélje el a kalandjukat.

– A tenger fölött, félúton a sziget felé, találkoztunk egy angol vadásszal, egy Bristol-Blenheimmel. Megtámadott bennünket, és gépfegyverével szerencsésen belénk lyukasztott. Viszonoztuk a tüzet... de egyszer csak felkiáltott valaki: – Kényszerleszálláshoz! Találat a hűtővezetékben! – Az angol fordult egyet, és ismét nekünk jött. Parancsnokunk, Weinlig hadnagy, bemászott a gépfegyverfülkébe, hogy

viszonozza a tüzet... de hirtelen a szélvédő tele lett vérrel. – Nem látok semmit! – kiáltotta a hadnagy.. aztán már lent is voltunk.

– Mindnyájan épségben maradtunk, csak a parancsnok halt meg. Lövést kapott a feje közepébe! A széláramlás a fröcsögő vérét nekihajtotta a szélvédőnek... behúztuk, de az angol ezalatt folytonosan fölöttünk körözött, mint valami héja. Mihelyt valaki mutatkozott, azonnal tüzelt. Így kaptam én is a karcolásokat. Mindenekelőtt kitoltuk halott hadnagyunkat a gép szárnyára, aztán előkészítettük a gumicsónakot. Ekkor az angol, ez a kegyetlen kutya, abbahagyta a lődözést.

– Volt nálunk egy zsebiránytű, nagyjából kiszámítottuk a legjobb irányt, és elkezdtünk evezni. Mindig csak kelet felé. Az angol kis ideig a csónakunk fölött röpködött, sőt közben egy második Bristol-gép is megjelent, s mindketten jó darabig követtek bennünket. Nem lőttek, de eszük ágában sem volt, hogy felszedjenek bennünket a tengerről!

– Egész nap és egész éjszaka eveztünk, és még egy másik éjszaka is dolgoztunk... *teljes negyven órán át.* Állandóan váltottuk egymást. Egy óráig eveztünk, egy óráig kormányoztunk, egy óra hosszat pihentünk. A pihenés egyébként nem volt valami teljes. Állandóan rakétákat kellett a

magasba eregetni... Egy ilyen csillag-rakétánkat látták meg önök... s aztán megpillantottuk a tengeralattjárót. Először azt hittük, angol. De mikor hallottuk, hogy önök németül beszélnek, szinte megrészegültünk az örömtől! Félig megtébolyodtunk a boldogságtól...

A fiatal gyerek kimerültem hallgat el. Eközben én elkészültem a bekötözésével.

– Nos, akkor minden rendben – mondom –, most egyenek valamit, aztán aludják ki magukat tisztességesen!

Mindhármukat alaposan teletömték, és ágyba dugták. Én pedig leadattam a rádiógramot: „Repülőket megmentettük. Utazásunkat folytatom!"

Csak másnap reggel néztem meg a vendégeinket újra. Két egészséges bajtársam csak állt, és vágyakozással szemlélte azt a kis darab eget, ami a toronylyukon át látszott. Tudtam, hogy ezek a tengeralattjáróban úgy érzik magukat, mint madarak a kalitkában. Végül is beosztottam őket a hídőrségbe, hogy legalább időnkint friss levegőhöz jussanak.

Mindnyájan azt reméltük, hogy a pilóták megmentése jó jel. A jövő azonban megmutatta, hogy tévedtünk. Mintha a szerencsétlenség eleven megtestesüléseit vettük volna fedélzetünkre. A mentés órájától kezdve egyetlen vadászzsákmány sem

került a birtokunkba. Pedig az idő a ideálisan gyönyörű maradt. A nap teljesen felhőtlen égen járt, és késő éjszakáig világos volt a tengeren. A horizont köre mindvégig tisztán ragyogott.

Tizenegy napig kószáltunk a vizeken anélkül, hogy ezen az egyébként nagyszerű vadászterületen bárkivel is találkoztunk volna.

Az idegek pattanásig feszültek. A hídőrség naphosszat a helyén állt, és távcsövekkel figyelte a láthatárt. Semmi. Sem füstszalag, sem vitorla sehol!

Lassan olyan betegállapotba süllyedtünk, amit csak az Északi-sarkon s az örök jég honában ismernek. A legkisebb nézeteltérésnél egymásnak rontottak az emberek. Ha csak két perccel késett a toronyőrség leváltása, már kész volt a lárma. Ha a hídról lejöttem, szinte már torkomon akadt a sztereotip figyelmeztetés: *jól vigyázzatok!*

A tizenegyedik napon hajnalban, éppen a próbasüllyedés előkészítésénél, belenézek a periszkópba, és leszólok Böhmhöz:

– Gustav, a periszkópod megint tele van piszokkal!

– Pedig kitisztítottam, parancsnok úr!

Ebben a másodpercben pillantottam meg az első gőzhajót tizenegy nap óta! Mintha elektromos ütés ért volna!

– Riadó! – kiáltom izgatottan.

Gyorsan közeledünk. Egymagában haladó tankhajóról van szó. Mintegy hatezer tonnás lehet, és a hajó vad cikcakkban halad. Elúszunk alatta, és a háta mögött jövünk felszínre.

– Tüzérségi harcra felkészülni!

Egy pillanatra másfelé fordítom a periszkópot, és összerázkódom ijedtemben. Nyugaton, a horizont alatt, árbocok egész erdeje tűnik föl!

– Konvoj!

– Riadó!

– Lemerülni!

Hajszálon múlt, hogy nem estünk bele egy búvárnaszád-kelepcébe. A tankhajót nyilvánvalóan csaléteknek küldték előre. No de azt a konvojt ez egyszer megint megnézzük! Három óra hosszat szaladtunk a nyomában, s eléje akartunk kerülni, hogy az egész banda útját elvágjuk.

Kilátástalan kísérlet! Víz alatt lassan haladunk, s mire ismét feljövünk, az egész társaság már a látóhatár szélén gőzölög. Csak egy halászgőzös tart felénk teljes erővel.

Megint lemerültünk... aztán ismét feljövünk. Ezúttal a felhők közül egy Sunderland-gép ereszkedik fölénk. Gyorsan le kell mennünk, hogy elmenekülhessünk előle. Közben a konvoj teljesen eltűnt.

Rettentő szitkozódást vittem véghez haragomban – de a mondat közepén megállt a lélegzetem. Az alkony derengésében lassan és kényelmesen hintázik felénk egy gőzös! Nyilván leszakadt a társaságtól. Hatezer tonnára becsülöm.

Óriási vízibomba-készülékekkel van tele a fedélzete, és a tatján megpillantom az ágyúcsöveket... mégpedig nyolcat!

Lebukunk előtte, és megtiszteljük egy torpedóval. Találat a hajóközépen! Látom a periszkópon át, amint a legénység gyorsan csónakokba száll: a gőzös aztán az oldalára fordul és nagy örvényléssel tűnik el a mélységben.

Miközben otthagyjuk, tisztán látom, amint hatalmas ládák úszkálnak a vízen, nagy felírásokkal: „Repülőgépalkatrészek”... „Szárnyak”.

– No, itt egész sereg kanadai réce fulladt a vízbe – jegyzi meg Maier.

Azt hittem, a boszorkányos tétlenség ezúttal véget ért. De a balszerencse ismét elért bennünket: hét napig semmit sem láttunk, csak vizet és eget.

A sarki kór kezdett már a tengeralattjárón járvánnyá dagadni. Kölcsönösen elviselhetetlenekké válunk egymás számára. Már az is hányingert okoz, ha a másik bajtársat fogmosás közben vagy étkezésnél megfigyeljük. De a hetedik napon a to-

ronyőrség kiáltása harsan: „Gőzös a láthatáron!”

Megint egy egész konvoj! Klare őrmester, a megmentett repülő látta meg elsőnek a társaságot. Mintegy harminc hajóról van szó, hosszú vonalban bukkantak elő a láthatár szélén. Mivel a látási viszonyok nem jók, hagyjuk a hajókat elhaladni magunk előtt, aztán feljövök mögöttük, és nagy ívben megkerülöm őket. Este lett, mire ismét a közelükbe jutottunk. Ezúttal azonban nagyszerű helyzetem akad. A hajók a fényes háttérből egészen sötét árnyképek gyanánt rajzolódnak elő.

Kikeresem a három legkövérebbet – egy tizenkétezer tonnás tartályhajót, egy hétezer tonnásat és egy legalább szintén hétezer tonnás gőzöst. Víz alatt eléjük szaladok. Ott állok a periszkóp előtt, és minden idegszálammal figyelek. Az első tiszt megadja a parancsot a tüzelésre:

– Első cső!... Második cső!...

Még egy pillanat, és majd a harmadik is kibocsátja az angolnáját.

De mi az?!... A harmadik cső hallgat!

Tompa mormogás. Ezúttal nem törődhettem vele. Meg kell figyelnem a lövések hatását. Hurrá!... Az első... eltalálta a *Cadillac*et, a tizenkétezer tonnásat!

Robbanás tompa dördülése... vízoszlop...

eltűnik mögötte az egész hajó... vastag, sárgásbarna füstfelhőben.

Itt a második találat! Nem hiszek a szememnek. Az egyik gőzös, amelyet nem is vettünk célba... a *Gracia*... ötezer-hatszáz tonnás...

Mindjárt utána következett a hétezer tonnás teherhajó.

A lövések egyformán jól ülnek valamennyi hajón. Egyiket sem lehet megmenteni. Most aztán el innen! Menekülés... Mögöttünk máris felüvöltenek a vízibombák!

Magamhoz hívatom a gépésztisztet.

– Mi volt azzal a harmadik csővel az imént, Tewes? – kérdezem. – Miért nem ment ki a lövés, mikor parancsoltam?

Zavartan áll.

– Jelentem alássan, parancsnok úr, elcsúsztam, rázuhantam a kézi eloldóra, s ekkor a lövés korábban kiment.

Nevetnem kell.

– No, nincs baj, valamit így is eltalált vaktában, de ezerötszáz tonnával maga csalt, ezt vegye tudomásul.

Zavartan hallgat a fiú. Aztán megkérdezi:

– Mennyi akadt horogra összesen, főhadnagy úr?

– Huszonnégyezer tonna – felelem.

Ez a szó futótűzként terjed el a hajón. Az arcok felderülnek, mint eső után az égbolt. Végre nem hiába vadásztunk!

Két nappal ezután, éjszaka, egy gabonával tele, kereken kétezernyolcszáz tonnás teherhajóra bukkantunk. Hogy a torpedókkal takarékoskodjunk, úgy intéztem a dolgot, hogy a hajó legénységét először csónakba szállítottam, aztán ágyúlövésekkel süllyesztettem el a gőzöst.

Meglehetősen messze voltunk minden parttól, ezért elláttam a hajótörötteket kenyérrel, kolbásszal és rummal.

Ezután egyszerre két halacska is a horgunkra akadt. Kora reggel, pirkadatkor egy négyezer tonnás, amelyet néhány, vízvonal alá helyezett gránáttal küldtünk a tenger fenekére, délután pedig egy holland tartályhajó, amelyen olajrakomány volt. Hídján fenyegető homokzsákbarikádot vettem észre. Néhány sortüzet küldtünk a 8.8 centiméteres ágyunkból a hasába, de a hajó – ahelyett, hogy süllyedt volna – egyre magasabban emelkedett ki a vízből, mert a kifolyó olaj pillanatról pillanatra könynyebbé tette. Végül is a gépházát bombáztuk, mire rohamosan a tenger felszíne alá vándorolt.

A csónakok a menekülőkkel meglehetősen messze jártak már, mikor három, vízben úszó embert vettünk észre. A hajó harmadik és negyedik gépésze, valamint egy fűtő küszködött a hullámokkal. Kapitányuk nem törődött velük. Ott felejtette

őket a gépházban, s nyugodtan nézte a távolból, hogyan pusztulnak el az emberei.

Utolértem a csónakokat, és átadtam nekik a három menekültet. Különben nem sajnáltam a fáradságot, hogy megmondjam véleményemet a kapitánynak, aki aligha büszkélkedhetett a neki adományozott díszítő jelzőimmel.

Eddig közel negyvenezer tonnát süllyesztettünk el ezen a vállalkozáson – pontosan 39 858 tonnát. Kezdtünk már elégedettek lenni. De aztán rádiójelentést hallottunk: egy német tengeralattjáró visszatért útjáról, és 54 000 tonnát süllyesztett el... Ez az a tengeralattjáró volt, amelynek kapitányát mi képeztük ki...

Embereim savanyú képet vágtak, és Steinhagen, a távírász, mindnyájunk véleményét összefoglalta:

– Szomorú, ha ezek a fiatal kölykök az ember fejére nőnek...

Gondja kissé gyerekesnek tűnt előttem. De azért kész öröm, ha az ember megfigyeli azt a tetterőt, ami a legénységből áradt.

Hívattam az első és a második őrtisztemet. Megbeszélésünk eredménye kétségbeejtő. Csak hat gránátunk maradt, és igen csekély számú torpedónk. Hozzá még a torpedóink közül az egyik hibás.

A következő éjszakán egy angolnát el is pocsékoltunk. Egy nagy gőzös húzott el

előttünk eloltott lámpákkal, meglehetősen nagy távolságra. Gyorsjáratú hajó volt, s rögtön lőnünk kellett, ha nem akartuk elszalasztani!

Mikor a torpedó elhagyta a csövet, szokás szerint számolni kezdünk. Ötven másodperc... Minden pillanat fájt, mert minden pillanattal kisebb volt az esély arra, hogy találunk. Egy perc... húsz másodperc...

– Jaj, az én szép angolnám! – dörmögi Warendorf, és összeszorítja a száját.

Hosszú ideig kergettük a gőzöst, de az már eltűnt a sötétben.

Hajnalban ismét felkeltettek. Az első tiszt észrevett egy másik gőzöst, amelynek *Empire Toucan* a neve, és hétezer tonnás. A tenger tajtékozott, hajónk erősen táncolt a hullámok hátán.

– Tüzérségi tűz alá kell vennünk! – parancsolom.

– Nagy kérdés, eltaláljuk-e ilyen hullámzásnál? – mondja az első tiszt.

A vállamat vonogatom.

– Mindenesetre a torpedókkal takarékoskodnunk kell!

Maier fedélzetmestert, a fedélzeti ágyú kezelőjét mély álomból keltik fel. Szabadkozik – nem akar jönni.

– Ilyen időben ágyúzni? – mondja a küldöncnek. – Legfeljebb, ha a karjaidban viszed fel öreg bajtársadat.

Még egyszer le kell küldenem hozzá az ébresztőt a legszigorúbb paranccsal, míg végül álmosan és kelletlenül megjelenik a hídon.

Megadom utasításaimat:

– Az első lövésnek pontosan az ágyúk között kell becsapódnia...: – A hajón ugyanis tisztán kivehetően egész sereg löveg van. – A második gránátot a parancsnoki hídra küldje, hogy ne tudjon rádiózni!

– Igenis, parancsnok úr! – hangzik a válasz, és Maier haptákba vágja magát. De az arcán látom, legszívesebben azt mondta volna, hogy inkább takarékoskodjunk a gránátjainkkal!

Mindnyájan a toronyban állunk és figyeljük, mi lesz. Mert ezek az utolsó gránátjaink... Az első pontosan a lövegek táján ül, a második a hajó elejét, a harmadik a hajó farát találja. A negyedik elment, Isten tudja, hová. Az ötödik nem robbant, a hatodik végre a hidat érte. Félelmetes látvány: a robbanáskor a légnyomás feldobta a széltömlőt, amely, mint óriási fehér kísértet, ágaskodott a szürkületben, aztán összeesett az árboc fölött.

De az utolsó találat ellenére is – mint valami megszállt lélek – dolgozik odaát a távírász, és egymásután küldi S.O.S. jeleit az éjszakába!

Ekkor a hajó legénysége sietve csóna-

kokba száll, és gyorsan elevez a hajó közeléből. Csak a távírász dolgozik tovább...

Nem használ semmi, fel kell áldoznunk egy torpedót, vagy a nyakunkra jön az egész ellenséges falka.

Az *Empire Toucant* éppen a derekán találtuk el. A hajó megtörik, mélyebbre süllyed, aztán magasra ágaskodik. De a távírász még mindig veszettül dolgozik...

Végre is megpillantunk egy embert, amint átszalad a ferdén lógó fedélzeten. Vörös fényű fáklya lobog a kezében. Széles ívben veti magát a tengerbe, s a fáklya azonnal kialszik.

Rögtön oda tartunk, ahol az ember a vízbe ugrott, de nem találunk senkit... Ám ekkor sötét árnyak tűnnek fel északon. Valószínűleg rombolók.

Már csak egyetlen torpedónk van. Gyorsan le kel lemerülnünk... Három perccel utóbb behozza hozzám Steinhagen az *Empire Toucan* utolsó táviratát: „Megtorpedóztak... gyorsan süllyedünk... S.O.S.!"

Aztán szünetjel... a távírász utolsó jeladása.

A soron következő hajóval két nappal utóbb, délben találkoztunk. Görög teherhajó volt. Egyetlen torpedóval elintéztük... belé küldtük az utolsót. Ez egy négyezer tonnás gőzös volt.

Steinhagen feje jelent meg a feljáróban:

– Kapitány úr, elég már?

Leültem és számoltam.

– Nem – válaszoltam –, mi ötvenegyezret süllyesztettünk el, a másik háromezerrel többet...

A csalódás hulláma zúgott végig a hajón. A hazatérést ezek után, egy használhatatlan torpedóval a fedélzetünkön, meg kellett kezdenünk.

Kisvártatva magamhoz hívatom a mechanikusmesteremet.

– Kíséreljen meg mindent, hogy észre térítse azt a rossz angolnát! – parancsolom.

Emberem már megy is. A következő reggel ragyogó arccal jelenti: az angolna rendben van!

Nyugodt, derült nyári nap. A partok közelében hajózunk. A tenger mozdulatlan. Ekkor jelenti az őr:

– Jobbról, elölről gőzhajó!

Óriási bárka két kéménnyel, s a hajó vad cikcakkban fut a vízen – egyenesen felénk. A színeit nappal szemben nem tudom megállapítani, de az árnyképéről megismerem: az *Ormonde*-osztályból való. Már pedig ebben az osztályban csupa tizenötezer tonnásnál nagyobb dögök vannak!

– Bajtársaim – mondom, s érzem, hogy az izgalom engem is mennyire hatalmába kerített –, most nyomjátok meg a dolgot!

Vajon sikerül-e ilyen bizonytalan fegyverrel?

Aztán: tűz!

Várunk... várunk... várunk...

Kínos lassúsággal múlnak a másodpercek. A hajó messze van, nyilván túlságosan messze ennek a torpedónak.

Ekkor... pontosan a hajó közepén toronymagas vízoszlop szökik a levegőbe, jóval az árbocok fölé, s rögtön utána minket is megráz a szörnyű robbanás.

A hatalmas hajó nehézkesen a jobb oldalára dől. Lázas sietséggel bocsátja tengerre csónakjait. Sok-sok csónakot! Közben százak és százak úsznak a vízben.

Mi nem segíthetünk. A part túlságosan közel van, s a hajó is tartja még magát. A gőzös orrán pedig ott állnak a lövegek. Víz alatt haladunk tovább, s mikor percek múltán feljövünk, már csak a mentőcsónakokat láthatjuk a hajnali, csendes tengeren.

Lemegyek a kabinomba, hogy beírjam az új eredményt a hadinaplómba. A központ bejárata előtt meg kell állnom, mivel egy tábla függ ott, nagy betűkkel ráírva:

66 587 TONNA...
KÍVÜLRŐL MEGTANULANDÓ!

SCAPA FLOW

Ebéd után nyugodtan beszélgetünk élményeimről az étteremben, mikor egy szárnysegéd szinte feltépi az ajtót. Mögötte a küszöbön ott áll Friedeburg tengerészkapitány.

– Uraim, figyelem! Sobe korvettkapitány, Wellner és Prien főhadnagyok kihallgatásra a *Weichsel*re*, az U-hajók főparancsnokához!

Rövid búcsú, s már megy is.

Végignézünk önmagunkon, s a flottillaparancsnok ránk szól:

– Mi van itt, uraim? Mitől rökönyödtek meg? Elrontották a gyomrukat?

Először Wellnerre néz, aztán reám, végül az előbbi válaszol:

– Dehogyis, kapitány úr!

Tíz perccel utóbb már csónakban ülünk, s átevezünk vele a *Weichsel*re. A kikötőben vasárnapi csend. Mi is hallgatunk.

* Visztula.

Azon gondolkozom, mit is akarhat a főparancsnok? Az ilyen kihallgatás, vasárnapi napon, egészen szokatlan valami. Látom, a többieket is ez a kétség emészti.

Mikor a *Weichsel*re megérkezünk, látom, hogy egy tengeralattjáró legénysége áll vigyázzban a Tirpitz-mólón. Parancsnokuk éppen akkor lép el előttük.

Bemegyünk az étkezőbe, és várunk. A percek múlnak. Végre megérkezik egy küldönc. Összeüti a bokáját:

– Kapitány úrnak alázattal jelentem, a főparancsnok úr kéri a kapitány urat, jöjjön át a parancsnoki étkezőbe.

Sobe megy, röviddel rá hívatják Wellnert is. Magamra maradok, az ablakhoz lépek, és kinézek rajta. Mit akarhat... mit akarhat? A gondolat már majdnem kínzó.

Végre visszajön a küldönc.

– Főhadnagy úr, a főparancsnok úr kéreti!

A küldönc elöl megy, én fölfelé követem a lépcsőn. Egyszerű, világos helyiségben állok, a főparancsnokkal szemben. Középütt nagy asztal, tele térképpel. A háttérben a flottillaparancsnok és Wellner.

– Kihallgatásra alázatosan jelentkezem!

– Köszönöm, Prien!

A főparancsnok kezet ráz velem.

– És most hallgasson ide!... Wellner, kezdje el a dolgot egészen elölről.

Wellner az asztalhoz lép, és a térképek fölé hajol.

– A partőrség a szokásos... A különleges védőintézkedéseket, amelyeket a hadinaplóba bevezettem, a következő helyeken figyeltem meg... – és a térképen néhány pontra mutat.

Követem tekintetemmel az ujja mozdulatát. Wellner az Orkney-szigetekre mutat. A térképnégyszög közepe táján nagy betűkkel írt név: SCAPA FLOW...

Wellner tovább magyaráz, de már nem tudom követni. Folyton ez a név vibrál a fejemben: SCAPA FLOW! Aztán Dönitz tengernagy beszél, a tengeralattjáró-flották főparancsnoka:

– A világháború folyamán itt voltak az angol záróvonalak... – Ő is a térkép fölé hajol, és egy körző hegyével mutatja a pontokat. – Valószínűleg most megint ott vannak... itt semmisítették meg akkor Emsmannt... – a körző hegye Hoxa-Sundra mutat –, és itt – egy nagy vonás a körzőheggyel –, itt horgonyoznak az angol flotta nagy egységei. A Scapa Flow-i öböl hét bejáratát valószínűleg igen erősen védik... de azért el tudnám képzelni, hogy egy vakmerő kapitány itt – és a körzőhegy tovább szánt a papíron – behatolhat... Nem egyszerű a feladat, mert a tengeráramlás nagyon erős a szigetek közt... de

azért, azt hiszem... meg lehetne oldani a feladatot!...

Felemeli a fejét, éles, kutató pillantást vet felém.

– Mi a véleményre erről, Prien?

A térképre meredek. De mielőtt válaszolhatnék, folytatja:

– Most nem kérek választ. Fontolja meg nyugodtan a dolgot! Vigye magával az összes mellékletet, és tanulmányozzon át mindent alaposan! Kedden aztán számoljon be az elhatározásáról! – Felemelkedik, és egyenesen a szemembe néz. – Remélem, megértett engem, Prien. Ön teljesen szabad az elhatározásában. Ha úgy vélné, hogy a vállalkozás keresztülvihetetlen, ezt jelentse nekem. – Aztán erős hangsúllyal: – Emiatt semmi hátrány nem érheti önt! Számunkra ön mindig a régi Prien marad!

Kézszorítás. Hónom alá kapom a térképet és a számításokat. Katonás, rövid üdvözlés, aztán már kinn vagyok.

Átmegyek a *Hamburg* segédhajóra. Ott az iratokat bezárom egy acélládikába, s csak azután megyek haza.

Útközben katonák tisztelegnek. Gépiesen viszonozom. Hallatlan feszültség kínoz. Hogyan csináljam meg? Az ész számol és kérdez, de az akarat máris felel: ennek sikerülnie kell!

Otthon az ebéd már az asztalon van. Üdvözlöm a feleségem és gyermekem. De azért a gondolataim egyetlen gyújtópont felé szállnak... Scapa Flow... Scapa Flow...

Ebéd után arra kérem a feleségemet, menjen egyedül sétálni. Nekem még sok a dolgom. Az asszonyka bólint, s kissé bánatosan mosolyog: – Persze, a következő vállalkozás – suttogja. De már megy is. Nem kérdez semmit. Hiszen ő maga is katonacsaládból való, és tudja, mi a fegyelem.

Mihelyt kitette lábát a házból, máris szaladok a *Hamburg*ra. Kihozom az acélládából a térképeket és számításokat, aztán hazarohanok. Íróasztalomra, kis sárga lámpám fényébe kiterítem a térképet, s mindent a legalaposabban átszámítok. Mintha matematikai feladványon dolgoznék. Nagyszerű az a biztonság, mellyel az egész tervet kidolgozták!

Kinn már sötét van, mire végzek a munkámmal. Összecsomagolom irataimat, és leviszem azokat a kikötőbe. A város sötét és csendes, csak az égen szikráznak a csillagok.

A következő napon jelentkezem Friedeburg kapitánynál. Azonnal fogad.

– Nos? – kérdezi, és élesen rám néz: – Mi van, Prien?

– Mikor tehetném meg jelentésemet a főparancsnoknál?

– Tehát... elmégy oda?

– Igenis.

Lassan ereszkedik vissza a székébe, és a telefon után nyúl. – Biztos voltam benne – mondta közben. – Csak a családod miatt aggódtam egy kicsit.

Aztán telefonál:

– Igenis, főparancsnok úr, Prien nálam van. Tizennégy órakor... igenis.

Feláll.

– Tehát ma délután két órakor vár a főparancsnok – mondja.

Pontosan kettőkor ott vagyok a főparancsnokságon. A főparancsnok az íróasztalánál ül, mikor belépek.

– Alázattal jelentkezem.

Nem felel; mintha jelentkezésemet nem is hallotta volna. Csak rám néz hosszan, és kérdez:

– Igen vagy nem?

– Igenis, főparancsnok úr!

Kis, apró mosoly. De csak egy pillanatra. Aztán újra acélosan komoly, s tovább kérdez behatóan:

– Jól megfontolta? Gondolt ön Emsmannra és Henningre?

– Igenis! – válaszolom.

– Akkor készítse elő a hajóját! A kifutás időpontját majd közlöm önnel.

Feláll megkerüli az asztalt, megrázza a kezemet. Nem szól semmit, de a kézszorí-

tása olyan, mintha vaskapcsok feszülnének ujjaim körül.

Október 8-án, délelőtt tíz órakor végre kifutunk a kikötőből. Megint vasárnap, gyönyörű, tiszta, késő őszi vasárnap. Friedeburg kapitány a mólón áll, és mellette van a flottilla-főparancsnok adjutánsa is. Egy darabig még beszélgetünk a parton. Lenézek a tengeralattjáróra, amely a cölöpökhöz kötve pihen.

Föl-alá sétálunk a mólón. Alig beszélünk valamit. Csak a búcsúzásnál mondja Friedeburg:

– Tehát, kis Prien, akárhogy is lesz, sok ezer tonna biztos. Csak a nyakad ne törd!

Köszönök, ő visszaköszön, aztán lemegyek a hajómra. A köteleket eloldják, a dízelmotorok egyre hangosabban dolgoznak, és megrázzák a hajót. Aztán lassan kifelé hintázunk, a zöld tenger felé, északnyugat felé.. *Scapa Flow felé!*

A két alak a mólón már rég eltűnt a könnyű, kedves párában, amelybe a part burkolódzik. Aztán... már csak a vizet látjuk meg az eget... A hideg, őszi vizet és a fáradt napot, amely szétszórja halvány sugarait a végtelen vízsivatagon...

Irány északnyugat... Senki sem tudja a fedélzeten, mire készülünk, csak én. Megpillantunk egy halászhajót, és lemerülünk. Látjuk a sok füstzászlót a horizonton, de

most senkit sem veszünk űzőbe. Embereim kérdőn, fürkészve néznek rám, de senki sem szól, s én sem szólhatok semmit.

Milyen nehéz ilyen bajtársak előtt hallgatni!

Az időjárás, amely az első napon pompás volt, egyre inkább romlik. Írország felől a szél egyre erősödik, és az őrök, akik a toronyban állnak, kénytelenek viharöltözetbe bújni.

Duncansby magasságában a barométer hirtelen 978-ra esik. A szél fokozódik. Legalább nyolcas szélben haladunk, időnként ennél is erősebb rohamok törnek ránk. A hullámok fantasztikus méretűek, fehér tajtékuk valósággal világít az éjszakában.

A toronyban állunk, és tekintetünk belefúródik az éjszakába. Semmit sem látni. Egyetlen csillag sincs az égen. Súlyos felhők úszkálnak a magasban. Szakadatlanul esik az eső. Egyetlen irányjelző tűzfény sem látszik. A háború egyetlen kézmozdulattal eloltotta valamennyit! Mindenütt sötétség... sötétség... csak a hullámok taraja villódzik mint fehér porcelán.

Bal felé árnyék emelkedik a hullámok fölé, inkább sejtjük, mint látjuk: a szigetek.

Endrass hozzám hajol:

– Tulajdonképpen az Orkney-szigeteket akarjuk meglátogatni, kapitány úr?

Itt az ideje, hogy beszéljek.

– Fogóddzék meg, Endrass – mondom –, egyenest bemegyünk Scapa Flow-ba!

Nem láthatom az arcát... Az orkán vadul vágtat a vizek fölött. Aztán Endrass megszólal nyugodtan, szilárdan:

– Az ügy egészen világos, parancsnok úr... egészen világos.

„Endrass! Ember! Fickó! – gondolom. – Jobbat ebben az órában nem mondhattál volna nekem!" Hangosan azonban csak ennyit mondok: – Most elszakadunk a partok közeléből, és a fenékre fekszünk. Aztán az emberek sorakozzanak a hajó elejében!

A part sötét sziluettje lassan eltűnik a horizonton, s mi megint egyedül vagyunk a fekete víz és a sötét égbolt között. Fél óra múlva bezárjuk a torony nyílását. A szelepek mély brummogása a tengeralattjáró minden porcikáján áthatol. Aztán a víz surrogva ömlik a tartályokba: alámerülünk.

A szél hangja elnémul, a tenger robajából sem hallunk immár semmit. Leereszkedünk a Nagy Hallgatásba. Néhány rövid vezényszó a kormányosoknak, a villanygépek éles, átható sziszegését halljuk, aztán alig észrevehető, gyenge lökés... és lent vagyunk a fenéken.

Október 13-a van, reggel fél négy.

Előremegyek a hajóorrba, ahol embere-

im valamennyien sorba álltak, már amenynyire ez a szűk helyen lehetséges volt. Az ernyőtlen lámpák éles fénye feltűnően sápadtnak mutatja valamennyit. Csak a szemüregek feketék...

– Holnap befutunk Scapa Flow-ba – mondom minden bevezetés nélkül.

Olyan csend fogadja szavaimat, hogy meghallom a szomszéd helyiségben lehulló vízcsöppek zaját... klikk... klikk...

– Az egész személyzet pihen, kivéve az őrséget. Mindnyájan alaposan aludjátok ki magatokat. Az őrség tizennégy órakor felkelti a szakácsot, és tizenhat órakor ebédelünk. Ettől kezdve a vállalkozás ideje alatt meleg étel nincs. A szakács ez idő alatt valamennyi helyiségben csak vajas kenyeret szolgál fel, és mindenki kap kiegészítésül egy tábla csokoládét. Minden fölösleges fényt eloltunk. Takarékoskodnunk kell az árammal. Senki sem mozog fölöslegesen, mert ma estig a tenger fenekén maradunk, és a levegővel is takarékoskodnunk kell. A vállalkozásnál mindenki a legteljesebb nyugalommal viselkedik. Egyetlen jelentést sem szabad kétszer leadni. Mindenki megértett?

– Igenis, parancsnok úr! – jön a válasz, mintha egyetlen ember mondta volna ki.

– Hát akkor... lelépni pihenésre!

Hallgatás. Embereim csöndesen kupo-

rodnak le fekvőhelyükre. Ahogy rám néznek, arcuk teljesen nyugodt; meglepetésnek vagy félelemnek nyoma sem látszik rajtuk.

Hátramegyek a kabinomba, és az ágyra vetem magam. Fölöttem a fehér mennyezet, amelyből néhány szegecs feje néz velem farkasszemet.

Az egyik fényt a másik után oltják le, a tengeralattjáróban félhomály uralkodik. Tökéletes csend, csak a tenger jelentkezik néha kívülről, a hajófalon apró ütésekkel. A központban suttogva beszélget az őrség.

Szeretnék aludni, de nem tudok. Embereimre kell gondolnom, akik most nyugodtan pihennek ágyaikban. Éppen elég hosszú ideje szolgálnak a kezem alatt ahhoz, hogy vállalkozásunk jelentőségét felmérhessék. Mégsem vettem észre, egyikükön sem, a rosszallás vagy rettegés jelét. Hallgatnak. S ha valakinek ezekben az órákban önmagával, az emlékeivel, az életével bármi elintéznivalója van, hát azt is csöndben, szavak nélkül intézi el...

Szeretnék aludni... de nem megy... nem megy! Behunyom a szemem, és azonnal megjelenik előttem Scapa Flow térképe. Az öböl a hét bejárattal... És az egyik bejáraton át be kell csúsznom a halálkatlanba!

Magam elé képzelem az utat – végül is

nem tudok tovább megmaradni a szűk cellában. Lábujjhegyen surranok végig a hajón. Az emberek hálóhelyiségében különös nyugtalanság érezhető. Forgolódnak, krákognak ágyaikban a matrózok. Néhányan a fejüket emelgetik.

A tiszti étkezőben meglepem a Spahrt, a hosszú főkormányost, amint egy térkép fölé hajol.

– Maga... itt?

– Parancsnok úr, még egyszer meg kellett néznem a térképet – mondja Spahr mintegy bocsánatkérőn.

Egymás mellett állunk, és a színes papírra meredünk. Aztán suttogva kérdezi a tiszt:

– Komolyan hiszi, parancsnok úr, hogy... izé... bejutunk?

– Kedves Spahr – felelem –, próféta vagyok én?

– És... ha... mégis másként sikerül?

– Akkor balszerencsénk lesz, Spahr.

Az egyik fülke függönyét félrehúzzák. Endrass jelenik meg az ajtóban.

– És ha holnap hadbíróság elé állít, parancsnok úr... *akkor sem tudok aludni!*

– Egy szót sem! Takarékoskodjék a levegővel! – sziszegem feléje, mire Endrass sóhajtva visszahúzódik matracbörtönébe.

Én is visszavonulok a kabinomba, és lefekszem. Ezúttal sikerül álomba merül-

nöm. De az álmom egészen könnyű, minden érzékem továbbra is figyel. Mintha erdei vad volnék, amely úgy alszik, hogy mindent hall, mindent lát.

Tizennégy órakor hallom, hogy az őrség felkelti a szakácsot, és félig hunyt szemmel is látom, amint az arrébb surran, hogy munkába kezdjen.

Lábait rongyokba csavarta, hogy ne csináljon zajt. Az ellenség lehallgatókészülékei rendkívül jók és érzékenyek. Ha a balszerencse akarja, egyetlen csizmás láb lármája a vaslapokon is elárulhatja fekvésünket.

Tizenhat órakor mindenkit felkeltenek. Ebéd! A menü ünnepi: bordaszelet kelkáposzta-főzelékkel. Az adagokat többször is megismétlik.

Wessels, Endrass és Warendorf társaságában ülök. Warendorf mulattat bennünket. Eleven, mint a higany, mint egy fiú, aki valami csínyre készül.

Végül az asztalokat letisztítják. Három ember a tengeralattjáró minden részében robbanótöltetet helyez el. Ha az ellenség kezébe esnénk, hát akkor – a levegőbe röpítjük!

Még egyszer végigsétálok a helyiségeken, és kiadom végső utasításaimat. Az egész akció tartama alatt senki sem dohányozhat, s ami még fontosabb: egyetlen fö-

lösleges szót sem szabad kimondani. Utolsó készülődések... Mindenki jól megvizsgálja a mentőmellényét. Utolsó pillantás a búvár-mentőkészülékre. A főkormányos kifesziti a térképet, s mi, akiknek a toronyban lesz a helyünk, felvesszük vízálló gumiruháinkat.

Tizenkilenc óra. Odafönn már éjszakának kell lennie. Rövid vezényszó:

– Felszálláshoz készen! A hajót a fenéktől elszabadítani!

A vízkifúvó pumpák dolgozni kezdenek, és Wessels, a vezető mérnök csakhamar jelenti:

– A hajó elszabadult a fenéktől... egy méter a fenék fölött... két méter a fenék fölött...

Az elektromos gépek zurrogása hallatszik, a tengeralattjáró most már gyors mozgásban van a felszín felé.

Fölmegyek a toronyba. Végtelen óvatossággal tolatom ki a periszkópot. A látcső üvegei már a szabadban vannak. Átvizsgálom a láthatárt. Éjszaka... éjszaka... És semmi látnivaló?

Mély lélegzetet veszek:

– *Felszínre!*

A levegő benyomul a cellákba, és kiszorítja belőlük a vizet. A periszkóp visszakúszik, mint a csiga tapogatója. Aztán... tompa cuppogás... a felszínen vagyunk, és a

tengeralattjáró kis támolygás után helyrezökken – mintha szédülne a hosszú alámerülés után. A torony zárólemeze tompa durranással nyílik fel. Friss, nagyszerű légáramlás! Amilyen gyorsan csak lehet, kimászunk a toronyba: a két őrtiszt, a fedélzetmester és én.

Végsőkig megfeszített idegzettel nézek ki a sötétbe. Semmit sem látni, semmit sem hallani. A szél elült. Csak valami egészen könnyű hullámzás szánt végig a víz síkján.

Körülnézek. Már jönnek a jelentések: bal oldalt semmi... jobb oldalt semmi... a farról semmi...

– A tengeralattjárót tele friss levegővel! – parancsolom. A két szellőzőgép máris dolgozik.

– A két dízelmotor? – kérdezem, s lentről jön a válasz: – Mindkettő kész!

– Mindkét elektromos gép stop! Mindkét dízel lassú menetben előre!

Az annyira ismert, megnyugtató zúgás megkezdődik, és a hajó – az orrával a hullámokat szántva – megindul.

Szemünk közben hozzászokott a sötéthez. Mindent egészen tisztán látunk... a hajó körvonalait, a nekizúduló hullámokat, s azon túl a távoli partok sejtelmes vonalait.

– Csodálatosan világos van ma éjjel – súgom.

– Csak azt tudnám, mitől, parancsnok úr – válaszolja Endrass.

Tényleg, sajátságosan világos lett. Nem a hold világít. Nem is a fényszórók, és a fényforrást mégsem tudjuk felfedezni. Úgy látom, mintha messze északon óriási fáklyák égnének, és a fényük átderengene a felhőkön.

Északi fény! Ez a felfedezés úgy hat rám, mint egy váratlan ütés. Erre senki sem gondolt! Újhold éjszakáját választottuk a vállalkozásra. És most mégis világosodik az éjszaka, s még egyre világosabb lesz, ahogy az északi szél fúj, és a felhőfüggönyt egyre délebbre hajtja.

Gondolkozom: lemenjek-e még egy napra a fenékre, és megvárjam-e a holnapot? Két egymás után következő éjszakán a legritkább esetben jelentkezik az északi fény ezen a vidéken. Megfordulok. Endrass áll előttem, messzelátóval kutatja a tengert.

– Nos, Engelbert, mi van? – kérdezem. – Mi a helyzet?

– Nagyszerű a világítás a vadászathoz – feleli nyugodtan. A következő pillanatban hallom, ahogy Warendorf a jelzőemberhez szól:

– Ember, ez ma élvezetes éjszaka lesz!

„Holnap lehet, nem lesz már északi fény, de bizonyos-e, hogy embereim ebben

a kitűnő lelkiállapotban maradnak?" – gondolom, és hangosan hozzáteszem: – Új irányba fordulunk! Mindkét gép félerővel előre!

A tengeralattjáró orrán erősödik a hullámverés, és a fehér hab a fedélzetre csapódik. Mi pedig csak állunk, s a tengert kémleljük...

Csodálatos, mennyire élesíti a felelősség az érzékeket! Előttünk... nagyon messzire... árnyék... Alig látható, alig érzékelhető. Talán csak valami apró halászgőzös... vagy egy nagyon távol elhaladó semleges hajó... de a mostani helyzetünkben még ez is veszélyt jelenthet.

– Riadó! Lemerülni! – Mint a megriasztott egerek tűnünk el egymás után a toronynyílásban.

– Megtölteni a tankokat! – kiáltom. A víz robogva ömlik a cellákba. Ott ülök a periszkópnál, és keresem az idegen hajót. A tengeralattjáró gyomrából Wessels hangja jön, amint a mélységmérőnek utasításokat ad. Közben Spahr mély, nyugodt szavai:

– A parancsnoknak! Irányváltozás kéttized fok jobbra...

– Jobbra tizenöt! – kiáltom vissza.

Néhány pillanat múlva a kormányos:

– Az új irány rögzítve! – Schmidt pompásan dolgozik...

A tengerről eltűnt az árnyék. De közben a szél az északi felhőket egészen dél felé hajtotta el, csak leheletvékony, fátyolszerű pára úszik a víz fölött. Ebben a párában egyre élesebben ragyog fel az északi fény, vörösessárga és kék sugárzással a zenitig hatolva. Mágikus világosság... akárcsak az Utolsó Nap világossága.

Közelebb jutottunk a szárazföldhöz. A hegyek összébb szűkülnek, profiljuk élesen és feketén rajzolódik a kivilágított égboltozat elé. Árnyékuk azonban meghatározhatatlanul és lustán zuhan a vízre. Elmerülünk a biztonságos árnyékban, amely mögött idegenül világít az ég.

– Parancsnok úr, jól megnézte már ön az északi fényt? – szólal meg mögöttem egy nyugodt, álmodozó hang. – Ilyet még életemben nem láttam.

Dühösen megfordulok.

– De ember... – Haragom azonnal elszáll, mihelyt Samant pillantom meg. Itt áll, tágra nyitott szemmel, mint a gyermek, akinek mesét mondanak. S közben ő is éppen úgy tudja, mint én, mire megy a játék... Ez a gondolat fut át rajtam.

Szótlanul visszafordulok.

A hegyek kontúrjai jobbról és balról egyre szűkülnek. A víz elfeketedett. Az égbolt sugárzása hirtelen eltűnt.

Egyszerre aztán annál világosabb lesz!

Öböl tárul fel előttünk, szélei elvesznek a láthatáron. Mozdulatlan víztükörben verődik vissza az égi fény. Mintha alulról világítanák a tengert...

– *Benn vagyunk!* – jelzem lefelé.

Semmi válasz. De úgy érzem, mintha a hajó összes embere visszatartaná a lélegzetét, és a motorok szíve halkabban, de gyorsabban dobogna.

Hatalmas öböl. S bár a hegyek, amelyek szegélyezik, rendkívül magasak, a hajóról tekintve egészen vékonykás magaslatoknak látszanak. Lassan, lassan, minden irányba feszülten figyelve nyomulunk előre a csendes vízen.

Ekkor... néhány fény. Egészen a víz színén világítanak, mintha lehullott csillagok lennének. Érzem, ahogy a vér kalapálni kezd a fejemben...

Sajnos, csak tartályhajókról van szó. Ezek horgonyon vannak, és mélyen alszanak.

Végre... ott lenn... egészen a part mellé simulva... *óriási csatahajó még óriásibb árnyéka!* Mintha tussal rajzolták volna fel a világos égboltozatra... Pontosan kivehetők a tornyai, a hatalmas kémény s mögötte, mint valami finom ötvösmunka, a magasba szökő árboc. No... csak közelebb... egyre közelebb!

Ilyen órákban az érzések megszűnnek.

Az ember a tengeralattjáró acélagyával gondolkozik... Ez a hatalmas acélvadállat... egyre közelébb csúszik félelmetes ellenfeléhez... Ilyen pillanatokban az acél és a vas gondolkozik... vagy az ember egyszerűen elveszett.

Csak közelebb! Most már a páncélkupolákat is tisztán kivehetem, ahogy azokból az ágyúk roppant csövei előmerednek. Mintha egy óriás aludna ott... lehunyt szemmel...

– Azt hiszem, a *Royal Oak*-osztályból való csatahajó – suttogom, és Endrass némán bólint.

Még közelebb... A csatahajó mögül hirtelen előbukkan *egy másiknak* az árnyéka... *Éppen olyan nagy, éppen olyan hatalmas, mint az első!*

Amint a *Royal Oak* elejét elhagyjuk, jobban látjuk a fedélzet formáját, a hidakat, az elülső ágyútornyot: *ez a Repulse!*

Elsősorban ezt kell megtámadnunk, mert a *Royal Oak* amúgy is közvetlenül előttünk áll... Mindenképpen biztos áldozat.

– *Minden csövet készenlétbe!* – parancsolom halkan.

Mint valami visszhang suhan a parancs a tengeralattjárón végig. Mást nem hallani. Csak a gurgulázó zajt, amint a víz a csövekbe ömlik. Csak a sűrített levegő zur-

rogását és a kemény, acélos pengést, amelylyel az emeltyűk a helyükre billennek... Aztán, egy-két másodpercen belül, már jön a válasz:

– Egyes számú cső... kész!

– Cső... vigyázz!... Cső... TŰZ! – vezényel Endrass.

Enyhe lökés reszket át a tengeralattjárón... a torpedó elhagyta a hajó testét! Jaj, csak eltaláljam... EL KELL találnom!... A *Repulse* közepe benn volt az irányítókészülék hajszálkeresztjében!

Odalent Spahr, mintha kockázna, oly nyugodtan számol:

– *Öt* másodperc... *tíz* másodperc... *tizenöt* másodperc...

A másodpercek az örökkévalóságba nyúlnak. A hajóban halotti a csend. Csak Spahr hangja hallatszik a szörnyű, néma feszültségben.

Szemünk a célra tapad. Az acélvár még nyugodtan és sértetlenül magasodik az égnek! De most... irgalmas egek!... A *Repulse* elején óriási vízoszlop szökik fel, és közvetlenül utána halljuk a robbanás dörejét. Úgy hangzik itt, mintha valahol a hegyekben robbantottak volna.

– Na, ez megkapta a magáét! – mondja Endrass.

Nincs időm a válaszra. – Következő cső... kész! – adom a parancsot. Aztán rög-

tön a *Royal Oak* felé állítom be a hajót. Sietnünk kell, különben darabokra zúznak, mielőtt a következő lövést kiengedjük!

– Balra... ötös! – s a tengeralattjáró abban a pillanatban balra kanyarodik.

– A közepét! – Így! Egyenesen a *Royal Oak* felé siklunk. A hajó – óriási hídjával – egyre hatalmasabbra nő előttünk... Az árnyéka mintha elénk surranna... mintha felénk nyúlkálna!

Schmidt úgy kormányoz, mintha maga is látná a célt. A hajszálkereszt egyre a közepén mutatja a célt.

Most a kellő távolságban vagyunk...

– Cső... Ki vele! – kiáltja Endrass.

Megint megreszket a hajó a kilövés pillanatában, és Spahr ismét megkezdi monoton számolását:

– Öt... tíz...

Ekkor valami olyan történik, amit senki sem sejtett, de aki látta, ebben az életben soha el nem fogja felejteni. Odaát üvöltve szökik a magasba egy vízfüggöny... Mintha maga a tenger ágaskodna ki medréből... Tompa dördülések követik egymást, mint a pergőtűz, s összesűrűsödnek egyetlen, fültépő mennydörgésbe... Idegszakító csattanások... lángsugarak törnek a levegőbe... kék... sárga... vörös tűzsugarak!

Az égboltozat fénye eltűnik ebben a pokoli tűzijátékban... Fekete árnyak röpköd-

nek, mint irtózatos méretű madarak a magasban, és csattogva hullanak alá a víztükörre. Métermagas víztölcsérek ugrálnak, ahol a fekete madarak a vizet érik. Óriási híd-, árboc-, kéménydarabok ezek!

Egész bizonyos, hogy éppen a hajó lőszerraktárát találtuk el, és a halált hordozó lövedék ezúttal a saját otthonát repesztette apró darabokra!

Nem tudom levenni szememről a messzelátót. Úgy érzem, mintha itt – hirtelen és váratlanul – a poklok torka nyílt volna meg, és mi egyenesen belelátnánk ebbe a sátáni infernóba!

Egy pillantás a saját hajómba. Odalenn mindenki a helyén áll, mindenki nyugodt és szenvtelen. Csak a gépek dörejét hallom, valamint Spahr közömbös hangját és a kormányosok válaszát. Jobban, mint valaha, egynek érzem magam ezekkel a férfiakkal, akik szemrebbenés nélkül, vakon teljesítik kötelességüket, akik nem látják a történteket, nem látják a célt, akik, ha kell, ott lenn, a sötétben jajszó nélkül meg tudnak halni.

Leszólok:

– Ezt is elintéztük!

Hallgatás... hosszú, végtelen másodpercekig. Aztán egy kiáltás, egy ordítás, amelyben az utolsó huszonnégy óra minden visszafojtott szörnyű feszültsége ki-

robban! Üvöltés... Olyan, mintha ez az acélszörnyeteg maga üvöltene!

– Nyugalom! – kiáltok le, és egyszerre ismét csend lesz. Spahr higgadt hangját hallom:

– Három fok balra... – és a kormányos azonnal válaszol: – Új irány rögzítve...

Odaát azonban hirtelen kialszik a tűzijáték. Még néhány utolsó robbanás harsan, s aztán az öböl hirtelen megelevenedik. Fényszórók ragyognak fel; végigkutatják csápjaikkal a vizet, és megint kialszanak. Fények szaladnak ide-oda... kis, fehér és gyors fények... Torpedónaszádok és tengeralattjáró-vadászok! Mintha szentjánosbogarak lennének, úgy szaladgálnak, röpködnek gyors mozdulatokkal szanaszéjjel! Keresnek bennünket, és jaj nekünk, ha megtalálnak!

Még egy utolsó pillantás. A *Royal Oak*-nak vége... és körös-körül, amerre elnézek, nincs említésre méltó célpont. Már csak az üldözők...

– Egészen balra! – adom ki a parancsomat. – Mindkét gép a lehető legnagyobb sebességgel előre!

Nincs más választásom; most már csak egy feladatom van, hogy épségben kimeneküljünk innen! Kifelé ebből a boszorkánykatlanból! Az embereket, a tengeralattjárót épségben kell hazavinnem!

A hegyek megint oly hirtelen szűkülnek össze, mintha ránk akarnának zuhanni. A tengeráramlás, amely itt egy rohanó folyam erejével zúdul befelé az öbölbe, megragad bennünket, dobálja a hajót... És a gépek szinte hörögnek a túlfeszített munkától!

S mégis úgy látom, mintha csak lépésről lépésre cammognánk előre! Végül már mintha megálltunk volna! Mint valami hal, amely megakadt a hegyi patak kövei között... A hátunk mögött, vad zűrzavarban, hajkurászó rombolók... Hirtelen az egyik elválik a társaitól, és egyenesen felénk jön... itt a romboló előlámpája!

Mi pedig nem jutunk... jaj... nem jutunk előre! A tengeralattjárót az ár ide-oda tépi... Az ellenség egyre közelebb ér... rohamosan nő vékony, finom árnyképe... Egyre tisztábban...

– No, csak nem ér el bennünket? – kérdezi nyomott hangon Endrass.

– Még nagyobb erővel... előre!

– *A gépek a legnagyobb erővel dolgoznak* – hangzik a válasz.

Lidércnyomás... Az ember megkötözve hever egy helyen, és a halál jön... egyre közelebb jön...

Néhány rövid fényjelzés odaát... Rövid, hosszú, rövid...

– Morzézik – suttogja Endrass.

Hajónk minden ízében nyög, dolgozik, ziháló tüdővel veti magát neki az árnak.

Ki kell menekülnünk innen! Nincs más gondolatom, s a gépek szívverésével dobog az én szívem is... Ki innen... ki innen!

Ekkor – csoda történt – az ellenség elkanyarodik. A fény oldalvást elimbolyog, s a következő pillanatban elér bennünket a vízibombák üvöltése – uuuííí... úúú...

Lassan kínlódik a tengeralattjáró a szorosból kifelé. Már sötétség vesz körül bennünket. Csak a távolból hallatszik, egyre gyengébben, a felrobbanó vízibombák csattanása.

És végre, végre... előttünk a tenger... A nagy, messzi, szabad tenger... A végtelen víz és a végtelen ég.

Nagyot, nagyot lélegzem, és szívem mélyéből tör fel a szó:

– Bajtársaim! *Egy csatahajót elsüllyesztettünk... egyet megtorpedóztunk... és kijutottunk az öbölből!*

Nevetés... kiabálás... hurrá-üvöltések...

Ezúttal hagytam. Most már szabad kiabálniuk.

A FÜHRERNÉL

A történek után mindent úgy csinálok, mint rendesen. Az őrségeket beosztom, mi, többiek, pedig eszünk, iszunk, alszunk, éppen úgy, mint máskor. Csak az idegekben reszket még az események minden izgalma.

A következő nap már messze járunk kint, az Északi-tengeren, amikor délben a DEUTSCHLANDSENDER jelenti:

„Scapa Flow öblében egy német tengeralattjáró megtorpedózta és elsüllyesztette a Royal Oak angol csatahajót... Az angol jelentések szerint a naszád is elsüllyedt.

Éppen a központban vagyok, mikor ez a távirat megérkezik. Mellettem Gustav Böhm áll, a főgépész. Egymásra nézünk. Hirtelen az apró emberke akkorára tátja a száját, amekkorára csak lehet, és elüvölti magát:

– Elsüllyedtünk! Egy német tengeralattjáró! Hahaha! Mi tehát elsüllyedtünk!

A feladatunkat elvégeztünk. De a véghezvitel feszültsége még hosszú ideig ott vibrált mindnyájunkban...

A harmadik napon feltűnt a part a távolból. Kedves, keskeny kék árny a vizek fölött, és a móló messzire kinyújtja elénk karjait a tengerbe. Hänsel elfulladva jelenti:

– Parancsnok úr, a szárazföldi jelzőállomás üzeni: „A vezérlő tengernagy várja a tengeralattjárót a mólónál."

– Jó – válaszolom, és félig boldogan, félig elfogódottan minden szabad embert felsorakoztatok a fedélzeten.

Aztán, amint közelébb kerülünk, látom, hogy a zenekar emeli a hangszereket, és a DEUTSCHLANDLIED a vízen át elharsog hozzánk. Látom, hogy emberek százai állnak a mólón, integetnek és éljeneznek, amint hajónk a kikötőbe siklik. Amikor a toronyból kilépek a mólóra, egyenesen az ünnepi ruhába öltözött tengernagy felé, érzem, hogy az ünnepélyesség és az öröm hullámai összecsapnak fölöttem. A torkom elszorul és kiszárad, mikor jelentem:

– A tengeralattjáró épségben megtért a vállalkozásból...

A tengernagy a Führer köszönetét tolmácsolja az egész német tengerészet nevében, és megköszöni a két angol csatahajó megsemmisítését. Aztán a többiek jönnek: Dönitz ellentengernagy, a tengeralattjáróflotta parancsnoka. Hosszan és erősen szorongatja a kezem. Ő is megköszöni, amit

tettem. Szeretnék válaszolni: „Miért e köszönet? Ön volt a támadás feje, én csak a végrehajtó keze voltam." De a többiek jelenléte lepecsételi ajkaimat. Csak állok vigyázzban... Állok... állok...

Később a móló mellől a kikötőben kijelölt pihenőhelyünkre úszunk. Mihelyt a köteleinket kidobjuk, megjelenik egy tiszt, és átadja a Führer meghívását Berlinbe. A következő napon a tengeralattjáró parancsnoka és egész személyzete hivatalos a Führerhez!

– Hurrá! – üvöltjük, ahogy a torkunkon kifér, s az egész kikötő megreszket belé.

Aztán... repülés Berlinbe a Führer saját gépén... Leszállás Tempelhofban... gépkocsikázás az emberek ezrei, tízezrei között, akik itt állnak az esőverte utcákon, és kiabálnak és integetnek, és mámorukban nem tudják, mihez kezdjenek...

Aztán... a Führer. Ott állunk egyenes sorokban a hatalmas, teremszerű dolgozószobában... az egész személyzet. Az utcán még mindig tart az ünneplés. A lárma csak tompítva hatol be ide; itt belül minden csendes.

Az adjutáns jön és jelenti: – A Führer!

Jön. Néhányszor már ezelőtt is láttam. De soha ily nagynak, ily hatalmasnak nem éreztem, mint most. Fiatal életem örök álma valóra vált, s az életben talán a legna-

gyobb, legszebb élmény az, ha a fiatalkori álmok egyszer valóra válnak. A Führer álmai is valóra váltak... de milyen élete volt a Führernek az enyémhez képest!

Egy ember, aki a népe és hazája gyalázatát a saját gyalázatának érezte, nem kívánhatott egyebet, mint szabad, nagy, boldog birodalmat. És elkezd dolgozni, és álmodik a hazájáért... Egy ember, egyetlen ismeretlen ember nyolcvanmillió más ember között... és az álmai valóra válnak... és a hitéből valóságok születnek!

A Führer elé megyek és jelentek. Ő megköszöni, és a kezét nyújtja. Egyúttal átnyújtja a Vaskereszt lovagkeresztjét, mint a magam és a legénységem közös kitüntetését.

Az egész világ büszkeség, öröm és boldogság! Ezt érzem, és hazudnék, ha nem fejezhetném ki boldogságomat a maga teljes nagyságában. A sors magasra emelt ebben a pillanatban. Mégis tudom, hogy itt állok sok más bajtársam helyett is, akik éppúgy harcoltak, mint én, de némán és feltűnés nélkül. Csak az eredmény tesz közöttünk különbséget. Mi azonban az, hogy „eredmény”? Nevezhetem csodának, szerencsének, vagy isteni kegyelemnek. Ami azonban nálunk, férfiaknál a fontos és a döntő, az a harcos szív és az önzetlenség, amely kész mindent feláldozni a rábízott nagy célokért.

A Führer végigmegy a felsorakozott legénység előtt. Minden egyes embernek a kezét nyújtja, és külön megköszöni mindegyiknek, amit a cél érdekében tett. Követem őt, miközben végigpillantok ezeken a derék fiúkon... és a szívem külön-külön megdobban valamennyiért.

SAJÁT ÜGYEM

Mikor a kiadóvállalat felkért, írjak könyvet az élményeimről, a hajóm éppen dokkban feküdt. Így váratlanul időm akadt arra, hogy a háború kellős közepén a tenger életével foglalkozzam. Csak az igazat írtam, s a legtöbb esetben a tárgyakat és embereket a való nevükön neveztem meg.

Így Witaschek és a jó öreg Stoewer tényleg ezen a néven szaladgáltak a nagy vitorláson, és Teyson ma egy lábon bár, de még él valahol Szászországban... Szegény ördög. Az események is úgy mentek végbe, ahogy azokat itt leírtam. Csak néha kellett kissé összesűrítenem a dolgokat az olvashatóság előnyére. Így például kihagytam azt, hogy évekig mint matróz szolgáltam különféle vitorlásokon és teherhajókon. Ebből az időből igazán csak ízelítőt adhattam.

Hadi élményeimből is csak a legérdekesebbeket emeltem ki. Ezeknél az események sorrendjét megváltoztattam, és szántszándékkal utoljára hagytam a Scapa

Flow-i akciót. Tettem ezt azért, mert Scapa Flow valóban mérföldkő az életemben; olyan esemény, amely messze kiemelkedik az élet megszokott történései közül. Úgy gondoltam, leghelyesebb életemnek könyvét ennek az életnek a legjellegzetesebb mozzanatával befejeznem.

1940 augusztusában.

Günther Prien

UTÓSZÓ

Érdekes, és figyelemre méltó olvasmány kerül ötvennégy év elmúltával újból a magyar olvasók kezébe: Günther Prien korvettkapitány (1908–1941) még a háború alatt megjelent önéletrajza. Kétségtelen tény, hogy a nácik élenjáró tengeralattjáró-parancsnoka, akit „Scapa Flow bikájának" is neveztek, propagandairatot adott az olvasó kezébe, melyben hódoló rajongással ír hőn szeretett „Führer"-éről, Adolf Hitlerről, dicsőíti az NSDAP-t, vagyis a náci pártot, melybe 1932-ben maga is belépett, s szinte emberfeletti, lovagias hősöknek ábrázolja a „tengerek szürke farkasait", a német tengeralattjárók parancsnokait és legénységét.

Prient azonban nem véletlenül választotta ki a náci propagandaminisztérium, hogy akcióinak közzétételével tovább növelje az akkor, 1940 nyarán amúgy is mérhetetlenné dagadt német öntudatot. A legsikeresebb német búvárhajó-parancsnok volt, nevéhez fűződik a tengeri háború egyik legvakmerőbb haditette: behatolás

Anglia legféltettebb tengeri bázisára, a Scapa Flow-i öbölbe, s ott egy brit csatahajó megsemmisítése.

A későbbiekben más U-Boot parancsnoknak már nem adatott meg az a lehetőség, hogy tetteit a nagyközönség közkincsévé tegye, így Prien önéletírása már csak ezért is egyedülálló. Prien kapitánynak (nyilván szakavatott írói segítséggel) papírra vetett érdekes, gördülékeny stílusú életírása azonban nem csak a fentiek miatt maradt napjainkig időtálló olvasmány, hanem azzá teszi őszintesége és igazmondása is.

Még a hadi események leírásánál is elmerészkedik a titkosság határáig. Nem csinál pl. abból titkot, hogy a németeknek a háború első időszakában mennyi gondjuk támadt gyakran makacskodó, csődöt mondó mágneses torpedóikkal, csataleírásai – beleértve az elsüllyesztett hajók neveit (már ahol nem tévedett azonosításukban) – pontosak és valósághűk.

Egyetlenegy fontos momentumtól – a támadás alatt lapuló hajó legénységének torokszorító félelmétől – eltekintve hűen ábrázolja a tengeralattjáró-legénység mindennapi életét a csendesebb és harcos napokon egyaránt.

Abban is segít bennünket ez a könyv, hogy megismerjük a tengeralattjáró-pa-

rancsnokok – alig szépített – arculatát. A német haditengerészet leghatásosabb elemének parancsnokait az ellenség – főleg a háború alatt – mindenre elszánt gyilkos fenevadaknak, míg a németek és szövetségeseik – még a háború után is – ravasz és találékony hősöknek festik le.

Természetesen mindkét ábrázolásban megvannak a valóság egyes elemei, szélsőséges jelenségek mindenütt akadtak, az igazság azonban valahol a félúton van. A jó német U-Boot parancsnok kemény, határozott, makacs, találékony és bátor. Ennek kellett lennie, ha az egyre nehezedő körülmények között is sikeres akart maradni. Prien pl. egyik, már a kézirat megírása után tett sikeres portyájáról visszatérve legénységének harmadát fegyelmi büntetéssel sújtotta! Erről egyébiránt a könyv – más szempontból – szintén jellemző adalékot nyújt, amikor Prien egy náci munkatábor parancsnokaként hazazavar tolvajlásért egy egyébként jó szándékú és becsületes szegény fiút, s „néptársainak” tiltakozásával sem törődik.

A nácik sikeres toborzó propagandájának is szerep jut a műben. Megtudjuk belőle, hogyan vált a szegény származású, önerejéből tengerésztisztté avanzsált, apolitikus fiúból Hitler és a nácik rajongó híve. Ebben egyébként – a háború első évei-

ben – a legtöbb tengeralattjáró-parancsnok és tiszt is osztozott; a különben császárhű és konzervatív német flottában a Hitlerhez szinte az utolsó pillanatig hű Karl Dönitz tengernagy – a könyv írása idején még ellentengernagy – vezette „szürke farkasok" a „modern" náci szellemet képviselték.

Ettől eltekintve Dönitz sem szeretett „Führerével", sem a Nagynémet Haditengerészet Főparancsnokságával nem volt teljesen elégedett.

Gyorsan felismerte, hogy a behozatalra annyira rászoruló Nagy-Britanniát csak tengeralattjárókkal, kereskedelmi hajóparkjának megsemmisítésével tudják térdre kényszeríteni, a tenger felszínén az angol, majd később az USA-hajóhad elleni bármilyen hagyományos akció csak biztos kudarcot hozhat.

Ennek ellenére Németország kevés U-Boottal lépett be a háborúba, s az első hónapokban Dönitz boldog volt, ha egyszerre 5–6 „szürke farkast" tudott a tengerekre küldeni. Ezek is komoly sikereket értek el: az angolok ekkor még nem látták szükségesnek hajókaravánok szervezését, így a német tengeri és légierő – főleg a tengeralattjárók – érzékeny veszteségeket, havi 150 000 – 200 000 BRT-nyi hajóteret okoztak.

A konvojok megjelenése és a fokozatosan növekvő hajópark Dönitz taktikáját is megváltoztatta: most már kisebb, 4–5 hajóból álló „farkasfalkákat” küldött a jól védett hajókaravánok ellen. Ha egy U-Boot megpillantott egy karavánt, szívósan a nyomába tapadt, és riasztotta a környéken portyázó többi „farkast”. Ebben a konok és kitartó Prien fáradhatatlannak bizonyult. Itt csak egy probléma akadt: az angolok ismerték a németek titkos kódját, így időben értesültek a tengeralattjárók mozgásáról.

A harc egyre keményebbé vált, a németek egyre több brit és szövetséges hajót küldtek hullámsírba. Ugyanakkor ők is érzékeny veszteségeket szenvedtek, melyeket nehezebben pótoltak, mint a szövetségesek. Dönitz csak 1941 júniusában érte el, hogy Hitler prioritást rendelt el a tengeralattjárók gyártásában – a felszíni hadihajók rovására. Ekkor azonban már késő volt. Bár 1942 első felében a német tengeralattjárók újabb aranykora következett be a tapasztalatlan USA-hajóhaddal szemben, 1943 májusában a harc végleg eldőlt: a jól megszervezett védelem, a radar és a lehallgató Asdic-készülék jóvoltából a szövetségesek döntő fölénybe kerültek. Ezt már a hosszabb víz alatti tartózkodást is elviselő, mélyebbre merülő, újabb német

tengeralattjáró-típusok sem ellensúlyozhatták. A szövetségesek fölényére jellemző, hogy az 1944. június 6-án partra szállító angol-amerikai hajóhadat egyetlen német tengeralattjáró sem tudta megzavarni.

A nácik tehát a tengeri háborút is elvesztették. Ennek ellenére számottevő sikereket tudtak felmutatni. Egymástól némileg eltérő adataink vannak a „szürke farkasok" eredményeiről. Dönitz tengernagy szerint 14 119 413 BRT kereskedelmi hajóteret – mintegy 2279 hajót – küldtek „farkasai" a tenger mélyébe. Az angolok 2277-et vallanak be, viszont 14 573 000 BRT-nyi nagyságrendben. Ezen kívül 2 csatahajót, 5 repülőgép-hordozót és 34 rombolót pusztítottak el Dönitz tengeralattjárói, mindösszesen 148 hadihajót.

Közben maguk is súlyos veszteségeket szenvedtek: a háború alatt összesen 1113 német tengeralattjárót gyártottak, ebből 781 merült örökre a tenger mélyére, vagy adta meg magát.

De térjünk vissza Prien rövid, ám eseménydús életére. Dönitz jól választott, amikor az U–47 parancsnokaként őt választotta a Scapa Flow-i akció végrehajtására. A támadást gondosan előkészítették. Az U–14 – a könyvben is említett Wellner tengerészfőhadnagy parancsnoksága alatt – két hétig cirkált a veszélyes skót vize-

ken, és felderítette a bejutás egyetlen lehetséges módját: a sok szigettel tarkított átjárók közül egyedül északon, egy elsüllyesztett hajó mellett volt egy 170 méter széles rés, ezen át lehetett felszíni hajózással megközelíteni az öblöt. Bár az angolok bíztak a kikötő sérthetetlenségében, mégis újabb hajót küldtek a támaszpontra, hogy ezt a csekély rést is betömjék. Ez azonban már elkésett...

A támadás időpontjaként október 14-e éjszakáját választották. Ekkor tetőzött az árapály, és telihold volt, ami a rendkívüli sodrásviszonyok között megkönnyítette a navigálást. Maga az esemény úgy történt, ahogy Prien megírta, utólag azonban néhány adattal kiegészíteném. Prien nem 2, hanem 9 torpedót lőtt ki, közülük 3 csődöt mondott. A 29 000 tonnás *Royal Oak* összesen három torpedót kapott, ebből az első csupán a horgonyt rongálta meg. A britek aknára gyanakodtak, s vizsgálni kezdték a károkat, amikor két újabb találat érte a hajót. Az egyik valóban felrobbantotta a lőszerraktárt, így a hajó hamarosan elsüllyedt, mintegy 800 angol haditengerészt ragadva magával a hullámsírba.

A másik hajó, melynek találatát Prien jelentette, már problematikusabb. Semmiképpen sem a *Repulse* csatahajó volt, amely a brit flotta zömével előző nap el-

hagyta a kikötőt. Így Priennek kevesebb zsákmánya maradt, bár kétlem, hogy maradék öt torpedójával és a riasztott angolokkal a háta mögött különösebb eredményt érhetett volna el. Az említett másik hajó vagy az elaggott *Iron Duke* csatahajó, vagy a szintén koros *Pegasus* repülőgéphordozó volt. Az *Iron Duke* néhány nap múlva német bombatámadás áldozatává vált, s a *Pegasus*ról sem hallunk többé. Az angolok máig titkolóznak, kudarcukat igyekeznek homályban tartani.

Prien beszámol könyvében egyik legsikeresebb, 1940 júniusában végrehajtott portyájáról is. Valóban rekordot ért el, csak nem 66 000 BRT-t, hanem „csupán" 51 000 tonnányi hajót küldött hullámsírba. Utolsó áldozatára, a 15 000 tonnás *Anacora Starr*a azonban nem lehet túlságosan büszke, az utasszállító ugyanis 1500 német és olasz internáltat vitt fedélzetén. Közülük – az angolok túlzott biztonsági intézkedései miatt – több mint 800-an vízbe fulladtak. Erről egyébiránt Prien nem tehetett, ő csak azt látta, hogy a mentés megindult. Ennyi emberrel egy kis, 500 tonnás tengeralattjáró amúgy sem tudott volna mit kezdeni.

Könyvének megírása után Prien folytatta vadásztevékenységét, időjárásjelző és megfigyelő hajóként működött az Atlanti-

óceán északi vízein, és közben – mintegy „ráadásnak” 180 000 BRT-t küldött hullámsírba. Ezzel a „teljesítményével” az U–99 parancsnoka, Kretschmer mögött a második helyen állt a „sikerlistán”. Hitler hálásnak mutatkozott kedvelt hőse iránt: valamennyi U-hajó parancsnoka közül 1940 októberében elsőnek kapta meg a lovagkeresztet, s 1941. március 1-jével korvettkapitánnyá léptette elő.

A kemény parancsnok nem sokáig élvezhette új rangját. Március 7-én megpillantott egy konvojt – az OB 293-ast –, és jelzett három másik „kollégájának”, köztük a rekorder Kretschmernek. A konvojt azonban jól őrizték. Este megsemmisítették az U–70-et, majd a *Wolverine* nevű brit romboló üldözőbe vette Prien hajóját. Másnap hajnalban a valószínűleg sérült U–47 felszínre emelkedett, de a *Wolverine* nem tágított. Prien lemerült, de ez már nem segített rajta: a *Wolverine* vízibombái 1941. március 8-án hajnali 5 óra 08 perckor végeztek vele.

Egy héttel később Kretschmer és egy másik német híresség, Schepke hajója, az U–100 is elsüllyedt. Előbbi máig is él, utóbbi legénységének egy részével hullámsírba merült. A három ász elvesztése a már túlzottan elbizakodott német tengeralattjáró-flottilla első súlyos vereségét jelentette.

Néhány szót befejezésként a könyvben említett többi német parancsnokról. Prien Scapa Flow-i első tisztje, Engelbert Endrass, hamarosan önálló parancsnokságot kapott, s az U–46, majd az U–557 parancsnokaként 120 000 BRT-nyi hajóteret süllyesztett el. Ám 1941 decemberében őt is elérte a végzet.

Friedeburg sorhajókapitány ellentengernagyként fejezte be a háborút. Egyike volt a reimsi fegyverszüneti egyezmény aláíróinak, majd önkezével vetett véget életének.

Harmann korvettkapitány, Prien korábbi parancsnoka 102 000 BRT elsüllyesztésével „büszkélkedhetett". Ő túlélte a nagy világégést.

Rázsó Gyula

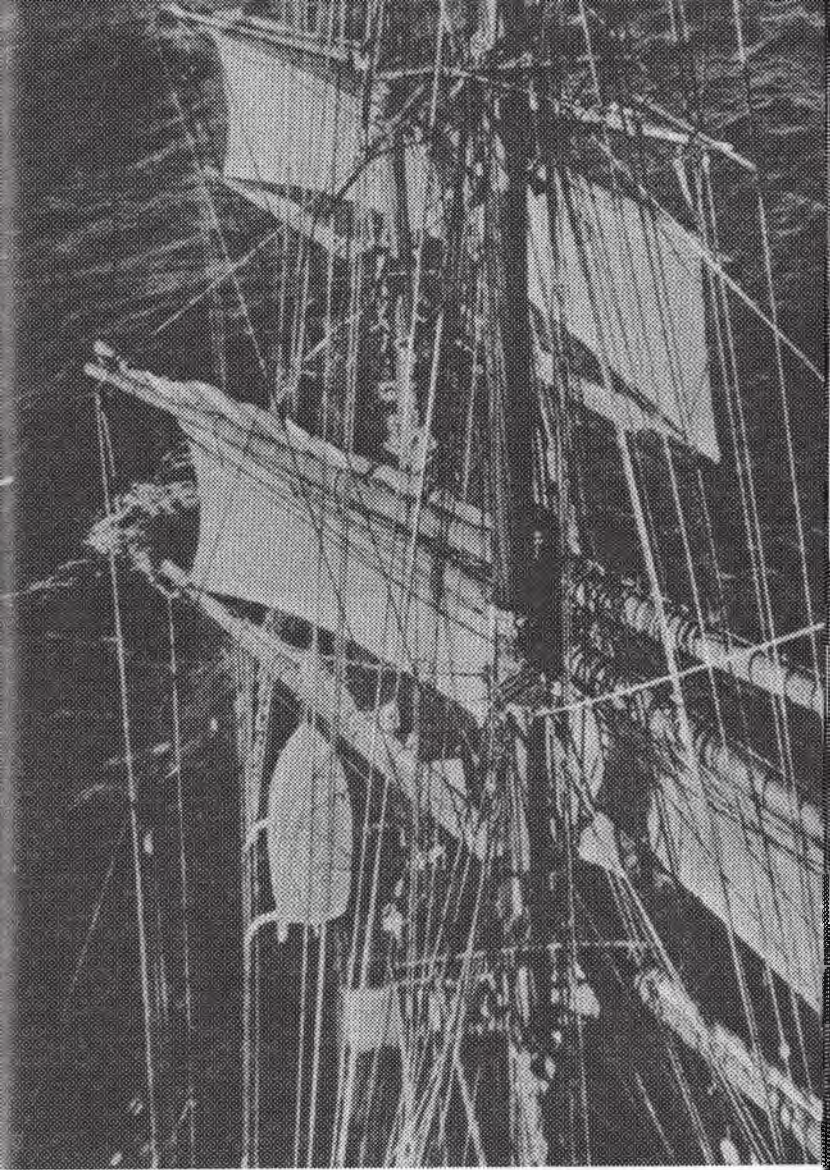

A Hamburg hajón, erős szélben

Vasárnap reggel a Hamburg fedélzetén

Delfin a szigonyon

Vitorlafelcsavarás a Mars-rudakon. Vihar utáni felvétel

Hideg fürdő a San Francisco fedélzetén

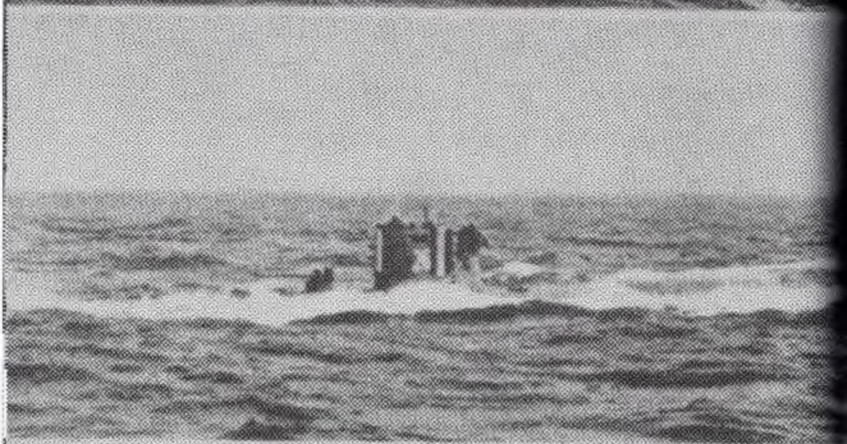

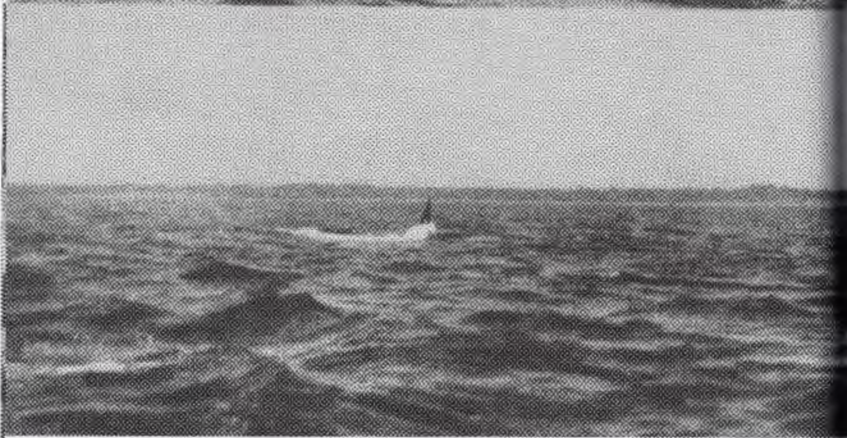
Bussler első tiszt és a negyedik tisztje

Önkéntes munkaszolgálaton (×) Voigtsberg várában

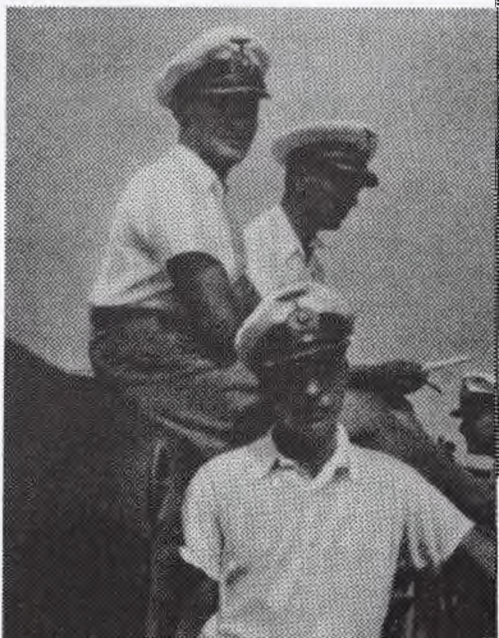

U–26 nehéz viharban, merülés közben
és periszkópmélységben

Hartmann kapitány fogadtatása Spanyolországban

Hartmann kapitány a tisztjeivel

Riadó!
A torony
kijáratát
lezárjuk

A mélységkormány

A konyha

A parancsnok a toronyban

Indulás...

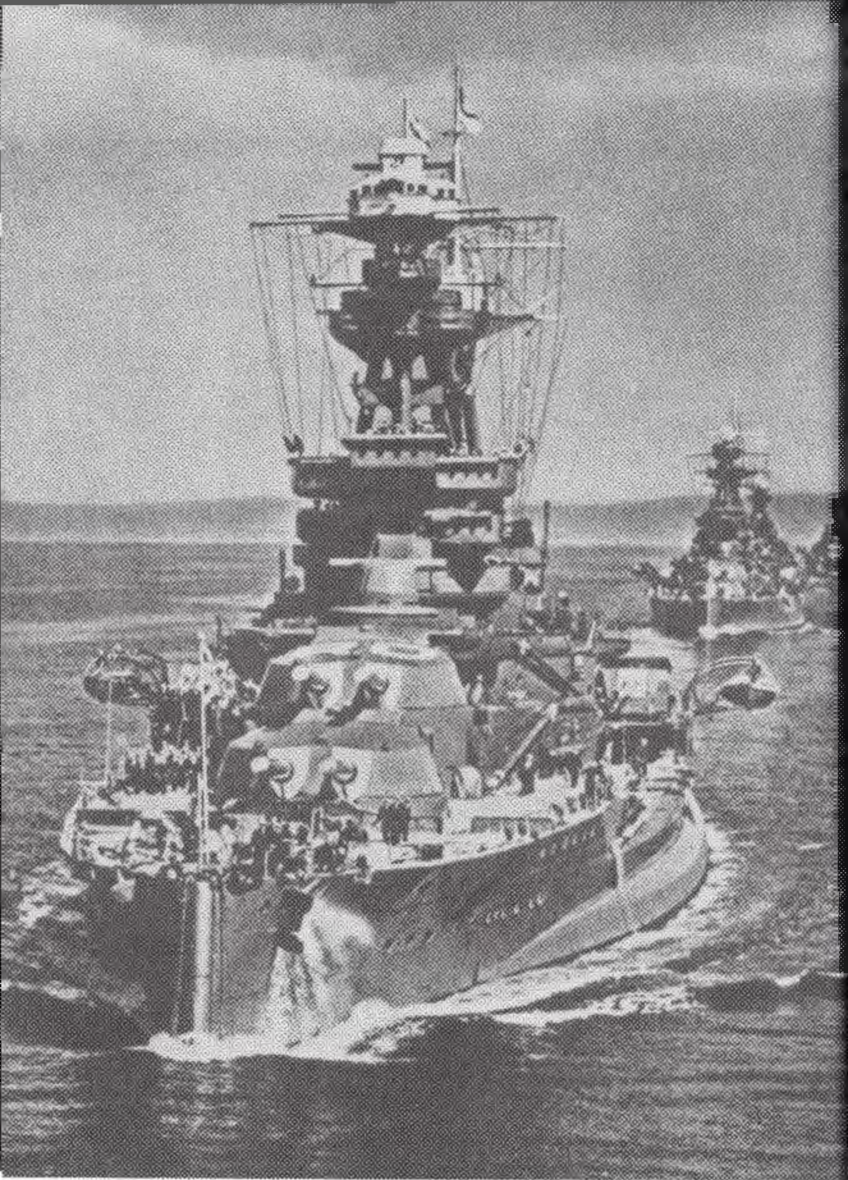

Beszélgetünk a hídon

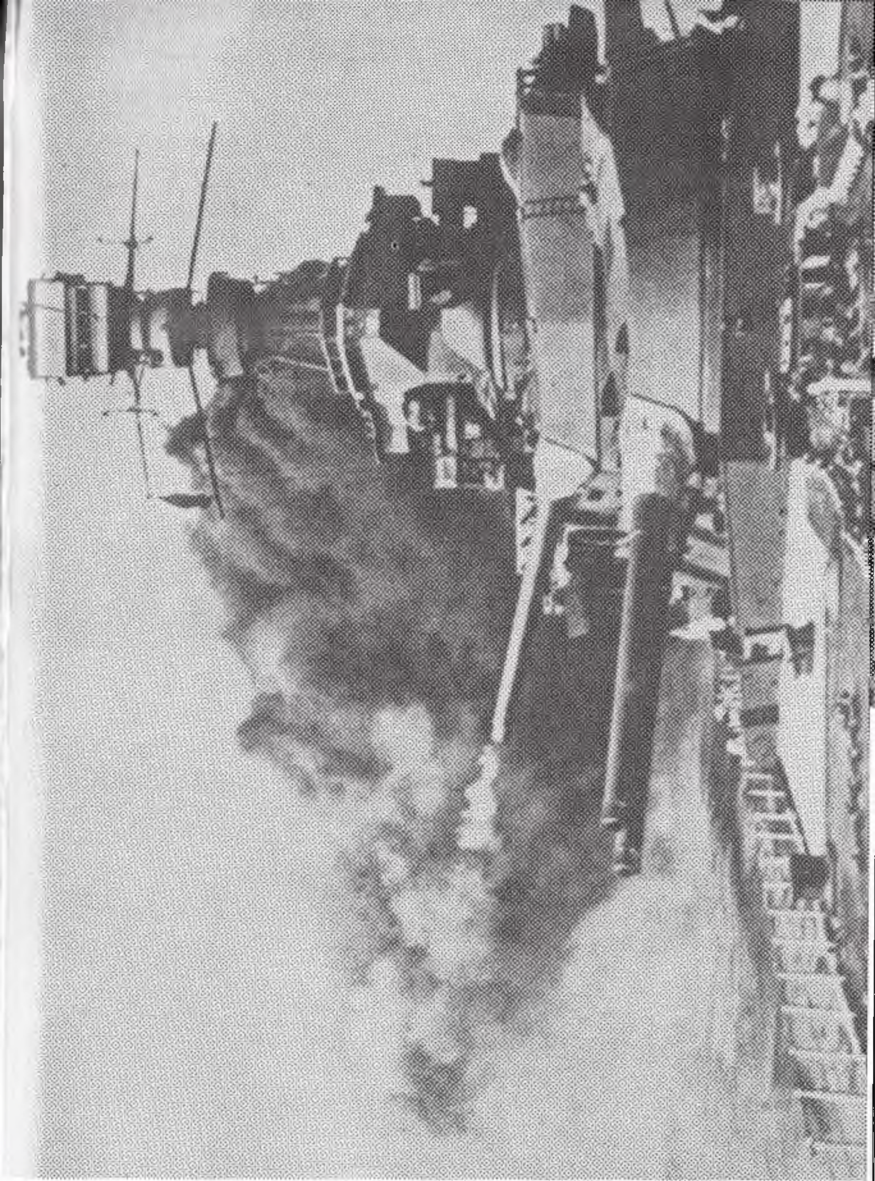
Győzelmi jelzésünk: tíz zászló

Repülőink, akiket a tengerből kimentettünk

A Royal Oak angol csatahajó

A Repulse hadgyakorlat közben

Bring Deeps, Scapa Flow öblének nyugati része

Rajz a hajó oldalán Scapa Flow emlékére

Dönitz ellentengernagy és Carls tengernagy üdvözölnek bennünket

Fogadtatásunk Scapa Flow-ból való visszatérésünk alkalmával

A legénységem

A lovagkereszt

Igazi történelmi kuriózumot kap kézhez a T. Olvasó ezzel a könyvvel. Günther Prien ugyanis a leghíresebb II. világháborús német tengeralattjáró-parancsnok volt.

Az izgalmas tengerésztörténetek során megtudhatjuk, milyen volt az élet egy régi, romantikus korszakot képviselő vitorlás hajón, valamint hogyan éltek és harcoltak a tengerészek az adott kor egyik csúcstechnikájának számító hajóján, a tengeralattjárón.

1800 Ft

